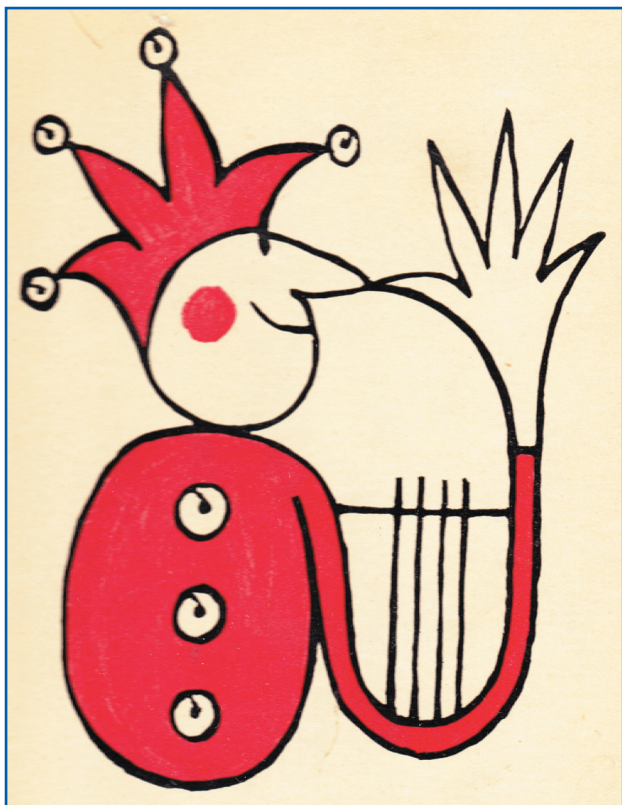

DARVAS SZILÁRD

A PATYOMKINNÁL
FOGOK JELENTKEZNI

DARVAS SZILÁRD
A PATYOMKINNÁL
FOGOK JELENTKEZNI

Humoreszkek
1946–1961

Patyomkin és a cirkálók

(2017)

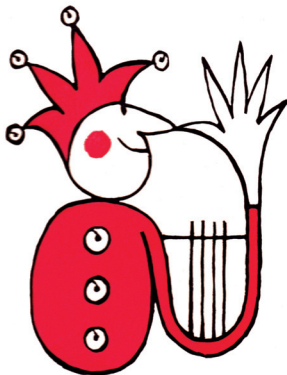
Egy klasszikus, valaha országszerte ismert, de már több mint fél évszázada eltávozott humorista / konferanszié legjobb műveit szeretnénk átmenteni a digitális halbatatlanságba. Nem akartunk sem túl sokat, sem túl keveset markolni, a gyűjteményes kiadás helyett (Hogy köhögjünk – mit köhögjünk..., Magvető, 1967) egy válogatásnál maradtunk (A Patyomkinnál fogok jelentkezni, Magvető, 1987). A kötet címe nyilvánvalóan szójáték, de ma már nem is olyan könnyen érthető. Magyarázkodás helyett az Élet és Irodalom egykori rovatvezetőjének, Katona Évának (sok újságíró mentorának) személyes véleményét idézzük, emlékezetből: „ez a humoreszk mindnyájunk számára, akiknek az ötvenes években politikai tanfolyamokat kellett látogatnunk, reveláció volt, az iskolapadba ültetett ember jámboran sajátmagát állította be lustának és tudatlannak, így leplezve le az egész rendszer ostobaságát és céltalanságát”.

Korrigálni szeretnénk azt a – hogyan is nevezzük – hibát, amelyet a könyvkiadó 1987-ben elkövetett, amikor is (megállapodásunkat felrúgva) a címlapot az általunk felkért, zseniális Réber László helyett egy gyöngé grafikussal tervezettette meg, s ezáltal a könyvet úgyszólván kézbevehetetlenné tette. A záróversre utaló címlaprajzot és a belső rajzokat tehát (Réber László lánya, Krisztina Widengård szíves engedélyével) az 1967-es gyűjteményes kiadásból emeltük át, mindkét művésznek elégtételt szolgáltatva. A nemzetközi hírű rajzolónak Székesfehérvárott állandó kiállítása van, érdeklődők a Szent István Király Múzeum honlapján (szikm.hu) nézhetnek utána.

Végül: nem volt szívünk veszni hagyni Darvas Szilárd irodalmi karikatúráit, A csodálatos papagájt sem, amely lényegében a világháború utáni első évek irodalmi – politikai korrajza. Digitális újrakiadása immár elérhető a Magyar Elektronikus Könyvtárban: <http://mek.oszk.hu/17000/17002>

Darvas Ferenc
Darvas László

DARVAS SZILÁRD
A PATYOMKINNÁL
FOGOK JELENTKEZNI

Réber László rajzaival

Az ember és a fagylalt

(Kárikulai emlék)

Az ember kijött a cukrászdából, kezében fagylalttal, melyet egy forint ellenében bocsátottak rendelkezésére, kecsesen és könnyedén fogta a tölcsért, és lassú, gracióz mozdulatokkal nyalni kezdett. Szisztematikusan nyalta, jobboldalt alulról felfelé, majd mikor a fagylalt hanyatlani kezdett, villámgyorsan átcsoportosította nyelvét, és visszanyalta az egészet, mintegy kipödörve azt.

Határozottan ura volt a helyzetnek, a tölcsér egész területén rend és nyugalom uralkodott, ez volt az aranykor, melyet Ovidius Naso is megénekelt, mikor még az olümposzi istenek uralkodtak, s málna és vanília békésen megfértek egymás mellett.

Ám ki tudná megmondani, hogy egy ilyen tölcsér mélyén miféle vulkanikus erők működnek, a természet nagy titkai voltaképpen még mindig rejtve vannak előttünk, nyaljuk, nyaljuk a fagylaltot, s közben már lefelé a végzet.

A katasztrófa indulásának pontos időpontját e pillanatban már nehéz megállapítani, valószínűleg úgy kezdődött, hogy a pasas nagyjából végzett a mál-

nával, és nekifeszítette nyelvét a kókusznek. Ekkor még diadalmas hadijelentésektől zengett a Nagykörút, a győzelmi mámorban tomboló ember nem vette észre, hogy a kókusz kicsapott medréből, s ez a folyamat lassan, alattomosan megindult bal hüvelykujján lefelé, neki a kabátujjnak. Mire a támadást jelentették, már késő volt.

Villámgyors mozdulattal utánakapott nyelvével, aminek következtében az egész készlet megingott és jobbra csúszott, úgy, hogy röptében kapott el valami tíz dekát, ezáltal jobb keze teljesen elázott, és hasznavehetetlenné vált. Közben a szivárgás tovább folytatódott, és a visszaillesztett rész nem találta helyét a tölcsérben.

Az ember emberfeletti erővel nyalt, de a front már annyira szétszűllött, hogy ha tíz nyelve lett volna, akkor se győzi. Vastag verejtékcseppek hullottak homlokáról a vaníliába, melynek félrecsapott kalapja alól lassan, mint a végzet, előbukkant a banán. Az emberek iszonyodva fordították el fejüket a borzalmas látványtól.

És ekkor szörnyű robajjal beomlott az egész. A pasas kezében szétmállt a tészta, elegáns, szürke zakójára patakokban ömlött a fagyalt, nyelve már csak az üres levegőt nyaldosta, s maszatos ujjait szopogatva állati üvöltéssel vergődött a Körút zűrzavarában. Mint példás gyermek, utolsó szavaival

is valakinek az édesanyját hívta, meg mindenféle más dolgokat.

És fent az égen diadalmasan sütött a júliusi nap, aki minden fagylaltot túlél, és akit senki se szopogat...

Mikulási mese

(1946)

Jól van, kisfiam, ne nyaggass, rendben van, mesélek neked valamit. Mesélek arról a gyerekről, aki nek mindennap hozott valamit a Mikulás.

Nem, nem, Lacikám, nem azzal kezdődött, hogy a cipőjét kitette az ablakba. Az a cipő olyan rongyos volt, hogy már az ablakba se lehetett kitenni, és különben se volt ablak, mert mind betörtek a légítámadáskor. Szóval először is cipőt és ablakot hozott neki, hogy legyen mit hova tenni.

Igen, típuscipőt, és személyesen rakta ki az ablakba, és attól kezdve mindennap tett bele valamit. Hogy miket? Hát például hozott neki egy hidat. De nem akármilyen kis vacak hidat, hanem egy igazi nagyot, igazi emberekkel, akik jöttek-mentek a hídon.

Hát persze hogy ez nem fért be a típuscipőbe, épp azért nem is oda tette a Mikulás, hanem rárakta a Dunára. De azért a híd a kisgyereké volt, emlékezz vissza, te is hányszor mentél át rajta a nénikédhez Budára. Hogy engedte-e a gyerek? Hát persze hogy engedte, még örült is neki, mert mit ér a híd, ha nincsenek rajta emberek?

No aztán mindennap hozott valamit a Mikulás. Például villamost, autóbust is, és persze mind igazi volt, nem afféle pléhvillamos, amelyet te egy nap alatt tönkretesz. Ezek mind az utcán csilingelnek és szaladgálnak, nagyon jól tudod te, hiszen éppen eleget utazol rajtuk. Igen, kalauzt is hozott meg pénzt is, amit a kalauznak kell fizetni, hogy egészen igazi legyen a dolog.

Hogy miket hozott még? Mindent. Például traktort, tudod, olyan gépet, amivel a földet szántják, hogy legyen kenyér, és hozott kenyeret is, és a végén már a kenyér is akkora volt, hogy az se fért a cipőbe, hanem egyenesen a spájzba vitte. Meg cukrot is hozott, igazi cukrot, eleinte igazi jegyre, de aztán már nem is kellett jegy.

Hogy a villamos még jegyre van? Hát persze, fiacskám, hiszen a Mikulás se lopja a pénzt, és képzeld el, milyen sokba kerülhet mindaz, amit elmondtam neked, pedig a fele se annak, amit a kisfiú kapott. Ruhát, könyveket meg igazi óvodát, gondold csak el, milyen szép az is, amelyikbe te jársz.

Igen, az nagyon könnyen lehet, hogy mire a kisfiú megnő, már a villamost se adják jegyre, de most aludj, mert nekem dolgoznom kell, hogy ezt a mesét még lapzárta előtt a cipődbe rakhassam.

Az ember magányos lélek...

1. KOVÁCS ÚR ÉS GYERMEKE

– No gyere, fiacskám, most apuka egy kicsit beszélgetni akar veled. Meséld el szépen, hogy érzed magad az iskolában? Jó, jó, most nem a zsebkésről van szó, rendben van, megígértem, meg is fogod kapni, tudod jól, hogy amit apuka ígér, azt meg is tartja, de most másról van szó, azt mondd el, hogy érzed magad az iskolában.

– No de kisfiam, nem elég annyit mondani, hogy jól, az ember sokféleképpen érezheti jól magát, éppen azt szeretném, ha ezt részleteznéd nekem, ez az, amit úgy hívnak, hogy beszélgetés. Miért érzed jól magad, hogy érzed jól magad, kik a barátaid, milyen a tanító bácsi?

– Mi az, hogy menjek el, és nézzem meg? Hogy lehet ilyen válaszokat adni? Te már egy okos gyerek vagy, te már el tudod mesélni, éppen hogy tőled akarom hallani, a te véleményedre vagyok kíváncsi.

– Ne tettesd magad, kisfiam, te nagyon jól tudod, mi az a vélemény, máskor be nem áll a szád. Bezzeg, ha itt a barátod, az Imre, olyan ricsajt csináltok, hogy megbolondul az ember. Várjál csak,

majd segíték. Bejött a tanító bácsi az osztályba, és mondott valamit nektek. No, mit mondott?

– Ide figyelj, ha még egyszer azt mondod, hogy zsebkés, akkor soha az életben nem kapod meg, érted? A könyvet se, semmit, és apuka elmegy, és többé vissza se jön, mert nem kell neki olyan gyerek, aki nem akar beszélgetni vele, szégyelld magad, látni se akarlak, adta makacs kölyke...

2. KOVÁCS ÚR ÉS HITVESE

– Drága szívem, ne idegesíts, mondtam már, hogy jól érzem magam, azt hiszem, ez világos beszéd, ebben minden benne van. Ez tömör és világos, hiába cifráznám, akkor is csak ez volna az értelme. Beszélgessünk... jó, hát beszélgessünk, de meg kell mondanom, hogy borzasztó éhes vagyok, enni szeretnék valamit.

– Hogy mi van a gyárban? Semmi sincsen a gyárban, dolgozunk. Hogy mit csinál a Skultéti meg a Weisz? Ők is dolgoznak, édes szívem, ha annyira érdekelnek téged, gyere egyszer el, és nézd meg őket.

– Most szeretném tudni, hogy ez miért gorombaság? Jó, én megértem, te a véleményemre vagy kíváncsi, ez az, amit úgy hívnak, hogy beszélgetés, de én már közöltem veled a véleményem, azt mond-

tam, hogy jól vagyok, ez a véleményem ... Igen, a Krapancsákkal órák hosszat el tudok beszélgetni, mert mindenféle közös ügyeink vannak, azt hiszed, az szórakozás nekem?

– Hogy az öreg hogy fogadott a szabadság után?

– Persze hogy mondott valamit, azt mondta, nagyon örül. Most boldog vagy? Fiacskám, az emberek ma nem beszélnek, hanem dolgoznak. Egyébként éhes vagyok.

– Igenis, éhes vagyok, és ha te ezt rossz néven veszed, elmegyek egy vendéglőbe, és vissza se jövök, mert nekem semmi szükségem sincs olyan asszonyra, aki, ahelyett hogy enni adna, gyötör és faggat, és pokollá teszi az életem...

– Ne kiabálj, mert felébred a gyerek...

Sétáltatom a kisfiamat

Kisfiam abba a korba került, amikor a gyereket sétáltatni lehet, én viszont abban a korban vagyok, amikor egy apa előszeretettel sétáltatja a gyerekét. Miután így sikerült vágyainkat összeigazítani, sétálni megyünk, ami nagyjából így zajlik le:

Elindulunk a negyedik emeletről le a lépcsőn, amely minduntalan kicsúszik alóla, miáltal a gyerek ég és lépcső között lebeg, és majd kitörjük egymás nyakát. Olykor én veszítem el az egyensúlyomat, szerencsére ott van mellettem ez a tizennyolc hónapos srác, akibe megkapaszkodhatom.

Lent az utcán az első ötven méterig simán mennek a dolgok, ekkor azonban fiam, aki játékos természet, beszalad egy kapu alá, és az istennek se akar onnan kijönni. Rábeszélés, kapacitálás, minden hiábavaló, behúzódik egy sarokba, és komoran néz maga elé. Verni már nem merem, mert ezt tiltja a modern pedagógia, és különben is vertem, és akkor se jött ki.

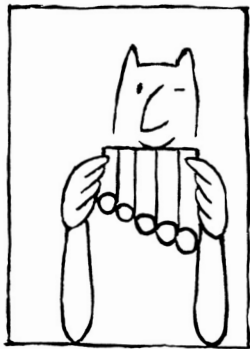
Ennélfogva agyafúrt trükkökkel csalogatom, s mert beszélni még nem tud, mindenfélét mutogatok neki, megjátszom, hogy sírok, amin jókat röhög, aztán úgy csinállok, mintha otthagynám, amit

viszont megnyugvással vesz tudomásul. Végül is sutba dobva elveimet, kihurcolom a kapu alól, feldobom a vállamra, mint egy lisztes zsákot, és úgy vonulok végig vele a Körúton, aminek következtében többen hülyének néznek, és igazuk is van.

Ezután leteszem a földre, és hessegetni kezdem, mint egy kiscsirkét, mire megkezdődik az igazi nagy cirkusz. A gyerek mindenáron visszafelé akar menni.

Itt aztán nem segít semmi. Ha én is irányt változtatok, ő nyomban megfordul, és visszafelé baktat, egész egyszerűen a terhére vagyok, és ezt csendes szobotázzsal hozza tudomásomra. Elege van belőlem, úgy érzi, hogy a járásra vonatkozó összes tudományokat nagyjából elsajátította, és sérti az önérzetét, hogy én vagyok az államosítás következtében föléje kirendelt apa.

Talán még ma is körbeforognánk, ha zseniális ötletem nem támad. Vettem egy cukrászsüteményt, és azt az orra előtt meglobogtatva, határozott léptekkel megindultam hazafelé. Úgy szaladt utánam, mint egy nyúl, időnként panaszos hangokat hallatva. Néha engedtem, hogy

harapjon egyet, amitől teljesen megrészegedett, árkon-bokron át bódultan rohant utánam, és így sikerült a hazáig előírt abnormát idő előtt teljesítenünk.

Immár nem kétséges számomra, hogy három krémessel az egész földgolyót végig tudnám vele szaladni, de én már öreg vagyok az ilyen kalandos vállalkozásokhoz.

Átrendezzük a lakást

Éppen halhatatlan remekműveim egyikén dolgoztam, amikor feleségem megkérdezte tőlem:

– Van tíz perced?

– Hogyne! – mondtam meggyőződés nélkül.

– Akkor átrendezzük a lakást. Az egész egy félóra alatt meglesz.

Nem egészen értettem, hogy tíz percből hogy lett ilyen hamar félóra, de belenyugodtam, hogy ez nem a közép-európai, hanem a közép-nefelejcs utcai időszámítás, ahol is néha egy perc éveknek számít és fordítva.

Nőm ezután átvette a parancsnokságot, és külön SAS-behívóval mozgósította az Annuskát is, akit balvégzete háztartási alkalmazottnak hozott a házhoz. A munkálatokban részt vettek még gyermekeim, szám szerint kettő darab: a hatéves László és a tizennyolc hónapos Ferenc. Főleg az utóbbi közreműködéséhez fűztünk nagy reményeket. Mindenekelőtt áttoltuk az egyik rekamiét a másik szobába és a másik rekamiét az egyik szobába. Ez aránylag simán ment, csak az egyik gyereket gázoltuk el, aki éppen elgondolkozva bandukolt át az útesten.

Ezután visszatoltuk a rekamiékat eredeti helyükre, mert rájöttünk, hogy a megváltozott helyzet következtében nem lehet az ajtót kinyitni. Ennélfogva az íróasztalt kitoltuk az előszobába, a fotelokat kitoltuk a spájzba és a spájzot áttoltuk a fürdőszobába.

Később bekötöttük a sebesülteket, mert a szekrény tetejéről többrendbeli holmik hullottak a fejünkre, amelyek közül különösen két kalapács és egy harapófogó hatottak ránk kínosan.

Itt tartottunk a munkában, mikor feleségem kijelentette, hogy nem lehet így a vakvilágba dolgozni, hanem értekezletet kell tartani, minekutána a munka úgy fog menni, mint a karikacsapás.

Elgondolását magunkévá tettük, és a továbbiakban egyik karikacsapás a másik után ért bennünket. Feleségem leakasztotta az ajtókat, Annuska leakasztotta az ablakokat, én pedig leakasztottam a nagyobb fiamnak két pofont, mivel szabotázsakciói egyre nyilvánvalóbbá váltak, és egész működésünket a rendkívül destruktív hatású „marhaság” szóval illette.

Ezután a sparherdet áttoltuk a WC-be, a WC-t a konyhába, a konyhát a gangra. Annuskát áttoltuk a fürdőszobába, és feleségemet áttoltuk a spájzba.

Kétheti megfeszített munka után kész voltunk az egyik szobával, de azt aztán meg lehetett nézni.

Sajnos nem sokáig, mert több szekrényt benne felejtettünk, ami az egész ügyet merőben más világításba helyezte.

Két gyermekemet intézetbe adtuk, hogy hátralevő életünket kizárólag lakásrendezéssel és zsolozsmázással töltsük. Ez idő alatt csak sáskával és erdei mézzel táplálkoztunk, minthogy a sparherdet többé nem lehetett üzembe helyezni. Én két reklamie közt ledoktoráltam és megtanultam volapükül, majd néhány tüdőgyulladásom estem át.

Ez idő szerint két felnőtt gyermekünk és négy munkabíró unokánk társaságában az előszoba átrendezésén fáradozunk, úgyhogy csupán néhány év-tized kérdése, és folytathatom a munkámat, amit tíz percre abbahagytam.

Messziről jött ember

Este túl sokáig néztem a csillagokat, ezért álmodhattam azt, hogy a Marsba repültem, méghozzá igen elemés és kézzelfogható módon. Belebújtam egy ágyúba, és kilőttem magamat, előzőleg azonban impregnáltam a testemet egy megbízható anyaggal, amely egyformán véd a robbanás, a füst és az influenza ellen.

A bolygón határozott örömmel fogadtak, mert feleletet kaptak személyemben egyik legégetőbb problémájukra, nevezetesen arra, hogy van-e élet a Földön? Csak rám kellett nézni, és már látták is, hogy bizonyos fokig van.

Mindjárt az elején feltűnt nekem, hogy mennyire elmaradottak ezek a Mars-lakók, főleg az úgynevezett civilizáció terén. Fogalmuk sem volt arról, hogy mi a villany, a telefon, a vasút, a központi fűtés és a rádió. Rögtön rájöttem arra, hogy küldetésem van, mindezekkel a dolgokkal nekem kell őket megismertetnem, hiszen végeredményben egy világűrben dolgozunk mindannyian, s ilyenformán a tudomány a családban marad.

Látni kellett volna, hogy ragyogott az arcuk, mikor elmeséltem a csodálatos találmányokat, me-

lyek segítségével száz kilométerekről beszélgethetnek egymással az emberek (telefon), éjjel is nappali világosságban lehetnek (villany), kályha nélkül melegedhetnek (központi fűtés) és napokig egyfolytában unatkozhatnak (rádió).

Rögtön megkérdezték tőlem, hogyan telefonálhatnának ők is.

Készségesen elmagyaráztam, hogy fel kell venni a hallgatót és tárcsázni, majd időnként káromkodni – szóval mindent elmondtam, mit technikai tudásom e tárgykörben felölel. Ezzel azonban nem voltak megelégedve, mire még gyorsan megmagyaráztam, hogy mindenféle drótok kellenek, meg egy központ meg póznák, azonban minél részletesebben magyaráztam, annál kevésbé értették, úgy ők, mint jómagam. Végül is felszólítottak, hogy hagyjuk a dumát, és inkább csináljak nekik egy telefont.

Mikor közöltem velük, hogy ehhez én nem értek, jelentősegteljesen egymásra néztek, és megkértek, hogy talán a vasutat magyarázzam meg nekik.

Rögtön elmondtam, hogy jegyet kell váltani, meg hogy van sín, mozdony, továbbá gőz, ami hajtja, és állomás. Erre megkérdezték, hogy mi az a gőz, és miért a mozdonyt hajtja, miért nem az állomást, továbbá miért a mozdony megy a sínen, és miért nem a sín a mozdonyon?

Közben itt-ott röhögtek is, és kezdtem magam nagyon rosszul érezni, főleg, mikor utasítottak, hogy csináljak nekik gőzt, amit rögtön elő is állítottam nekik egy fazékban, de ezzel nem voltak megelégedve, hanem követelték a vonatot is, és hogy azt rögtön hajtsam egy fazék gőzzel.

Villanyról szóló előadásomat már csak néhányan hallgatták végig, köztük egy jóságos tekintetű öregúr, aki a marsbeli elmeegógyintézetek országos főfelügyelője volt. Mikor ott tartottam, hogy egy kapcsolót meg kell csavarni, és fény lesz, amennyiben a falban vezetékek vannak, közölte velem, hogy nyugodtan kukorékolhatok, mert ők megszokták az ilyesmit, továbbá egyem meg gátlás nélkül a zsebkendőmet, és általában érezzem otthon magam.

Álmom vége felé szerencsésen sikerült elérnem, hogy mégsem csuktak a bolondokházába, hanem mint megrögzött hazudozót kitiltottak a Mars egész területéről. Én magam levontam a konzekvenciákat és felébredtem.

Azóta minden elkövetek, hogy legalább egy rövidzárlatot meg tudjak csinálni, ha már a XX. század gyermeke vagyok, és a technika korában élek.

Hogy köhögjünk – mit köhögjünk...

Pest legnépszerűbb színdarabja ez idő szerint a „Hurut” című háromfelvonásos járványos betegség, csaknem valamennyi színházban ezt játsszák a nézők, kórusban köhögnek, bár rendszerint akad közöttük egy-két szólista is.

A színházba menetel valahogy úgy történik, hogy a férj szeretettel odaszól hitveséhez:

– Fiacskám, ma van egy lyukas esténk, elme-
gyünk a Nemzetibe, és jól kiköhögjük magunkat...

El is mennek, és olyan krákogást csapnak, hogy az ember egy szót sem ért a darabból, aminek időnként megvan ugyan a jó oldala is, ennek ellenére idegesítő.

Népi demokráciánk aránylag fiatal még, ezért van talán, hogy az emberek nem tudnak szociálisan köhögni, vagyis hogy tekintettel legyenek azokra is, akik hűlés esetén nem a színházban, hanem ott-hon kúrálják magukat, tudván, hogy Major Tamásnak nincs ideje priznicet rakni rájuk. Vannak kifejezetten rossz köhögők, akik megvárják azt a pillanatot, amikor a hős vagy a hősnő bágyadtan lehel maga elé valami indulatszót, mire ők, mintegy adott

jelre, fuldokolni és ugatni kezdenek. Erre természetesen az egészségesek körében megindul a találgatás, hogy mit mondhatott a szereplő, és véget nem érő totózás kezdődik egészen a következő köhögésig, mikor is a megfejtők között egy csomag pemetefűcukrot sorsolnak ki.

Ezt még egy Shakespeare-darab sem bírja ki, amelynek pedig tudvalévően vasszervezete van, és a legrosszabb előadást is túléli.

Holott a színházban lehet és kell is köhögni, csak észszerűen és a szöveg bizonyos fokú figyelembevételével. Vannak jelenetek, mikor a két szereplő hosszan és szúrósan egymás szemébe néz, ilyenkor teljes erővel rá lehet zendíteni, még jót is tesz a darabnak, vagy amikor a hős tehetetlenül szét-tárja a karjait, mutatván, hogy nincs megoldás, ezt a lélektani pillanatot is gyorsan ki kell használni, és hamar az arcába vágni az influenzánkat. Jóakarát és rutin kérdése az egész, csak az arányokra kell figyelni. Egy valamirevaló téli előadásnak kétharmadrész színdarabból és egyharmadnyi köhögésből szabad állnia, ez körülbelül a helyes keverés.

Aki pedig ezt képtelen megérteni és megtanulni, az ne menjen színházba, hanem szemben a nagy teátrummal igyon meg egy teát rummal.

Shakespeare a mellényzsebben

Egyes türelmetlen emberek kifogásolták, hogy a Nemzeti Színház remek „Othello”-előadása kissé soká tart, s felmerült az az ötlet is, hogy a publikum esetleg részletekben ülné le a darabot. Hogy a jövőben megkönnyítsük a nézők dolgát, azok számára, akik a spártai rövidséget kedvelik, sajtó alá bocsátjuk a lerövidített teljes Shakespeare-sorozatot, amelyből egy-két szemelvényt alább közlünk:

OTHELLO

Rettenetes színes darab,
egy fehér nő meg egy arab
végezetül fűbe harap,
s így sóhajt a Desdemona:
bár sohase kezdte vóna.

HAMLET

A királyság ronda pálya,
s dán királyfinak papája
mielőtt még egyet szólhat,
meghal ebből kifolyólag.
Fiú sokat okoskodva
a lányt küldi kolostorba,
többi hányva lesz kardélre
s csak a néző marad élve.

RÓMEÓ ÉS JÚLIA

Rossz házasság Veronába
a szülőket derogálja,
a szívükön nagy a kéreg,
s nem segít más, csak a méreg,
fiú és lány ezen élnek,
s mert nem kapnak streptomycint
bili-belehalnak picint.

III. RICHÁRD

Richárd bácsi nagyon gonosz,
mindenkinek halált okoz,
sokkal több van vaj a fején,
mint amennyi haj a nejjén,
s mivel ez már sok egy kicsit,
leszurkálják végül Ricsit.

Miért szereti Spitzné az amerikai filmeket?

Spitzné csak amerikai filmet néz meg, némelyiket kétszer is. Spitzné szerint kétféle film van: rossz film és amerikai film, és mert neki fejlett szépérzéke van, csak az utóbbiak érdeklik.

Megkérdeztem Spitznét, mért szereti az amerikai filmeket.

– Az élet tele van ronda dolgokkal – mondta sóhajtva –, itt van például a férjem. Vén, unalmas trotli, úgy néz ki, mint egy tróger, és olyan lusta, mint egy lajhár. Én nem kívánom tőle, hogy kovboj legyen, vagy hogy táncoljon, mint a Fred Asztor, elvégre nem Hojvodban született, hanem a Feren-ci városban, de az anyja hojvodi keservét, nézze meg az amerikai férfiakat, és vegyen példát róluk.

Hosszan megborzongott a gyönyörűségtől, tisztán látszott a lúdbőr a hátán, miközben folytatta:

– Ezért szeretem, látja, az amerikai filmeket. Ott minden férfi olyan, mintha skatulyából húzták volna elő. Nemcsak a Robert Tajlor, mert az, mondjuk, úgy született, de nézze meg bármelyik aranyásót, azon is úgy áll a lemberdzsek, mintha ráöntötték volna. Nekem egy férfi legyen mindig

elegáns. Láttam a Garri Kuppert egy filmen: uram, már hat hete vergődött a tenger közepén egy magányos sziklán, de egy gyűrődés nem volt a zokniján.

Hirtelen meghatódott.

– És jók ezek az amerikai emberek, figyelje meg, kérem. Az ember úgyis elég gonoszsgot lát maga körül. Láttam például a „Gengszter szíve” című filmet, ahol a főszereplő, valami Bili vagy Buli, élete kockáztatásával ment meg egy gyereket. Pedig rabló ő is, kérem, gengszterista, összevissza lövöldöz a filmen, meg villanydróttal vattatja a hekusokat, de a szíve mélyén nemes érzések laknak, ezért aztán fel is mentik a végén. Minden amerikai filmben kijön az igazság.

Elmerengett.

– Nézze, mikor így beülök egy amerikai filmhez, szinte az az érzésem, hogy a Tajlor meg a Kupper nekem udvarolnak, a napokban álmodtam is ilyet. A Tajlor egy nagy estélyen táncolt velem, és a fülembe súgta: tudja, Spitzné, hogy maga milyen veri vell? Mire én lesütöttem a szemem, és azt mondtam: Hendsz up, miszter Tajlor, a Spitz figyel minket, kipsz vájling... Kiskoromban ugyanis perfekt tudtam amerikailul.

Menni készültem, de Spitzné megragadta a karomat:

– És még egyet! Az amerikai filmekben van élethűség, már úgy értem, minden olyan valódi. Mint ahogy a közmondás is mondja: ki-ki a maga szerencséjének kovácsa, és ez ott Amerikában úgy is van. Nekem a nagybátyám mint cipőpucoló kezdte Nyűjorkban, és ma már egy előkelő reklámcégnél dolgozik, nagy táblával megy az utcán. Hát ezt szeretem én az amerikai filmekben is, mármint a munka diadalát, hogy a kis kóristalány a végén mindig revüasztár lesz, tehetség és tiszta szerelem útján.

Már az ajtónál voltam, mikor utánam szólt:

– Ma megnézem a Tarzánt, szeretem a kisportolt embereket, és különben is, azt mondják, van vele egy majom, valami Csita, és az szakasztott a Spitz...

Példázat a fiatalságról

Péter negyvenöt éves volt. Bözsi harmincnycsok

Fent a Széchenyi-hegyen vastag pelyhekben hullott a hó, közvetlenül az égből, minden magán-szektor kikapcsolásával, egyenesen a termelőtől. Üzemben volt az egész természet, a fákon bánatos verebek csiripelték a rádió legfrissebb táncdalát, amit ők még a nagyapjuktól tanultak.

Gyönyörű volt az egész, kár lett volna valamit hozzátenni vagy elvenni.

Ilyen idillikus környezetben találkoztak Péter és Bözsi, hogy bimbózó szerelmüket megsétáltassák a hegyen, ezen a hóaplannal borított menyegyzetes ágyon.

Igen szemrevaló pár voltak, csoda, hogy függetlenségüket annyi éven át meg tudták őrizni, s nem zuhantak mindkettőn a házasság semmi más-sal össze nem hasonlítható, boldog állapotába.

Viszont ami késett, az nem múlt, s ennek a kis sétának is az volt a célja, hogy siettesse az elkerülhetetlen frigyet. A friss levegő valósággal megfiatalította őket. Péter negyvennek érezte magát, Bözsi huszonnyolcna.

Egymás kezét fogva, mint két kis zerge szökdécseltek lefelé a hegyről, ami nem volt könnyű dolog, mert a hótól síkos volt az út, de borzasztóan rájuk jött a fiatalság, ami mind a természettől volt. Bözsi pajkosan intett, nekiiramodott, és eltűnt a fák között. Péter utána vetemedett, és hurrá! Ez volt aztán a kergetőzés! Nem volt elég ugyanis nekik, hogy megfiatalodtak, még annál is fiatalabbnak akartak látszani. Ha egy Bözsi menni kezd, nincs megállás.

A Normafa táján Bözsi húszévesnek érezte magát, Péter huszonnyolcnak. Aztán mintha elvágta volna. A zabolátlan futkosás következtében rohamosan kezdtek öregedni.

Bözsi ugyan átszaladt egy keskeny pallón, de ezt már minden meggyőződés nélkül tette. Péter zihálva követte, és majdnem beleszédült fejjel előre a befagyott patakba. Egyszerre nagyon idétlennek kezdte érezni az egész fogócskát, továbbá eszébe jutott, hogy neki visszere van, melynek birtokában nehéz dalos szájjal kacagni.

Persze az idillt nem lehetett csak úgy abbahagyni, épp ezért Bözsi, hogy szép vonásainak dúltságát rejtse, tovább nyargalászott, nyomában az erősen negyvenöt éves Péterrel. Ekkorra már Bözsi is visszanyerte összes éveit, s a legkisebb dévajkodás is hallatlan erőfeszítésekbe került neki, miközben uzs-gyi, továbbszaladtak.

Még egy rövid fára mászást rendeztek merő fiatalságból és pihenőképpen, a továbbiakban azonban futkosásuk lassan fürge vánszorgásba csapott át. Vad gondolatok kergetőztek agyukban, és sokért nem adták volna, ha valamiképpen megszabadulhatnak egymástól.

Mire leértek a völgybe, Péter hetvenöt éves volt, Bözsi hatvan.

A gyanakvó ember

Az illető, akiről szó lesz, jó barátom, illetve az volt, míg meg nem ismertem jellemének ama fogyatékoságát, hogy túlságosan bizalmatlan és gyanakvó az emberiséggel szemben. Én az ellenkező végletet képviselem: túlságosan bízom mindenkiben, ami szintén nem helyes, de még mindig a jobbik eset. Jobb mindenkiről a jót feltételezni, mint a rosszat, mert a kockázat ugyanannyi, és így legalább magunkról is feltételezhetjük, hogy jók vagyunk, ami nem csekélység.

Barátomból a következőképpen ábrándultam ki:

Futólagos, de régi ismeretség után meghívott, hogy látogassam meg a lakásán, ott kényelmesebben elbeszélgethetünk, mint egy eszpresszóban. Szívesen elmentem, s nagyon jól is éreztem magam nála, megvitattuk a magunk és főleg a mások problémáit, míg meg nem mutatta a könyvtárát. Ekkor egy csapásra kiábrándultam belőle.

A könyvespolcok fölött ugyanis nagy betűkkel a következő fenyegetés volt olvasható:

*KÖNYVET MÉG NEKED SEM
ADOK KÖLCSÖN,
ÚGYSEM ADOD VISSZA!*

Egyszeriben elöntött a méreg az önzésnek és a mások iránti bizalmatlanságnak e hetyke megnyilvánulása miatt. Már a rafinált fogalmazás is felbőszített, ez a „még neked sem”, ez a megtisztelő kiemelés, amely rám és bárki másra egyaránt vonatkozik. Ez a kollektivizált pimaszság, amely úgy zárja ki az egész emberiséget az ő vacak könyveinek élvezetéből, hogy minden egyed azt higgye, a megkülönböztetés kizárólag neki szól.

Mit képzelsz ez az ember? – töprengtem magamban. Talán azt hiszi, hogy aki látja a feliratot, így morfondírozik: Jaj, hogy szeretheti ez a könyveket, ha még nekem sem adja kölcsön őket. Vagy: Jaj, milyen fontos lehetek én ennek, hiszen fáj neki, hogy miattam se tud kivételt tenni... No de akad ilyen buta ember?

És mi az, hogy „úgysem adod vissza”? Honnan tudja? Tudtommal nem loptam ezüstkanalakat, hogy ilyen hírem legyen. Vagy azt hiszi, hogy az ő nyavalyás lakásába csupa tolvaj jár?

Elhatároztam, hogy egy életre szóló leckét adok neki. Éppen büszkén mutogatott valami könyvritkaságot, a szegedi halászlé elkészítésének százféle módja vagy valami más ilyesmi volt szanszkrit nyelven, állítólag az egyetlen példány egész Európában. Kivettem a kezéből.

– Add kölcsön! – mondtam könnyedén.

Sápadtan nézett rám, és reszkető kézzel nyúlt a könyv után, de én erősen fogtam.

– Nem is tudsz szanszkritül... – nyögte ki végül.

– Ostobaságokat beszélsz – mondtam szárazon. És kivágtam valami halandzsát, amitől elnémult, mert éppúgy törte a szanszkrit nyelvet, mint én, vagyis sehogy.

Ekkor alamuszi vigyorgással a felíratra muto-
gatott. Még komorabb lettem.

– Úgy érted, hogy ez rám is vonatkozik? – kér-
deztem zordonan, és a kalapom után nyúltam.

Kérlelni kezdett. Hajthatatlan maradtam. Sírt.
Nem vettem róla tudomást. Letérdelt, és átkul-
csolta a lábam. Odább rúgtam.

Végül panaszos üvöltéssel kölcsönadta a köny-
vet. Csak nekem. Mert tudja, hogy én kivétel va-
gyok. Visszaadom.

Ez volt az első és utolsó látogatásom nála. Mert
– mint már említettem – nem szeretem a bizalmat-
lan és gyanakvó embereket. Ha az utcán látom,
messzi ívben elkerülöm.

Annál inkább, mert a könyve elveszett. Ördög
tudja: a gyerekek hordták szét, vagy a feleségem ad-
ta kölcsön valamelyik szanszkrit barátnőjének, de
nincs meg. Csöppet se bánom. Úgy kell az ilyen
gyanakvó, bizalmatlan embernek.

Tréfás kalauz

Gyakran utazom villamoson és autóbuszon. Ezek a járművek néha zsúfoltak, ami persze nem olyan nagy baj, hiszen sok jó ember kevés helyen elfér, sőt – ha sürgős dolguk van – még a rosszak is szívesen összezsúfolódnak. Tényleg: lelki alkatuk, jó és rossz tulajdonságaik teljes figyelmen kívül hagyásával állnak rendszerint az emberek egymásba préselve a villamoson. Most például már a rosszakat is beljebb rugdalták a jók, komplett a kocsi, az utolsó felszálló után úgy csukták be a külső ajtót, ahogy az utazni készülő ember zsúfolt bőrröndjére térdel, s utána egy görcsben van, hogy mikor pattan ki a zár, levegőbe röpítvén az összes zoknikat és alsónadrágokat. A „schlichtolás” magasiskolája ez: a forgócsontok pontosan a hasakba nyomódnak, a legkülönbélebb emberek legkülönbélebb részei szoknak össze percek alatt ismeretlen aktatászkákkal, könyvekkel, egyébekkel. Azt hihetnéd, hogy az utazás végén kalapáccsal kell majd szétverni a tömeget, mert valami láthatatlan kötőanyag, valami ismeretlen malter szinte egyé gyúrta őket.

Ám a villamos halad, az emberek a legjobb egészségnek örvendenek, és igazán megelégedett

lehetsz a jól összecsomagolt szállítmány láttán, mikor egyszer csak a fejedhez kapsz, illetve kapnál, ha nem lenne az is benne a csomagban. Eszedbe jut, hogy baj van, vissza az egész, újra kell pakolni, mert a legfontosabbat kifelejtették: a kalauzt.

Mert ott van ő ugyan a túlsó peronon, de nem állócsillagnak született, mint ti, többiek, akik kellemes meleg vackaitokban, egymás ölében hagyjátok magatokat hurcoltatni a villamossal utatok végcélja felé. Bolygó ő, akinek meg kell futnia pályáját, a peron hátsó részéből elvergődnie az elsőbe, aktáskákon, zsigereken, tomporokon át. El kell jutnia, de hogyan?

És rájössz, hogy ezeket a járműveket a kalauz személyének teljes mellőzésével építették. Csak utasra számítottak, a villamos a belső mozdulatlanság jegyében készült, egyetlen könyök felemelése megbonthatja az egész csodálatos, fullasztó harmóniát. A kalauznak valahol a tetőzeten kéne lógnia, mint a trapézművészeknek, de ráadásul háló nélkül, hogy tudjon lyukasztani.

Ezek után azt hinnéd, hogy a kalauz az életben nem jut el hozzád. Tévedsz. Megindul hallatlan biztonsággal, benyomul a tömegbe, útja hozzád egyetlen diadalmas marsnak mondható. Senkit nem nyom agyon, és ő sem hal meg, de él, halljátok, s beszél, ekképp szól a néphez:

– Csak nyomja a könyökét nyugodtan a hasamba, szaktárs, én majd addig a lábára lépek.

Viccel a kalauz.

– Mindenkinek nyugodt a lelkiismerete ott a peronon? – harsogja vidáman, és hozzáteszi:

– Mert az a bűnöző negyed...

Verset is mond a kalauz, tréfás verset, amellyel osztatlan sikert arat, persze a hasak óvatosan rengenek a helyszűke miatt, mikor aszongya, hogy:

*Szálljunk le már frissen, üdén,
lehetőleg még az idén...*

Nagyon jó a hangulat ebben a tuszkulánumban, az emberek sóhajtva szállnak le, szinte sajnálják, hogy véget ért a móka, és irigylik a kalauzt.

Irigylik, ahelyett, hogy utánoznák. Ezt a kalauzt, aki nagyon jó kalauz lehet, mert vidáman végzi a dolgát. Nekem nem megy ki a fejemből. Így szeretnék én is humoreszket írni, jókat nevetve a saját vicceimen, miközben vidáman verekszem át magam zsúfolt agyamon, nem törődve azzal, hogy itt-ott a lábamra lépnek.

Meg is fogom tanulni tőle.

Az én papagájtörténetem

Minden írókollégámnak megvolt már a maga papagájtörténete. Hadd mondok el én is az enyémet. Ígérem, ha lehet, még rosszabb lesz, mint a többi. Elvégre mi, humoristák is versenyben vagyunk.

Távoli rokonomról, Pimpi néniről mindenki tudta, hogy szegény asszony. Összesen egy légcsőhurutja meg egy papagája volt. A papagájt férjétől, Pimpi bácsitól kapta, a légcsőhurutot pedig a sok dohányzástól.

A papagájt egyébként Nácinak hívták. Sárga fejét, kék farkat és zöld pulóvert viselt, szóval elég izléstelenül öltözött, ahogy az papagájoknál gyakori. Gyönyörű kis összkomfortos kalitkában lakott, volt abban hinta meg mindenféle játék, sokszor elnéz-

tem irigykedve, amint a trapézzról a görgőre ugrált, meg vissza. Nácinak csupa szórakozásban telt az élete, mert nem volt haszonállat.

Néha kinyitották a kalitkát; mint egy zuhanóbombázó, körülropködte a szobát, lecsapott az arcomra és kivájta a szemem. Ezt a műveletet igen nagy körültekintéssel és szakértelemmel végezte. Szemspecialista volt.

Életrajzi adataihoz hozzátartozik még, hogy értelmiségi családból származott, már az apja megtanult beszélni, és ezt a tudományát örökségképpen hagyta rá. Náci rettentő dumás madár volt, ha rájött a bolondóra, hetet-havat összehordott, de meg kell jegyeznem, hogy szónoklataira a szürrealizmus nyomta rá bélyegét. Ilyeneket mondott:

– Drága kicsi Náci, drága kicsi Náci, értekezzet, értekezzet, gyerrre velem akáclombos falumba!

Most pedig rátérek Pimpi néni légcsőhurutjára. Pimpi néni basszus hangon köhögött, miközben egyik cigarettát a másik után szívta, és vérben forgó szemekkel kártyát vetett. Vészjóslóan hörögte a fülemben:

– Öröm áll a házhoz. Mehehehegfúrnak...

Nahát, a papagáj középiskolái elvégzése után ezt a köhögést is megtanulta. Mohó kultúréhségében minden zörejt jó volt neki, csak hang legyen, azon nyomban elsajátította.

Azt hiszem, ő volt az országban az első köhögő papagáj.

Olyan élethűen tudta utánozni Pimpi néni köhögését, hogy mikor egyszer Pimpi bácsi részegen botorkált haza, és a madár krákogni kezdett, az öreg ijedtében a falba verte a fejét, térdre esett, és javulást ígért.

Idők múltán a papagáj egyre jobban köhögött, amin rengeteget neveltünk. Már ott tartott, hogy túlköhögte Pimpi nénit, túlzott, mint a rossz színészek, akik kis szerepben is óriásit szeretnének produkálni. Közben furcsán lógatta a fejét, ezt is Pimpi nénitől tanulta.

Egy szép napon aztán megdőglött. Mint utólag kiderült, tüdőgyulladásban pusztult el, emiatt fuldoklott már hetek óta. De csak egyféleképpen tudott köhögni, ahogy Pimpi nénitől tanulta, ezért nem vettük észre, hogy amikor produkálta magát, tulajdonképpen haldoklott.

Az az átkozott intelligenciája, amivel mindent megtanult, az volt a veszte. A kertben temettük el, én szerkesztettem a sírfeliratot, amely ekképp szólt:

Itt nyugszik Náci, a legjobb madár, gyermek és papagáj, élt 3 évet, meghalt légcsőhurutban, amit Pimpi nénitől tanult.

Egyéni beszélgetés a fogammal

Foglaljon helyet, kedves fogtárs, beszélnem kell önnel.

Gondolom, sejti, miért kérettem. Az ön magatartásában az utóbbi időben némi lazulás észlelhető. Rágási munkálatait hanyagul végzi, az emésztési osztály vezetője, Bendő kartárs szerint állandóan selejtet gyárt, és a legkisebb figyelmeztetésre is érzékenyen reagál.

Fáj nekem az ön viselkedése.

Egy pillanat, csak beveszek egy Karilt, és folytatjuk.

Kérem, ne nyugtalankodjék, észrevehette, hogy nem úgy beszélek önnel, mint főnök a beosztottjával, nem afféle káderezés ez, csak baráti beszélgetés, és szeretném, ha ezt a hangot végig megtartanánk. Én – hogy úgy mondjam – bizonyos fokig felelős vagyok önért, én nagyon szeretném, ha ez a kis eszmecsere eredményes lenne, én irtózom minden drasztikus megoldástól.

Gyújtson rá, kérem, parancsol még egy kis meleg sót?

Ne csodálkozzon, ha konoksága végül is felbőszít. Tisztában vagyok a magam hibáival, elvégre

aki étkezik, az hibát is követ el, de mégiscsak különös, hogy egyedül önnek van kifogása ellenem. Kezem, lábam és a többi beosztottjaim egybehangzó véleménye szerint munkám kifogástalanul látom el, igaz, hogy hajlamom van a hörghurutra, de a fogyatékoságomat igyekszem kiküszöbölni. Ezt a legutóbbi termelési értekezleten maga Tüdő kartárs is elismerte.

Egy pillanat, csak megigazítom a pofámon az umslaugot.

Hát kérem, ahogy gondolja. Én eddig szándékosan nem említettem az áthelyezést, nem mintha tartanék öntől, hiszen ha a számban egy státus megürül, duplán, sőt wiplán akad rá jelentkező. Ön nem pótolhatatlan, a fogterápia mai állása mellett ez nyilvánvaló, én csakis önre vagyok tekintettel. Lehet, hogy szentimentálisnak tart, mégis kimondom: ha ki kéne húzatnom, jobban fájna nekem, mint önnek.

Egy pillanat, csak a falra mászom.

Csak folytassa, kedves fogtárs, kíváncsi vagyok, hova akar kilyukadni. Persze, megfúrják... mert Plomba kartárs akar az ön helyébe lépni... mert az én számban minden a feje tetején áll... mert én nem képzem magam, ön pedig betéve tudja az összes téziseket és protéziseket...

Hagyjuk ezt, kedves fogtárs, én soha nem adtam olyan utasítást, hogy a Görcs kartárs álljon ön-

be, most már látom, hogy ön gyökeréig romlott, s ez arra késztet, hogy én is más hangon beszéljek. Figyeljen ide, jól figyeljen, mert ez az utolsó szavam ebben az ügyben:

– Au, vau, miau...

Helyes, vigyük az ügyet a fogorvos elé! Egyikünknek pusztulnia kell!

Hallali

A kis csapat, amely trolivadászatra gyűlt össze a Kálmán utca sztyeppén, egyhangúlag Kristóf kapitányt választotta meg vezéréül. A választással mindenki meg volt elégedve. Megszerették őt az ötven perc alatt, amelyet a vadászok e kicsiny, de elszánt csoportja együtt töltött el azzal a merész célzattal, hogy elejtsenek egy trolibuszt, s a vakmerő csíny után annak hátán lovagoljanak be a Nagymező utcába.

A várakozási idő folyamán megkapitányított Kristóf többször kitűnt leleményességével, fürge-
ségével és a trágár szavak ismeretében való jártas-
ságával. Több troli pirulva menekült előle, midőn
táncolva és öklét rázva kiperdült az aszfalt közepé-
re, sőt egy ízben sikerült is lábát a lépcsőre tennie.
Ha akkor le nem rúgják, a troli sorsa meg lett volna
pecsételve.

E nemes tulajdonságai ellenére Kristóf kapitány
semmiféle kiváltságra sem tartott igényt. Együtt ült
a többiekkel az aszfalton, és éppúgy ordítózott, mint
a legegyszerűbb közember.

Fel kell világosítanom az olvasót, aki esetleg jár-
atlan a Kálmán-lapály színes, egzotikus világában,

hogy a trolivadászat általában az esti órákban folyik. Nappal ugyanis a trolibusz szelíd kérődző, ötöshatos falkában baktat végig az utakon, sárguló, gyér vonaljegyeket legelve, csak este változik félelmetes fenevaddá. Ilyenkor ritkán mozdul ki hazulról, mert tudja, hogy minden sarkon lesnek rá elszánt utasok, akik merő kalandvágyból az egész napi munka után gyorsan szeretnének hazajutni.

Láttál-e már, nyájas olvasóm, estefelé a vadászok lármájától megtébolyodott, űzött-hajszolt trolibuszt a városon végigszáguldani? Reszket a nemes vad, de nem adja fel a küzdelmet, egy-egy tisztás szélén is csak pillanatokra áll meg, hogy kihányja a már elfogyasztott utasok csontját, aktatáskáját és egyéb megemészthetetlen testrészeit. További tápláléka így is biztosítva van, mert egy-egy alkalommal annyi embert szed magába, amennyi hetekre elegendő.

Kristóf kapitány vezérré való választása után nyomban új haditervet eszelt ki. Kis csapata időközben mintegy kétszáz főre szaporodott, mert a szomszédos Szikra Nyomda hazafelé tartó legénysége teljes egészében felesküdt rá.

Az egyik portyázó jelentette, hogy a Gorove tundrán jól fejlett trolibuszt látott csörtetni, agancsa és áramszedője után ítélve két-három éves lehet. Kristóf kapitány azonnal kiadta utasításait. Az önként

jelentkezők közül egy markos betűszedőt az aszfalt-ra fektetett, megállítandó a vadállatot. A soványab-bakból kereplőrázó brigádot, a kövérebbekből pe-dig szavalókórust alkotott, amely az alábbi, ugyan-csak általa rögtönzött verset kiabálta ütemesen:

*Véget ér a galiba,
bemászunk a troliba!*

Ő maga az utca közepén ide-oda szökdécselt, a megállítandó bestia felszállásra alkalmas hátsó fe-lét saccolgatva.

Az összecsapás rettenetes volt, de csak pillana-tokig tartott. A telezabált troli röptében faron bil-lentette a túl közel merészkedett kapitányt, átug-rotta az úttestre fektetett nyomdászt, és menekü-lésre készítette az összes kereplőrázót. A rend telje-sen felbomlott. A tömeg, látva vezére csúfos buká-sát, hanyatt-homlok szétfutott, gyalogszerrel vág-va neki a világnak. Akadt olyan, aki a borzalmas látványtól elvesztve lelki egyensúlyát, taxiért kez-dett kiabálni, sőt akadt olyan, aki belehülyült, és még most is kiabál.

A többi pedig, szelídebb szórakozásra vágyva, elment oroszlánvadásznak.

Barátságos ház

(Igaz történet)

A barátságos ház a város szívében terül el. Véletlenül kerültem a barátságos házba: szokásom szerint megint eltévesztettem egy címet. Csak körülbelül emlékeztem a megadott számra, s épp ezért elhatároztam, hogy nyolcvantól kilencvenig minden házba betérek. Így jutottam el a barátságos házba.

Ez az épület aztán úgy lenyűgözött, hogy csaknem megfeledkeztem jövelelem céljáról. Kívülről semmi különös sem mutatott, ám alighogy beléptem a kapun, a különböző házi hirdetéseknek olyan orgiájával találkoztam, amely nem mindennapinak mondható. Ám e falragaszok, memorandumok és kiáltványok nemcsak mennyiségi, hanem minőségi szempontból is lenyűgöztek. Az első még nem szolgált semmi különösebb meglepetéssel, mind a külsín, mind a fogalmazás szabatosága folytán helyet foglalhatott volna bármely kapualjban:

Tisztasági és takarékosági versenyben vagyunk. Felhívom a t. lakók figyelmét, hogy a tisztaságra mindnyájunk érdekében ügyeljünk!

Ez a halk kezdet azonban a lift melletti plakáton már minden szordínó nélkül, crescendo folytatódik, mikor is a házi hirdetőiroda sajtófőnöke átér a konkrétumokra:

Ez a kapualja nem WC. Akit tetten érek, az egész kapualját felmosatom az illetővel. Kérjen WC-kulcsot a házfelügyelőtől. A legközelebbi nyilvános WC a 76. számú ház előtt.

A szövegezésben megnyilvánuló erély és a kilátásba helyezett társadalmi munka minemősége arra enged következtetni, hogy e barátságos házban furcsa állapotok uralkodhatnak. Érthető szorongással mentem tovább, s el is jutottam egészen a lépcsőfeljáróig, ahol viszont egy lepedő nagyságú, sűrűn teleírt plakát újból megállított. Ez a házirendre vonatkozólag közölt hasznos és megszívlelendő tanácsokat, helyszűke miatt csak a következő épületes részt közlöm belőle:

Ha fárasztó munkám a t. ház lakói közt nem talál megbecsülést, kénytelen leszek a ház tisztán tartását a legszűkebb keretek közé szorítani.

Mint a többi hadparancsokat, ezt is a házfelügyelő adta ki, homályba merítve azt, hogy mit ért

„a ház legszűkebb keretek közé szorított tisztán tartásán”. Meddig lehet egy keretet szűkíteni? Esetleg odáig, hogy a lakását se takarítja ki, mert elrettentő példát akar statuálni. Rettenthetetlen köz-tisztasági dandárparancsnok lehet a házmesterné, katonái bizonyára esküsznek rá szigorú, de igazságos természete miatt, amely felderítés és három rajtaütés közepette is megnyilvánul.

Tovább haladva a barátságos ház lépcsőjén s magam mögött hagyva a „Ne köpködjünk a lépcsőházban!” című feliratok tucatját (az a jobb érzésű lakónak szól), egy fordulónál a következő újabb deklaráció állított meg, ezúttal ellentmondást nem tűrő hangon:

Te emberi állat!

Ezt a helyet állandóan figyelem. Ha idepiszkolsz, úgy megmosdatlak, hogy belebetegedsz!

Nem vagyok gyáva ember, de ezen a fontos stratégiai ponton nem mertem túlhaladni. Elképzeltem a házmesternét, amint éppen figyelmeztető hadmozdulataimat, s az első félreérthető gesztusomnál, köztisztasági paroxizmusában figyelmen kívül hagyva a tényeket, nekiáll engem lépcsőházat síkáltatni, minthogy pillanatnyilag éppen fürdetésre alkalmas segédeszközökkel nem rendelkezik.

Igazságtalan lennék azonban, ha a grafomániában szenvedő és bizonyára keserves tapasztalatok árán a mostani lelkiállapotáig eljutott házfelügyelő mellett nem gondolkoznék el egy kicsit a bárátságos ház lakóin is. Akiket ugyan a rengeteg kifüggesztett papír méltán ejthet kísértésbe, mégis megpróbálhatnának kultúrember módjára viselkedni.

Ha másképpen nem, hát a legszűkebb keretek közt.

Kocsmai mesterdalnokok

Beülök a vendéglőbe egy kis baráti beszélgetésre, mondjuk, harmadmagammal, ami nagyon jó létszám, mert szeretek diskurálni, és így aránylag gyakran kerül rám a sor. Gyöngyöző málnaszörpöm serkentőleg hat agyamra, szellemem sziporkázni kezd, s csakhamar megállapítom, hogy élvezet velem együtt lenni. Talán ezért is van, hogy sehova se megyek magam nélkül.

Meg kell jegyeznem, hogy a társaság többi tagja még jobban el van bűvölve saját magától, s ez így helyes, mert aki önmagát nem szereti, attól mit várjon a többi ember.

Szóval a társalgás rendkívül kellemesnek ígérkezik, ekkor azonban váratlanul beleszól a sors.

Tőlünk nem messze ugyanis három ember ül, akik mindmostanáig a borongás nemes művészetét űzték. Ez viszonylag csendesen történt, azonban homlokukon a kudar szülte verejtéket teljesen befelhőzte a bánat, s elérkezettnek látják az időt, hogy ezt a hőkülönbözetet leénekeljék. Minélfogva az egyik máris elbődül, ellentmondást nem tűrő hangon:

Hejde piros Püünkösd napján imádkoztam érted...

Ezt a bejelentést a másik kettő részéről általános üvöltés követi. Csak úgy zeng a kocsmá a buzgalomtól, hogy melyik tudja túloldítani a másikat, a kezdeményező áll a hanglétra tetején, és két társa vigyáz, hogy le ne essék róla. Alaposan megtámogatják egymást, fej fej mellett dalolnak, sose lehet tudni, melyik jön be elsőnek. Hol ez van két takussal hátrább, hol az, pillanatok alatt behozzák és megelőzik egymást, réveteg tekintetet vetve a reszkető plafonra.

Közben váltogatják a dalokat, dübörög a lég, egyik detonáció a másikat követi, s ahol lecsap egy nóta, tízméteres körzetben megszűnik minden élet. Rég nem beszélgetünk, hiszen a három fenegyerek résen van, és minden más hangbeli megmozdulást csírájában elfojt. Már beszegődtek Tarnócára bojtárnak, ők voltak a falurossza egyedül, ha meghaltak csillag lettek, elmentek az akáclombos faluba, és elmentek a templom mellett, csak a fenébe nem akarnak elmenni, pedig mindenki ezt várja epedve.

Öreg, viharedzett, ezer fröccsöt látott pincérek rémülten bújnak a cech mögé, a vén kocsmái kuvasz kínjában elfelejt kunyerálni, s a három mesterdalnok közül kettő kidől, ám ez mit sem jelent, mert a győztes diadalmi mámorában hármukért is helyt énekel. Most, hogy egyedül maradt, bebizonyítja: csak a férgese hullott el, egyedül is tartja a frontot,

és ha indiánok közé kerülne, valószínűleg a „Nagy Fehér Sakál” címmel tisztelnék meg, mielőtt közmegelegedésre megskalpólnák.

Persze a másik kettő sem könnyen nyugszik bele az élve eltemettetésbe, dülledt, könnybe borult szemmel néznek a semmibe, s bele-belehörögnek a dalba:

...sárnap kedvesem, gyere el!

A gyengébb idegzetű vendégek fizetnek, és elmennek, miközben a már-már szétzüllött trió újabb liter kadarkát rendel, s mint a boraiból megelevenedett főnixmadár, váratlanul újra összeáll. Most már hárman nyolc hangra énekelnek két különböző éneket, rádalolván a Bodri kutyát a fekete szárú menyecskére.

Nem csoda, hogy majd megöli őket a bánat. A bánat helyében én is ezt tenném.

Bajnokok az üdülőben

Az üdülőben, ahova testi gondozás végett vonultam be, legeslegelőbb egy excentrikus külsejű nyaralótársam vonta magára figyelmemet. Hosszú, meghatározhatatlan korú férfiú volt, amiben még nem lett volna semmi feltűnő, de állán olyasfajta szakáll virult, amit csak a különleges szőrzetek boltjában szerezhettek be. Körülbelül úgy festett, mint Grant kapitány és egy kezdő remete keveréke, s szemeiben olyan szomorúság tükröződött, mintha a szakállt valami ragályos betegség folytán kapta volna el valakitől, s most élete végéig viselnie kellene.

Grant kapitányról csakhamar kiderült, hogy titkos pingpongbajnok, s ez a szenvedély szinte az asztalhoz szegezte. Annál inkább, mert bennem igen jó médiumra talált, reggeltől estig vertük a kis kausuklabdát, s kölcsönösen el voltunk ragadtatva egymás testi ügyességétől. A kapitány hosszú lábain izgatottan táncolt az asztal előtt, s arckifejezése a játék menete szerint változott. Ha sikeresen adott vissza egy labdát, remetearca úgy kiderült, mintha már végzett volna az aznapi miatyánkkal, ha viszont mellévert, a bánat rögtön visszaült tekintetében még ki sem húlt helyére.

Rövidesen úgy éreztük, hogy tudásunkat ki kell vinni a nagy nyilvánosság elé, épp ezért az üdülő vezetőségével egyetértésben nagy házi pingpongbajnokságot rendeztünk. Grant, a szakállas, egyszerű kapitányból csapatkapitánnyá lépett elő, s huncutkásan vágva felém szemével, amely huncutka persze beleveszett a túlsúlyban levő mélabúba, könnyedén jegyezte meg:

– Azt hiszem, vannak némi esélyeink...

Határozott fellépésünk folytán akkor már az egész üdülő egyetértett abban, hogy az elsőség csak a kapitány és köztem dőlhet el. Szinte percenként fogadtak a szaktársak, akik a díj gyanánt kitűzött alkalmi torta áldásaiban nagylelkűségünk folytán kívántak részesedni. A kapitány azonban ilyenkor szakállát simogatva a távolba meredt, s a tengeri viharok közepette szerzett nagyothallásának adta bizonyítékát.

Ezek után megkezdődött a tizennégy főre szaporodott részvevők tornája. Elsőnek persze a kapitány játszott, szinte bocsánatot kérve könyörgő tekintetével azért a lenyűgöző tudásért, amellyel percek alatt mindenkit lelovagol majd. Én magam is kényelmetlenül éreztem magam, mert nem szeretem a könnyű sikereket, s restellek nálam gyengébbet megverni, viszont aki erősebb nálam, az engem ver meg, ennélfogva mihelyt megverek egy nálam erő-

sebbet, rögtön kiderül, hogy gyengébb, különben nem tudtam volna megverni.

A kapitány tehát játszani kezdett egy ismeretlen fiatalemberrel, aki pillanatok alatt úgy pozdorjává verte, hogy csak úgy füstölt a szakálla. Az első meglepetés után a közönség – a kapitány középkori külsejére való tekintettel – még hajlandó volt csodának minősíteni a dolgot, de mikor a bajnokjelölt egymás után három játszmát veszített el, tekintélye halálos sebet kapott. Jómagam is csak addig tartottam a presztízsemet, amíg játszani nem kezdtem, s teljesen a kapitánnyal egyenrangú ellenfélnek mutatkoztam. Úgy vertek minket, mint a répát, először a férfiak, azután a nők és a gyerekek, s tehetségtelenségünk híre csakhamar a szomszéd üdülőket is bejárta. Messze földről zarándokoltak el a nyaralók a szakállas kapitányhoz és hozzám, olyanok, akik még az életben nem nyertek a pingpongban, és most nem akarták a jó alkalmat elszalasztani. Valamennyien meglelégedetten távoztak, a tönkrevert remete áldásától kísérve.

Szinte akadálytalanul lettünk utolsók az általunk rendezett házi bajnokságon, s mindenkitől elfeledve haltunk meg. Itt mutatkozott meg azután a kapitány egész lelki nagysága. Kezét vállamra téve, a lehető legbüszkébben jegyezte meg:

– Nincs mit szégyenkeznünk. Ilyen erős mezőnyben utolsónak lenni felér egy győzelemmel...

Nyaralásomat hivatalos ügyeim miatt félbe kellett szakítanom. Elutazásom napján értesültem, hogy a kapitány sakkbajnokságot szervez. Tőle magától hallottam, s mikor megtudta, hogy mennem kell, sajnálkozva mondta:

– Kár... Azt hiszem, lennének némi esélyeink!

Igazat adtam neki, s szívből irigyeltem, amiért sakkjátékosi tehetségtelenségének híre immáron nélkülem járja be a Balaton környékét...

A Patyomkinnál fogok jelentkezni...

(Egy rossz tanuló gondolatai konferencia közben)

A Patyomkinnál fogok jelentkezni, vagyis akkor, amikor a konferenciavezető elvtárs felteszi a kérdést, hogy no, elvtársak, mi is volt a helyzet a Patyomkin csatahajóval. Akkor fogok jelentkezni, és mindenkit elkápráztatok a tudásommal, mert én igenis tanultam, illetve elolvastam az egész kötelező anyagot és a javasoltaknak a címeit is, de csodálatosképpen csak a Patyomkin maradt meg az eszemben. Épp ezért erről fogok beszélni, hosszan, kimerítően és főleg nagyon sokat, mert ebből kell élnem egészen a konferencia végéig. Utána már csak apró közbeszólásokra szorítkozom, fel-felbukkanva némely széles vállú sorstárs háta mögül, mint az Atlantisz a tengerből, illetve nem, hiszen az elsüllyedt, mint én most szeretnék, s közben ez a pasas itt előttem állandóan izgemozog, úgyhogy néha az egész mellem védtelen...

No de hagyjuk az Atlantiszt, koncentráljunk a Patyomkinra... Óriási volt a nyomorúság azon a hajón, előadó elvtárs, bizonyísten, akarom mondani, komolyan. Bűdös húst kaptak a matrózok, nem tudom, tetszett-e látni a filmet, egyébként már itt fel-

hívom az elvtársak figyelmét, hogy okvetlenül nézzék meg, ha majd újra játsszák. Óriási a film propagandaereje... meglevenedett történelem... nem is értem, miért nem filmesítik meg a „Mi a teendő”-t, nem mintha anélkül nem tudnám, de...

Most valami Port Arthurról beszélnek, csak tudnám, ki volt az, egyáltalán nincs oroszos neve, biztos valami német szociáldemokrata... Én a Patyomkinnál fogok jelentkezni... Revolverrel kergették a tisztek a legénységet, a filmet egyébként Eisenstein rendezte, forradalom a film történetében, felhívom előadó elvtárs figyelmét a „Knyáz Potemkin” című versre, Kiss József írta, mert Potemkinnek is lehet mondani, meg Patyomkinnak is...

Felejtethetlen az a jelenet, kérem, ott Odesszában, Pudovkin elvtárs is hivatkozik rá a könyvében... Szóval tartsuk észben a neveket: Pudovkin, Kiss József, Eisenstein... Borzasztó nagy ez az anyag, van benne valami stratégia meg taktika is... Az ember feje nem káptalan...

Én a Patyomkinnál fogok jelentkezni, mert ha ezt a lehetőséget kihagyom, végem van, megsemmisültem, észrevesznek, lebuktam. Nem így lesz ez, kérem, legközelebb. Napi két óra rendszeres tanulás, mert legyünk őszinték, elvtársak, ha akarjuk, jut rá idő, csak persze elslampoljuk a dolgot, és akkor nem marad más, mint a Patyomkin.

Mit törődnek ezek azzal, hogy én itt most a legsúlyosabb önkritikák közt vergődök. Hogy csupa megbánás a lelkem, és erős fogadás... Egyesek úgy fújják az anyagot, mintha ettől függne visszamenőleg az egész történelem sorsa. Mások meg behúzzák a nyakukat és...

Szörnyű gyanú hasít szívembe, eláll a lélegzetem. Ott... a túlsó oldalon... az a pasas... az se nyikkant meg még idáig, csak lapul, lapul ugrásra készen... ez vár valamire, ez töri a fejét valamiben, akármi legyenek, ez is a Patyomkinra spórol, az aljas. És csal is ráadásul, a jegyzeteit nézi... ne tűrje ezt, konferenciavezető elvtárs, ez egy ál-Patyomkin-szakértő... Pedig jön már, közeleg a döntő pillanat, már a hadseregről van szó, hogy ott is, az is...

Rémes, mennyi kéz lendül a magasba, szinte egymásra lépnek... borzasztó, ezt a Patyomkint mindenki tudja... jaj, nézzen rám, előadó elvtárs, itt biciklizek az ujjammal, nekem mindenem ez a Patyomkin, egész ideológiai tudásom benne fekszik... és nem néz ide, nem néz ide, pedig a szemgolyóm már valósággal a vállára van borulva.

Persze hogy ő felel, az aljas, úgy helyezkedett, hogy a Patyomkinnál kéznél legyen... Elfeleli előlem az anyagot, már Kiss Józsefnél tart, és milyen nagyképű, még Eisensteint is emlegeti...

Még három és fél óra van hátra. Mi lesz velem?

Tálalom magam

Moziban voltam egyik délelőtt, úgynevezett sajtó-bemutatón, új magyar filmet vetítettek meghívott közönség előtt. Örömmel tapasztaltam, hogy a film nagyon szép, előreláthatólag nagy sikere lesz, egyetlen furcsaságot észleltem, éspedig azt, hogy kicsit későn kezdtek. Illetve nem is kezdtek későn, csak maga a film indult bizonyos lassúsággal, amennyiben előzőleg egy negyedóraig vetítették mindazokat, akiknek a produkcióhoz valami közük volt. Számuk mintegy negyvenezerre rúgott, és a felsorolás nagyon jót tesz a filmnek, mert a közönség egyre dühösebben várja, hogy végre elkezdődjék az, amiért tulajdonképpen moziba ment. A „tálalásnak” ez a rendkívül ötletes módja, az úgynevezett „aufmachung”, sajnos egyelőre csak a film sajátja, pedig az összes művészeti ágak sikerrel használhatnák, s ennek bizonyosságául legújabb humorreszkemet már én is az izgalom felcsigázásának ezzel a briliáns módszerével bocsátom a nagyközönség elé. Íme:

*A Szépirodalmi Könyvkiadó
és a Szikra Nyomda bemutatja*

Darvas Szilárd
legújabb humoreszkjét:
SE FÜLE, SE FARKA

Viccek:

Arisztophanész, Molière, Shaw, Karinthy, Gádor

Alapötlet:

Goethe

Kéziratpapír:

Ápiz NV

Gépelte:

Krafcsák Sarolta

Szedte:

Retek Kálmán

Nyomta:

Csupa Szilveszter

A honoráriumot kézbesítette:

Bakter Balambér

Elköltötte:

A szerző családi munkaközössége

A kézirat készült:

a szerző eredeti Remington rendszerű írógépén

Ezután következne maga a humoreszk, amely gyengesége miatt közölhetetlen, de legalább találva vagyok, és az olvasó érdeklődését is sikerült elcsigáznom.

A csúnya szó

A fiam a napokban valahonnan egy úgynevezett csúnya szót hozott haza. Igazság szerint többet is hozott, de hát nem akarok ebben a kis értekezésben mindent kipletykálni róla, hátha kezébe kerül ez a könyv, és túlteszi magát azon a csekélységen, hogy még nem ismeri a betűket.

Szóval maradjunk egy bizonyos csúnya szónál, amelyben különben is – mint cseppben a tenger – az egész probléma tükröződik. Tehát hazahozta, ami még nem lenne olyan veszélyes dolog, hiszen mind én, mind a feleségem elég finomlelkűséggel rendelkezünk ahhoz, hogy kellő méltósággal reagáljunk az efféle megnyilvánulásokra, játszva visszafojtjuk megcsiklandozott derűnket, és olyan arcot vágunk, mintha mi se történt volna. Sajnos azonban a gyerek érzi a szó alvilági misztériumát, és meggyarapodott ismereteinek ezt a bizonyítékát unos-untalan és a legkülönbözőbb helyeken hangoztatja. Lehetőleg tömegek előtt tart rögtönzött szónoklatokat, amelyek kizárólag az említett szónak hússzor-harmincszor való elsorolásából állnak, tehát ezért is hatnak olyan lenyűgöző erővel.

Minthogy barátaim, ismerőseim, családom és az egész Visegrádi utca egyetértenek abban, hogy a gyereket erről a pajzán hangról le kell szoktatnom, magam elé citálom őt, és a léleknevelés kezdetét veszi.

– Nézd, Ferikém – mondom én, és mivel a gyereket sosem verem, legalábbis a családi hangot igyekszem megütni –, ilyeneket nem mond az ember. Ez olyan szamárság. Semmi értelme sincs.

Itt félbeszakad monológom, mert Ferike viyorogva és tele tüdővel a szemembe ordítja azt a bizonyos szót. Arcom elkomorodik, és úgy határozok, hogy pokoli büntetést eszelek ki számára: átmenetileg megfosztom őt társaságomtól. Tudom, milyen nehéz engem nélkülözni, elégszer tapasztalom, mikor magamon kívül vagyok.

– Menj ki – mondom. – Én ilyen illetlen gyerekekkel nem beszélek.

Ez hat, legalábbis olyan mértékben, hogy Ferike elhatározza: tárgyalásokba bocsátkozik velem, s amennyiben tényleg a logika erejével sikerül meggyőznöm őt a szó használatának helytelenségéről, megfontolás tárgyává teszi a dolgot. Mindez kiderül abból, hogy megkérdi, mit jelent az a bizonyos szó.

– Mondtam már, hogy semmi értelme sincs – szögezem le nyomatékosan.

– Nem igaz – jelenti ki, és határozottan szembenéz velem. – Azt jelenti, hogy popsi.

– No látod – csapok le rá kicsit idegesen –, így is lehet mondani. Épp azért felesleges azt a csúnya szót használni.

– A „popsi”, az nem csúnya? – kérdi nyilván azért, hogy a szellemes társalgás valamiképp el ne akadjon.

– Az nem! – válaszolom meggyőződés nélkül, mert az élet nyers igazságát illetően mindenféle becézést szívből utálok.

– És a másik miért csúnya?

– Azért, mert... mert... ide figyelj, mért kell arról annyit beszélni? Értsd meg, hogy én nem szeretem, és anyuka se szereti, és ha te szeretsz minket, akkor nem mondod azt a csúnya szót. Vagy nem szeretsz minket?

– De igen – mondja, és csupa gyermeki gyengédség lesz az arca. – Szeretlek titeket, és soha többé nem mondom azt, hogy...

Persze kimondja, hogy mit nem fog mondani. És naponta hússzor kimondja, és mindig hozzáteszi átszellemült arccal, hogy ő ilyen csúnya szót nem használ, mert jó gyerek, és szeret minket.

Győzött a logika és a szeretet...

Szenvedély

Életem egyetlen igazi káros szenvedélye a dohányzás, állandó és egyre fokozódó bronchitiszem is emellett bizonyít. Reggelente a mellem egy kikotrásra való kályhára emlékeztet, tüdőcsúcsaim kormosan és agyonfüstölve merednek maguk elé vegetációs életem albérleti szobájában.

Ám ez csak a fizikai része a dolognak. Az anyagiakról most nem is beszélek, de melyik dohányos nem ismeri azt a kínos helyzetet, amikor az ember merő szórakozottságból elfelejtette magát ellátni kellő mennyiségű füstöltnivalóval, miért is félőrszűten bolyong a lakásban, és a leghetlenebb zugokat felkutatja a megváltó cigaretta után. Asztalán az abbahagyott munka gúnyosan szemléli, amint ártatlan kabátok zsebeit vad dühvel fordítja ki. Végül is nincs más megoldás, fel kell öltözni és lemászni a negyedik emeletről, addig kószálva az éjszakában, míg sivatagi szomszédja megszűnik valamelyik Ibuszpavilonnak álcázott oázis nyájas berkeiben.

Ronda szenvedély ez.

Ebből a szempontból másodszülött gyermekem, Ferenc, aki zsenge kora ellenére szintén különböző mániák rabja, határozott előnyt élvez. Ő már cse-

csemőkorában, szemlét tartva a különböző színiválók felett, a saját hüvelykujjánál kötött ki, s következetességét bizonyítja, hogy ma, csaknem hatesztendő korában, még mindig ennél a cigarettafajtánál tart. Ettől az időközben megjelent Bástyá se tudja eltéríteni.

Óriási előnyt jelent ez. Először: egy krajcárba se kerül, másodszor: állandóan kéznél van, harmadszor: elalvás után se kell kivenni a szájból, attól való félelmében, hogy esetleg felgyújtja az ágyat. Nemegyszer nézem irigykedve, amint szájában ezzel a hozott anyagból készült, folyton égő cigarettával az igazak álmát alussza, miáltal teljes mértékben képes koncentrálni az alvás bonyolult műveletére.

Az irigységen túl azonban szolidaritás fűz egybe vele, mert Ferikének e szenvedélye miatt legalább annyit kell hallgatnia, mint nekem a magáoméért. Feleségem ugyanis, aki anyai ágon Ferikével is rokonságot tart, párhuzamos intelmeket intéz hozzánk, s ezeknél csak az indoklás változik, a tendencia, vagyis szenvedélyeink megfékezésének vágya teljesen azonos.

– Reggel majd megint agyonkrákgod magad, már a hatodikat szívod egy óra alatt, egy negyvenkét éves embernek már igazán lehetne annyi esze...

Ez nekem szól, nyomban utána pedig felharsan a Ferikét illető hegyibeszéd:

– Már megint a szádban van az ujjad, csak úgy nyeled a sok-sok bacilust, amiről már beszéltem neked, hogy betegséget okoz... Már nem vagy kisfiú, már hatéves vagy, igazán lehetne annyi eszed...

Amiből az is kiderül, hogy mindegy, hogy az ember hatéves vagy negyvenkettő, egyformán elvárják tőle, hogy a tilos élvezetek terén kellő mértékletességet tanúsítson. Valószínűleg már az újszülöttek is elmondanák, hogy egy csecsemőnek lehetne ennyi meg ennyi esze, ha bizonyos érzékszervek tökéletlensége folytán az efféle murizás nem bizonyulna teljesen kilátástalannak.

Az ilyen hatványozott szigorral közölt tilalmi intézkedések után vagyunk mi gyakran együtt láthatók Ferikével, amint ő az ölemben ül, s várja, hogy a mesék birodalma felé kalauzoljam. Azonban a kooperáció semmi sikerrel nem biztat, serkentő nikotinhoz szokott agyam nehezen fog. Ferike pedig képtelen Jancsira és Juliskára koncentrálni. A hangulat sehogy sem akar megszületni, én időnként cigarettatárcámat tapogatom, Ferike viszont komoran szemléli szolgálaton kívül helyezett hüvelykujját. Aztán egymásra pillantunk, felcsillan szemünkben a lázadás fénye, és bacilus ide, bronchitis oda, egy pillanat alatt mindketten rágyújtunk. Én tüdőre szívom a füstöt, és Ferike is mély, csaknem az ökléig terjedő slukkokat vesz. S máris megy a mese, mint

a karikacsapás, én fürgén beszélek, ő folyékonyan hallgat, még csak meg se betegszünk, miért is külön büszkék vagyunk szervezetünkre, amely még az anyai és házastársi tilalommal is megbirkózik.

Mert küzdeni kell a káros szenvedélyek ellen, de nincs rosszabb, mint ha a mértékletesség fajul szenvedéllyé.

Színész, színpad nélkül

Régi ismerőssémmel, a tehetséges, fiatal színésszel találkoztam. Úgynevezett „rossz szezonja” volt az idén, nagy létszámú társulathoz szerződött, s nemigen jutott neki szerep. Egyetlenegyszer játszott valami ötödik katonát, aki fegyverét csörtetve végigrohan a színen, s bár úgy csörtetett, mint színész még soha, képtelen volt magára vonni a figyelmet. Annál kevésbé, mert a másik négy is igyekezett, s így mind az ötüket holtversenyben egyszerűen nyelte el az érdektelenség.

Érthető, ha barátom szomorú. Színész színpad nélkül partra vetett hal, azzal a különbséggel, hogy nem tátog némán, hanem harsányan szidja az igazgatókat, a rendezőket, a kollégákat, általában az egész világot, és nem rajta múlik, ha valakit kifelejt. Tiszteletre méltó keserűség ez, hiszen a munkavágy fűti, a lefojtott energiák robbannak és keresnek kiutat.

Családomban is van egy ilyen vergődő színész-szeni. Másodszülött gyermekemről, Ferencről van szó, akit a bábszínház sűrű látogatása és némi apai ágon öröklött terheltség már most, öt és fél éves korában a színművészeti pályára irányított, még-

hozzá a színpadra kerülés minden reménye nélkül. Ferikét ugyanis cipővel és ruhával is alig lehet győzni, s ha tegyük fel, futná jövedelméből egy kőszínházra, az se kerülné el sorsát: napokon belül elszaggatná.

A tehetség viszont kitör, és eget kér. Ferike báb-színházát rendezett be magának, ahol a szürrealisták és kubisták stílusában komponált darabokat mutat be; tény, hogy egy árva szót se lehet érteni belőlük. Játékában nagy szerepe van a mozgásművészetnek, amennyiben egy karosszék alá hasalva helyezkedik el, onnan nyújtja elő saját maga készítette figuráit: a királyt, a kulákot és a szegényparasztot, valamenynyit egy-egy teljesen egyforma, üres papírlap helyettesíti. A szereplők testületileg egyformán beszélnek, s így az egész produkciót olyan nemes egyszerűség jellemzi, hogy képtelenség odafigyelni. Az érdeklődés hiánya miatt a bérletezés is csődöt mondott. Ferike nap mint nap üres széksorok és tátongó rekamiék előtt játszott a végig műsorát, sőt néha a színpadot is kihúzták felőle, mert szükség volt a fotelekre.

A viszontagságok nem törték meg ezt az acélos jellemet, ellenben elhatározta, hogy eltekint a bábművészet megreformálásától, és az élő színpadot választja. Visszaélve foglalkozással, hozzám fordult darabokért, és erőszakoskodásának engedve,

írtam is számára egy kis dramolettet, amelyet tényleg sikerre vitt. Mintegy háromszázszor játszott a jelenetet, haladó hagyományaink és a dús mesefantázia e széles taglejtésekkel kísért keverékét; némiképp hozzáadva saját meggyarapodott ismereteit is:

– János vitéz bedobta a tóba a rózsát, Iluska kiemelkedett a habokból, és azt mondta: Köszönöm neked, János vitéz, most kint vagyok a vízből.

Ferike ezután szeretett volna átalakulni repertoárszínházzá, én azonban kiírtam magam az ő számára, különben se vállalhattam a felelősséget egyéni betoldásaiért. Színpad, szerző és szerep nélkül maradt Ferike, s mindjobban kezdett hasonlítani a bevezetőben említett ismerősömhöz.

*

Ilyen előzmények után értesültem, hogy gyermekem a napközi otthonban előre megfontolt szándékkal beleült a szomszédja levesébe. Produkciója hatalmas sikert aratott az egybegyűlt nézőközönség előtt, az óvónéniknél azonban kevésbé, miért is Ferike rövidesen helyet foglalt a jóformán az ő személyes használatára rendszeresített szégyenpadon, ahová oly önérzetesen ült ki, mint a színészek egy-egy siker szüneteiben a színház előtti kispadra.

Az otthoni fegyelmi tárgyaláson is rendkívül gerincesen viselkedett. Nem titkolta, hogy különös

produkcióját a „Vidám Budapest”-akció egyik szó-
rakoztató számának szánta.

– Én mindig kitalálok valamit, amin a gyerekek
nevetnek – jelentette ki minden bűntudat nélkül.

S én, mint a család házi színpadának igazgató-
ja, elhatároztam, hogy a jövőben többet játszatom.
Már dolgozom is egy kisebb művön, amelyben
visszatérhet régi sikerei színhelyére, a fotel alá. Mert
színész színpad nélkül partra vetett hal, és nincs ré-
mesebb, mint ha a szerepeit maga írja...

Tanulékony apa

Rendkívül érdekes és izgalmas szórakozás nagy írók életrajzait tanulmányozni, végigkísérni fejlődésük útját, megkeresni azt az ihletett pillanatot, amikor először csattant el homlokukon a múzsa csókja. Régi és sokszor vitatott kérdés: hogyan lesz költő valaki?

A sors különös kegyelme folytán most alkalmam van ezt a problémát közvetlen közelről vizsgálni. Másodszülött gyermekem, Ferenc nyolcéves lett, s költői tehetsége szinte szemem láttára szökken virágba. Alkalmam volt meglesni azt a szinte misztikus pillanatot, amikor egy zsenge lélekben mindörökre fészket ver az irodalom.

Úgy kezdődött a dolog, hogy a zsenge lélek tíz forintot kért tőlem, azzal a bevallott céllal, hogy szeretett édesanyját születésnapja alkalmából meglepje valami viszonylag értékes ajándékkal. Nem tudván ellenállni a gyermeki gyengédség e spontán megnyilvánulásának, a pénzt szociális keretem terhére, minden bürokratikus út mellőzésével azonnal kiutaltam neki, miáltal egy teljes hét állt Ferike rendelkezésére válogatás céljából. Ferike ezt a hetet különböző cukorüzletek szorgalmas és lelkiismeret-

tes tanulmányozásával töltötte, miáltal – ahogy azt mondani szokták – teljesen felélte a kapott összeget. Meggyarapodott ismereteinek birtokában újabb ösztöndíjért jelentkezett, amit azonban én kereken megtagadtam, sőt felfüggesztvén őt gyermeki pozíciójában, fegyelmet indítottam ellene. Áthelyezésre csak azért nem került sor, mert nem tudtam, hova helyezzem át.

Ekkor jelentette ki Ferike, nem lévén megfelelő anyagi eszközök birtokában, hogy a születésnapra való tekintettel felcsap költőnek.

– Majd írok anyának egy verseskötetet – mondta rövid töprengés után boldogan, hogy ilyen olcsó és mutatós ajándék jutott eszébe.

Így látott napvilágot aránylag rövid idő alatt az a verseskötet, amely egyetlen számozott példányban, a szerző saját kezeírásával készült. Az eredetileg *Rajzfüzet* felírást viselő irka első oldalán a következő olvasható:

„Darvas Ferenc válogatott költeményei. A szerző saját szépirodalmi kiadása. Versek. Ára 6 forint.”

A kötet gazdag tartalmából mutatóban csak *A madár* című megrázó költeményt ismertetem:

„Repül, repül madár,
A lába lefelé áll,
Nemsokára jön a tavasz már.
De a madár a nyárra is vár.
Gyere le, te madár.
Itt a kikelet már.
Azt mondja a madár:
Nem megyek le azám!
De ám az egyik vadász
Föl lő a madárra ám.
De aztat a vadászt
Megcsípi a madár.”

Sajnos Ferike nem érte be azzal a kétes sikerrel, amelyet kötete a családi könyvpiacon aratott, hanem írásos bírálatot kért tőlem, hogy egészen élethű legyen a dolog. A legnagyobb zavarba jöttem, mert ha csak úgy egyszerűen megmondom neki, hogy csacsiság, amit írt, esetleg örökre elriasztom őt az irodalomtól, és lesz mit hallgatnom a feleségemtől a fiatal káderekkel való helyes foglalkozást illetően. S tán igaza is volna, hiszen ki ír az ő korában jobb verseket. Ha viszont dicsérem, talán jóvátehetetlen hibát követek el jövőjét illetően.

És ekkor – szerencsére – eszembe jutottak azok a kritikák, melyek lapjaink és folyóirataink hasáb-

jain oly bőségesen jelentek meg, nagyszerű példáját nyújtva az igazi kritikai tárgyilagosságnak. Így született meg az alábbi, minden szempontból megítélhetetlen bíráló:

„A fiatal költőt mindenekelőtt dicséret illeti a témaválasztásért. »Tavasza, nyár, vadász, madár, azám«, csupa olyan derűs fogalmak, melyek megváltozott életünk vidámságát hirdetik. A realista látásmód jelenvalóságát mutatják az olyan frappáns megfigyelések, mint például az, hogy a madár lába repülés közben lefelé áll. Ha a költő nem is utal egyidejűleg arra, hogy a madár feje ugyanakkor felfelé áll, ez az előző sor alapján szinte magától értetődik. Az »aztat« szó alkalmazása azt bizonyítja, hogy a fiatal költő tisztában van a népi kifejezések erejével. Nagy-nagy jövőt jósolunk neki.

Mindezek előrebocsátása mellett azonban fel kell hívnunk figyelmét a kötet néhány hiányosságára is. Úgyszólván valamennyi vers gyerekesen ostoba, s nem ártana, ha az ifjú poéta legalább a helyesírásra súlyt fektetne. Jó lenne, ha átírná az egész kötetet, de még jobb lenne, ha reggel tisztességesen megmosdana, nem csúszkálna a jégen, és tanulna, helyett, hogy ilyen hülyeségekkel foglalkozik, melyek a felsorolt hibákkal együtt családi irodalmunk kétségtelen gazdagodását jelentik.”

Eddig szól bírálatom, melynek helyességét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy Ferike nemhogy elcsüggedt volna, de az iskolában fűnek-fának meséli, hogy az idén valószínűleg megkapja a Benedek Elek-díjat.

Önéletrajz

Ott túl az ismeretlenben, ahol egyébként állandó lakhelyem és nyilvántartott foglalkozásom van, egy szép napon azt kérdezte tőlem Piroska, a titkárnő:

– Kedves kartárs, hol óhajtja tölteni a szabadságát?

Ugyanis éppen esedékes volt ötvenévi szabadságom, ami ott minden dolgozónak kijár, aki munkáját becsülettel végzi és szakszervezeti járulékát rendszeresen fizeti. Persze egy kicsit korainak tartottam a kérdést, mivel még csak ezernyolcszázhatvanhét volt, és az én szabadságom jóval később lett esedékes, de megértettem, hogy a rend kedvéért – nehogy egyszerre túl sokan szülessünk meg – a lelkiismeretes titkárnő, a torlódás elkerülése végett, idejében informálódik.

Egyszóval döntenem kellett, hogy hova menjek. Régen készülődtem a Holdba, de kiderült, hogy ott zsúfoltság van (már előzőleg rengetegen jelentették be igényjogosultságukat). Valahogy divatba jött a Hold, az igazgatóság ügyes propagandával dolgozott. Szó sem lehetett arról, hogy 1909-ben (ezt az évet választottam) beutaljanak. A Marsról többen lebeszéltek, rossz a koszt, mondták, és még

ma sincs eldöntve, hogy laknak-e rajta. Nem szeretem a magányosságot, és így a Marsról simán lemondtam. Piroska, aki őszintén törődött a sorsommal, megkérdezte:

– Mit szólna a kartárs a Földhöz?

Elhúztam a szám, mert tudtam, hogy egyike a legkisebb bolygóknak, nem sok jót hallottam erről a félreeső üdülőhelyről, de megszoktam a vállalatnál, hogy ne nagyon ugráljak. Különben is rövid időről volt szó, gondoltam, azt az ötven évet négykézláb is kihúzom bárhol.

Így kerültem annak idején a Földre, ahol egy nagyon kedves, kétszobás lakást kaptam, a történelemre néző ablakokkal. Persze ahogy lepakoltam, elkezdődött a rumli, nem folyt a csap, és kitört a világháború. Szerencsére nem tartozom a kellemetlen nyaralók közé, akik mindenütt csak a hibákat látják meg. Egyébként földi nyaralásomban sok kellemes élményben is volt részem, és a sok disznóság, ami ott történt, nem tudott megingatni hitemben, hogy ez a nyaralóhely csak most fogja kinőni magát.

Igen ám, de közben, sajnos, ellógtam vagy negyvenhét évet, jóformán anélkül, hogy kimozdultam volna a szobából. Bennem van a hiba: túl kényelmes vagyok, miközben a többi turisták reggel frissen kiugrottak az ágyból, és megmászták a dicsőséget, én egy könyvvel a kezemben heverésztem. Csak

akkor mozdultam ki nagy néha a szobából, ha unszoltak, de abban sem volt sok köszönet.

Ez eddig rendben is van, elvégre mindenki maga intézi a sorsát, de lassan lejár a szabadságom, s ez némi szorongással tölt el. Ugyanis tudom, mi lesz odaát (a semmiben), ha visszatérek. Ott úgyszólván törvény, hogy mindenkinek be kell számolnia külföldi élményeiről – külön értekezletet hívnak össze e célból –, és ha őszinte akarok maradni, én semmit se tudok majd mondani. Igaz, hogy Wartburgot se vettem, meg televíziót se, és nem árultam önműködő karórát, szóval nem sefteltem, mint egyesek, de viszont körül se néztem tisztességesen. Hasalnom kell majd, ha a Földről beszélek... kitálalni, hogy ilyen ország is van meg olyan ország is... jártam itt is, ott is... még szerencse, hogy van fantáziám, és nem jövök egykönnyen zavarba.

Szóval valahogy majd csak megúszom a dolgot. Legközelebb pedig összeszedem magam, ígérem, hogy megkomolyodom, és ha megint nyaralni megyek, különb bolygót keresek magamnak.

Önzetlen szerelem

Péter megszakította a nyáresti sétát, amely kéz a kézben lett lebonyolítva a Margitsziget árnyas fái alatt. Mélyen a lány szemébe nézett, s mint aki egy kízó gondolattól akar megszabadulni, azt kérdezte:

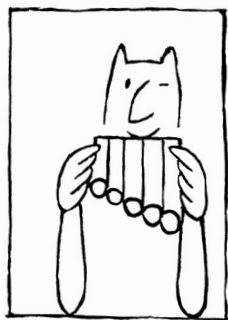
– Akkor is szeretnél, ha nem lennék az, aki vagyok?

Ez a Péter ugyanis szerencsés fickó volt, a sors kegyeltje, magas, szép, árva gyerek, művelt, okos, s alig harminckét éve ellenére jól fizetett vezető állásban levő mérnök egy nagy gyárban.

Sári visszanézett nagy, barna szemével, annyi gyengédséggel, amennyivel csak egy szerelmes lány tud nézni. Aki ráadásul férjhez is akar menni. Aki ráadásul minél előbb akar férjhez menni.

– Akkor is... – rebegte.

– Várj, nem tudod, mit beszélsz – szakította félbe idegesen Péter. – Gondolkozz egy kicsit... Nézd, tudod, nem hiúságból mondom,

csak mint közismert tényt szögezem le... ugyebár úgynevezett jóképű fiú vagyok... nem mintha so-
kat törődnék vele, de ugye így van?

– Így van ... – rebegte Sári.

– No hát tegyük fel, csúnya lennék, mint az ördögök öregapja... akkor is szeretnél? Ha olyan lennék, mint a Bakóca a könyvelésből?

– Akkor is... – rebegte Sári.

Tovább sétáltak. A Duna felől kedves, kellemes szellő fújdogált.

– Tegyük fel azonban – kezdte újra Péter, aki nyilvánvalóan tépelődő hangulatban volt –, tegyük fel, hogy nemcsak csúnya lennék, hanem buta is... olyan buta, mint a Szekeres a titkárságról... olyan buta és műveletlen... akkor is szeretnél?

– Akkor is... – rebegte Sári, egyrészt meggyőződésből, másrészt mert tisztában volt azzal, hogy mit sem reszkíroz a válasszal. Ahhoz, hogy a fenti próba az életben vizsgázzék, Péternek sürgősen meg kellene csúnyulnia és hülyülnie, amire hál' istennek nincs kilátás.

Épp ezért megismételte:

– Igen, ha csúnya és buta lennél, akkor is szeretnék. Mert én nem a szépségedet és az eszedet szeretem, hanem...

– Hanem! Ez az! – kiáltott fel keserűen Péter.

– Ettől féltem! Szóval lehetnék csúnya, lehetnék

buta, csak legyen az a jó kis főmérnöki állásom havi háromezer-öttem...

Lerogyott egy padra, és a két kezébe temette arcát. Úgy nyavalygott:

– Ettől félttem. Hogy nem engem szeretsz, hanem a jövedelmemet!

Sári szikrázó szemmel állt előtte:

– Szégyelld magad... – mondta majdnem sírósan. – Fütyülök én a te jövedelmedre! Ha tudni akarod, nekem negyvenhétben udvarolt egy fezőr. El akart venni. Szatyorszámra hordta a tört aranyat... Kirúgtam! És akkor te... te ilyet merészelsz...

– Szóval azt akarod mondani, hogy úgy is... hogy akkor is szeretnél, ha nem főmérnök lennék, hanem vacak, kisfizetéses gyakornok? Mint a Kovalcsik a számlázásból?

– Hát persze, te buta... – mondta Sári most már mosolyogva, ám némiképp már bizonytalanul, a mosollyal álcázva a bizonytalanságot. És meg akarta simogatni a fiú fejét, de az ellökte a kezét, és metsző gúnnnyal esett neki a lánynak:

– Hát szóval így állunk? Ez a te híres szerelmed? Szóval neked mindegy, hogy nézek ki, hogy tehetséges vagyok, hogy megbecsülnek? Tőled lehetnék Bakóca vagy Szekeres vagy Kovalcsik... lehetnék ronda, buta, műveletlen... akármilyen kezdő slemil... Nem szégyelled magad? Hát kit sze-

retsz te tulajdonképpen, ha nem azt, aki én vagyok? Pfuj!

Otthagyta a meglepett lányt, és elrohant az éjszakába, azzal a reménnyel hűtve háborgó lelkét, hogy akad még lány a világon, aki érdekből fogja szeretni őt.

Nő a gyerek

A dolog azzal kezdődött, hogy Kovácsné egy szép napon így szólt Kovács nevű férjéhez:

– Képzeld, Pistinek jó a te cipőd...

Kovács szíve megdobbant az örömtől. Elvégre nem közömbös egy apa számára az, hogy elsőszülött gyermeke a növekedésnek immár olyan fázisába került, amelyben lába megüti a felnőttek mértékét. Lám, nemhiába mondta oly gyakran neki: nagyra nőj, fiacskám – a gyerek, amilyen szófogadó, parancsnak vette az egyszerű apai főhászt, addig-addig igyekezett, amíg tényleg nagyra nőtt...

Tényleg ott állt a gyerek az ajtóban, borzas hájjal, elálló füleivel és nyakigláb kamaszságának egyéb, nehezen beszerezhető kellékeivel. Nyakiglábán pedig büszkén feszült meg Kovács vadonatúj és legjobb cipője. Kovácsné, a feleség tovább fűzte anyai szívének örömteli gondolatait:

– Mit szólsz! Tizennégy éves, és jó neki az apja cipője... Hogy hova nő még ez a lakli... A nagyapjára üt, az volt ilyen hosszú!

És szeretettel csókolta meg fiát, aki ezek után elment gombozni.

Kovács másnap már el is felejtette volna az ügyet, mármint gyermeke váratlan növekedését – minden csoda három napig tart –, ha történetesen fel nem tűnik neki, hogy a csodagyerek továbbra is hordja a cipőjét. Ezt a felfedezését közölte Kovácsnéval is, aki azonban megnyugtatta:

– Majd te veszel magadnak egy másikat, én úgysem győzöm a gyereket cipővel...

Kovács megrendültén vette tudomásul a tényeket, még csak nem is vitatkozott, mert felesége hangja ez idő szerint mutált, ugyanis most volt abban a korban, amikor egy asszonynak ellentmondást nem tűrő hangja kezd lenni. Kovács az édesapjára gondolt, aki valóban hosszú volt, és ennek most ő issza meg a levét.

Ám ez csak kezdete volt a csodák sorozatának. Kiderült, hogy ruhadarabjainak mindegyike jó a gyerekeknek, először a fehérneműkre került sor, azután következett a zakó, a nadrág, sőt csakhamar kiderült, hogy még a zsebkendői is megfelelnek a gyerekek méreteinek. Kovács egyre bosszúsabban szemlélte ruhatárának teljes kifosztását, ideges lett és türelmetlen a környezetével szemben. Egy ízben – ő, aki eddig maga volt a megtestesült szelídség és jó modor – valami egész csekély ügyből kifolyólag így rivallt rá a fiúra:

– Hordd el magad, de azonnal...

Később megbánta he vességét, de aztán rájött, hogy a gyerek már úgyis elhordta mindenét, tehát a felszólítás jogos volt, csak az „azonnal”-t nem kellett volna mondania...

Így telt el egy kemény esztendő, míg egy szép napon Kovácsné elborult arccal állt meg férje előtt.

– Borzasztó... – mondta könnyfátyolos szemmel. – Képzeld... Pisti...

Kovács riadtan nézte élettársát, rossz sejtelmek fogták el: az asszony ugyanilyen hangon szokta közölni vele, ha a gyerek leesik a fáról, fejre áll a korszolypályán, intőt kap, vagy egyéb súlyos szerencsétlenségek érik.

– Mi történt Pistivel? – kérdezte izgatottan.

– Kinőtte a cipődet... – lehelte alig hallhatóan Kovácsné, és egy könnycsepp gördült végig még mindig szép arcán.

Kovács szíve kaján örömmel dobbant meg, de arca mit sem árult el ebből. Részvétellel simogatta meg az asszony arcát, és szelíd szavakkal vigasztalta:

– Hiába, ez az élet... Megnőnek a gyerekek ...

És szeretettel gondolt hosszú édesapjára, aki nem állt meg félúton a növekedésben, miáltal minden reménye megvan arra, hogy rövidesen ő fogja hordani a Pisti kinőtt cipőit.

Jóság

Előszó

– Maga nem tudja, milyen szívem van nekem! – mondta Csuzlicsekné, aki nyaralni volt egy hónapig, de sajnos abbahagyta.

Tényleg nem tudtam, hogy jó szíve van, mert csak felületesen ismertem. Azt láttam, hogy jó lába van. Ez persze még nem lett volna ok arra, hogy rám pazarolja a bizalmát, de Csuzlicsekné rendkívül közlékeny asszony, amióta negyedik férjétől elvált, és hozzáment a harmadikhoz, visszautasítva a másodiknak minden újabb közeledését. Ezt mind ott tudtam meg tőle, tíz perc alatt az eszpresszóban, mely a magyar ember egyik legfőbb tartózkodási helye. Így jutottunk el aránylag rövid idő alatt Csuzlicsekné szívéhez.

– Minden bajom ettől van, ettől a bolond jó szívetől – folytatta. – Akarja tudni, milyen szívem van?

– Akarom! – mondtam dacosan, mert láttam, hogy úgyis hiába minden.

És Csuzlicsekné mesélni kezdett.

Csuzlicsekné elbeszélése

– Mint tudja, egy hónapig Kisvárdán nyaraltam a rokonaimnál. Kis kertés házban, mely sógorom,

Leander Ferenc maszek borbély tulajdona. Ő maga nem politizál.

Jól éreztem magam náluk, mert semmit sem kellett csinálnom, melyre már kislánykoromban erős vágyat éreztem. Ettem, aludtam, sétáltam, és leveleket írtam mind a négy férjemnek, akik közül egyik sem ért rá, hogy elkísérjen

Esténként kiültem a ház elé a lócára, és addig elmélkedtem, amíg elálmosodtam. Akkor lefeküdtem aludni.

Baromfiudvar is volt a házban, többek közt egy kotlós, rengeteg kiscsirkével. Gyönyörűek voltak ezek a kis pelyhes jószágok, imádtam őket, de – mondjuk – ez még nem bizonyítana a jó szívem mellett, a kiscsirkét mindenki szereti. Hanem ami aztán jött!

Az történt ugyanis, hogy egyik nap valamelyik kiscsirke lábára rácsukták az ajtót. Szörnyű látvány volt, azt hittem, megszakad a szívem, csak úgy hullottak a könnyeim. De a részvét még nem jószág. Nem álltam meg a félúton. Sógorom, Leander Ferenc, aki jó ember, csak a sok borotválástól eltompult már, el akarta pusztítani a csirkét. Kimostam a csirke sebét, majd két gyufaszál és cérna segítségével sínbe raktam a törött lábát.

És a csirke járni kezdett. Sántikálva, de boldogan. Sajnos a járás nehezen ment, mindig negyed-

órával később ért oda az etetéshez, addigra már a többiek mindent felzabáltak. Újra megszólalt a szívem: külön gondoskodtam az állatka táplálásáról, saját kezűleg etettem, esküszöm, szanatóriumban nem lehetett volna jobb dolga. A többiek kinevettek, azt mondták, ostobaság, amit csinálok, úgyis el fog pusztulni. Tévedtek.

A csirke meggyógyult. Két hét múlva éppoly fűrgén szaladgált, mint a többiek, a balesetnek semmi nyoma nem maradt. És én csak néztem, néztem, és valami hihetetlen jó érzés vett erőt rajtam, de még Leander, ez a kemény maszek borbély is elérzékenyült, ahányszor ránézett. És – nem én mondtam – ő mondta ki azt, amit az imént említettem önnek:

– Vilma! – ugyanis ez a leánynevem –, Vilma, hogy neked milyen szíved van...

Utószó

– Ez csak egy kis példa – fejezte be Csuzlicsekné az elbeszélést –, de talán megérti, hogy ilyen szívvel nem lehet boldogulni. Erre csak ráfizetni lehet.

– És mi történt később a csirkével? – kérdeztem, mert nem szeretem a homályos dolgokat.

Csuzlicsekné zavarba jött:

– Azt hiszem, megettük... – mondta...

Két boldog asszony

Bizony, van már húsz éve, hogy a két süldő lányka, Éva és Böske rózsás álmokat szövögettek a jövőről. Különösképpen a szerelemről és az eljövendő férjről beszélgettek, ami, belátom, fiatal lányoknál elég szokatlan dolog, de az én hőseim sohasem sematikusak.

– Bohém ember legyen – mondta Évi, a semmibe meresztve nagy, barna szemeit. – Bohém ember legyen, költő, szobrász vagy efféle... Szeressen, egy pillanatig se legyenyűg a nyakán. Legyen fantáziája, ne nyugodjék bele, hogy a világ olyan, amilyen, törjön mindig valami szebbre, újra, legyenek indulatai... Híres ember legyen, és szeresse az italt, ha a kedve úgy hozza, mert már megfigyeltem, hogy akik nem isznak, unalmas emberek és izzad a tenyerük. Egyszóval egyéniség legyen...

Elhallgatott, s csak kis szünet után tette hozzá:

– Azt hiszem, ilyen embernek nagyszerű társa tudnék lenni...

Böske lassan ingatta a fejét:

– Nem szeretem a bohémeket – mondta. – Lehet, hogy színes emberek, de megbízhatatlanok.

Gondolj a trombitásra itt a házban, minden héten elissza a fizetését, és azzal érvel, hogy egy művészt nem lehet rabigában tartani. Nem, én egyszerű, de megbízható emberről álmodom, iparos vagy kistisztviselő legyen. Amiről te beszélsz: fantázia meg színesség, csak pokol egy asszony életében. Az én férjemet senki ne csodálja, mert könnyen elcsodálják tőlem, mondják csak rá, hogy szürke, de az enyém maradjon. Pontosan menjen a munkahelyére, és pontosan jöjjön haza, és ne igyon, mert szép, okos és erős gyereket akarok tőle...

*

– Boldog vagy? – kérdezte pontosan húsz év múlva, vagyis a napokban Böske Évától, amikor véletlenül összetalálkoztak, és mindent tudni akart, mert tíz éve nem látták egymást.

– Nagyon! – lelkenedett Éva.

– Megkaptad a magad bohém emberét? – mosolygott szelíden a rég látott barátnő.

– De meg ám! Hajaj, mekkorákat mulatunk együtt! Néha persze külön is mulat, de annyi baj legyen. Joga van hozzá, nem mindennapi ember. Aki oroszánvadászhoz megy feleségül, nem kívánhatja, hogy a férje naponta megölje a maga két oroszánját, és ebédre pontosan otthon legyen.

Böske elbámult.

– Oroszánvadászhoz mentél feleségül?

– Te buta, azt csak a hasonlat kedvéért mondtam. Híres embernek sokat el kell nézni. Ha elfogadom, hogy mellette vagyok, amikor jobbról-balról fényképezik, azt is tudomásul kell vennem, hogy néha-néha bizony kimarad. Nem baj. Ha nem lepődöm meg azon, hogy naponta új ötletekkel lepi meg az embereket, máson sem szabad meglepődnöm...

– De hát micsoda tulajdonképpen a férjed?

– Persze, én számár, itt kellett volna kezdenem! Hát Sümegi! A híres Sümegi! A négyszeres sztahanovista vasesztergályos! Csak hallottál már róla! És én vagyok a Sümeginé. Bizony!

Böske elérzékenyülten ölelte meg barátnőjét.

– Gratulálok, Évikém! Nem is hiszed, milyen boldog vagyok, hogy így sikerült neked. De én sem panaszkodhatom... Feri, tudod, a férjem, az a bizonyos mintaférj, aki a magamfajta egyszerű asszonynak való. Úgy, ahogy elképzeltem, pontosan jár haza, más talán unalmasnak találná őt, de én pont így szeretem. Nincsenek meglepő ötletei, de nem is kell félnem, hogy megcsal, két gyönyörű gyerekünk van... hidd el, szívem, a magamfajta szolid asszonynak csak íróhoz szabad feleségül mennie...

Csodaöreg

Hosszú idő óta nem láttam atyai jó barátomat, az örökké jókedvű, örökké mosolygós János bácsit. A napokban aztán megpillantottam, amint fürge gyíkként, hetvennyolc évét meghazudtoló frissességgel osont keresztül a Nagykörúton. Utána vetemedtem, és sikerült is elkapnom a Wesselényi utca sarkán.

Nagyon megörült nekem, amin nem csodálkozom, mert János bácsi mindenkinek nagyon megörül, amely tulajdonságát mindig irigyeltem. Én nagyon kevés embernek tudok megörülni, kétszer is meggondolom, mielőtt egyszer megörülök valakinek. János bácsi nem ilyen, ő permanensen szívére öleli az egész világot, miért is az egész világ szereti őt, ami nem megvetendő dolog. Nem is könnyű. Aki nem hiszi, csinálja utána.

Leültünk egy eszpresszósarokban, ahol János bácsi mindenkire rámosolygott, és rendelt egy dupla feketét. Én viszont megkérdeztem tőle, hogy mivel foglalkozik ez idő szerint.

– Csodaöreg vagyok! – mondta vidáman.

Megkérdeztem, miféle iparág ez, hol lehet meg tanulni, és hogy lehet ebből megélni. És János bácsi mesélni kezdett.

– Valamikor csodagyerekként kezdtem – mondta elmélázva. – Fejszámoló zseninek indultam. Hároméves koromban megmondtam, hogy mennyi kétszer kettő, meg ötször öt. Ez így semminek tűnik, de gondold el: egy hároméves gyerek! Aki még a betűket se ismeri! Az egész környék csodámra járt, mindenki megegyezett abban, hogy matematikai zseni vagyok, megmagyarázhatatlan tünemény. Mire első elemibe kerültem, kisujjamban volt az egész egyszerű. Ha jött a tanfelügyelő, mindig engem hívtak a táblához. Csodagyerek voltam...

János bácsi elhallgatott. Megrohanták őt a múlt emlékei. Még egy feketét kért, még egyszer rámosolygott mindenkire, és így folytatta:

– Aztán egyszer csak elkezdődtek a bajok. Kiderült, hogy szorozni tudok, de összeadni meg kivonni nem. Megálltam az egyszerűegnél. Különbösen is rájöttem, hogy utálom a számtant, mint a tejbepríz. Kopni kezdett a csoda. És tizennégy éves koromban végleg megszűnt. Akkor buktam meg algebrából.

– Ugyanis – tette hozzá János bácsi – a csodagyerekségre az jellemző, hogy minél nagyobb lesz a gyerek, annál kisebb lesz a csoda.

Hallgattunk.

– És most? – kérdeztem kis idő múltán.

– Most lényegesen könnyebb a dolgom. Most csodaöreg vagyok. Ha egy rossz viccet mondok, min-

denki szívből nevet, és megállapítja, milyen szellemi frissességnek örvendek. És ha valaki kétségbe vonja, hogy a vicc jó, összeszidják: mit akarsz egy hetvennyolc éves embertől? Ha megyek az utcán, mindenki elcsodálkozik, hogy még járni tudok. Ha leülök, csodálkoznak, hogy még ülni tudok. Általában nem tudok olyasmit csinálni, amin ne csodálkoznának. Ha valaki a hátam mögött rosszat mond rám, nyomban ráförmednek: Nem szégyelled magad? És hozzáteszik: majd figyeld meg, te milyen hülye leszel hetvennyolc éves korodban.

– Állásban vagy? – kérdeztem tőle.

– Hogyne – mondta vidáman János bácsi –, van egy tiszteletbeli állásom. Nem kell semmit se csinálnom, mert azt mondják, már az is csoda, hogy ebben a magas korban állásban vagyok. Aminthogy igaz is – tette hozzá elgondolkozva.

Kifizette a feketéjét, és elbúcsúzott.

– Még csak azt akarom mondani – mondta, miközben felsegítettem a kabátját –, hogy a csoda-öregségben az is jó, hogy nem kopik. Mert minél öregebb lesz az ember, annál nagyobb lesz a csoda.

Kezet fogtunk, futtában rámosolygott mindenkire, és kiosont az ajtón. A kiszolgálónő utána nézett, és elismerően csóválta a fejét.

– Hogy valaki ebben a korban így bírja a feketét – mondta. – Kész csoda...

Fogadás

Játszom ennen életemmel,
búvócskázom minden árnnyal,
a padlással, a szobákkal,
a fénnel, mely tovaszárnyal...

Kosztolányi

1

A napokban rájöttem, hogy ha az ember gyorsan akar hazaérni, nem kell hozzá okvetlenül autó. Autóbusz, villamos se. Fantázia kell. Ezért jó, ha az ember történetesen író. Ezt fogom az alábbiakban bebizonyítani. Tessék jól figyelni.

2

Londonban, a Hotel Bifsztek teraszán három dzsentlmén üldögélt. Érdekesen különböztek egymástól: az első hosszú volt és száraz, a második rövid és zsíros, a harmadik középtermetű és rágós.

Ez utóbbi, Lord Mócsing, színtelen fahangon jegyezte meg:

– Állom a fogadást!

De azért ülve maradt.

A másik kettő biccentett. Aránylag egyszerre.

A fogadás tárgya méltó volt a három férfi excentrikus egyéniségéhez. Azt kellett eltalálni, hogy

Budapesten (Fülöp-szigetek, vasúti csomópont, fővárosa Szófia) hány lépésre esik az Alkotmány utca tizenkettő a Visegrádi utca tizenkilenctől. Szőr Grépfrujt és Szőr Masztiksz tartották a fogadást Lord Mócsing ellenében, aki most leszögezte a maga álláspontját:

– Véleményem szerint a távolság ezerháromszáznolcvan lépés. Ezzel oly mértékben kell megközelíteni a jelzett házat, hogy a csengő gombja nyújtózkodás nélkül elérhető legyen. Ha a távolság egyetlen lépéssel hosszabbnak bizonyulna, a fogadást elvesztettem.

Előreigazította a monokliját, amely késett egy negyedórát, és így folytatta:

– A tét ötezer font.

A másik kettő összenézett és fütyentett. Oly egyszerre, hogy nem lehetett megállapítani, melyik fütyentett, és melyik nézett össze.

Csodálkozásuk érthető volt: a felajánlott összeg jóval túlhaladta Lord Mócsing vagyonát, azt a tizenkét shillinget, amelyet a norfolki elmegyógyintézet igazgatójától élvezett évjáradék gyanánt, hálából, hogy hosszas rábeszélés után elhagyta az intézetet.

Tudták azonban, hogy Lord Mócsing úriember, aki a fogadás elvesztése esetén a pénzt a föld alól is előkeríti, nem kis gyakorlata lévén a sírok fosztogatásában.

– Elfogadom! – mondotta Szőr Grépfrujt, és Szőr Masztiksz később csatlakozott hozzá. (Hat-húszkor volt csatlakozása.)

– A távolságot én magam lépem le! – mondta Lord Mócsing, diadalmasan ütve hosszú lábszárára, amely immár huszonöt éve dacolt a londoni köddel és a wimbledoni podagrával.

3

Azért fogadott-e a három kitűnő férfi, mert angol volt, vagy azért volt angol, mert fogadott... kedves olvasó, ne gyötörj ilyen felesleges kérdésekkel, mert sosem leszünk készen.

Tény, hogy Lord Mócsing egy hűvös nyári éjjel megindult az Alkotmány utca tizenkettő elől a Visegrádi utca irányába. Méltóságteljesen kocogott, mint egy telivér angol paripa, mert súlyt fektetett arra, hogy a fogadást szépen nyerje meg. Gusztusosan adjusztált exportléptekkel ballagott, így érte el a Váci utat, amely azonban váratlanul drágának bizonyult: nyolcszázhusz lépésbe került.

Ennélfogva – mintegy észrevétlenül – hosszabbra nyújtotta lépteit, már inkább agárra emlékeztetett, mint telivérre. Jó hosszúkat lépett, majd betért egy kocsmába, mert a sok hosszú lépés után jólesett egy nagyfröccs.

Felüdülve, de némi szorongással folytatta útját: a Katona József utca sarkán már nyilvánvaló lett számára, hogy elkalkulálta magát. Ezerkétszáznál tartott. Rövid habozás után belépett egy utcai telefonfülkébe, és felhívta Londont. Szőr Grépfrujt és Szőr Masztiksz azonnal jelentkeztek.

– Laufot kérek! – mondta Lord Mócsing komoran és némiképp délskót kiejtéssel. – Amennyiben a lépések számát kétezerre emelhetem, a fogadás elvesztése esetén felemelem a tétet; vállalom, hogy agyonlövöm magam, és önök öröklík évjáradékomat, hat-hat shillinget fejenként.

– Elfogadjuk! – hangzott a drót másik végéről. Lord Mócsing újra nekiindult az éjszakának...

4

Nyolc lépésen múlt, hogy elvesztette a fogadást. Nyolc lépéssel a Visegrádi utca tizenkilenc előtt telt le a megbeszélrt kétezres keret.

Megállt, nem akarta túllépni a keretet. Zsebébe nyúlt, egy kis fekete jószág került a kezébe: a hatlövetű Browning. Mielőtt azonban megnyomhatta volna a ravaszt, egy kéz ragadta meg az övét. Az enyém volt.

– Köszönöm – mondtam –, felesleges. Hazaértem. Örülök, Lord Mócsing, hogy elszórakoztatott ezen a hosszú úton. Többé nincs szükségem önre,

visszamehet oda, ahonnan előhívtam: a fantáziámba.
Üdvözlöm Szőr Masztiksz és Szőr Grépfrujt urakat!

Lord Mócsing megkönnyebbülten távozott,
előzőleg azonban hálásan kezet csókolt. Nem csoda,
az életét mentettem meg.

Medvebőr

Lírai elmélkedés

Mi van veled? Miért vagy rosszkedvű?

Minden kelléked megvan ahhoz, hogy boldog és vidám légy: a nap úgy múlt el, hogy csupa jó dolog történt veled: a munkád remekül sikerült, nem kínozt se görcs, se reuma, se más daliás férfibetegség... az idő is hirtelen megjavult, a tavasz végre „bedobta magát”, langyos, hízelt este borul a városra és rád... ülsz a vendéglő levegős teraszán, túl már az ételen és innen még az italon... szóval mit részletezzem? Minden okod megvan arra, hogy az a gyönyörű tizennégy fogaddal ránevedd a világra... tizenkét találatos szelvényed van az élet e heti totóján, már legalábbis papírforma szerint, és te rosszkedvű vagy.

Rosszkedvű és ideges, valami érthetetlen és különös okból, és külön rosszkedvű, mert nem tudod, mitől vagy ideges, és külön ideges, mert nem tudod, mitől vagy rosszkedvű. Töprengsz, hogy mitől billett meg lelked közép-európai egyensúlya, úgy gondold, ha megtalálod az okot, megtalálod az orvosságot is. Mászkálsz gondolatban a nap eseményeinek útvesztőjében oda és vissza... hiába, sehol semmi.

És ekkor hirtelen felvillan benned a felismerés intuitív fénye, a felfedezés nagyszerűsége... ilyesmit érezhetett Newton, mikor fejére esett a gravitáció, és ő egy pillanat alatt felfedezte az almát... Igen, hirtelen megérted rosszkedved okát! Már tudod, miről van szó.

Előre búsulsz a medve bőrére!

Ez az, erről van szó! Átestél a mackó másik oldalára. Eddig csak az ellenkezőjéről volt szó, a medvebőrnek arról a tulajdonságáról, hogy előre lehet inni, azaz örülni rá. Most már tudod, hogy káros és egyoldalú szemlélet ez, felületes, és feltétlen korrekcióra szorul. Nem lehet a medvebőrt így szimplifikálni, elég széles a medvebőr, elfér azon a bánat is, melyre szintén fel lehet venni némi előleget.

Mert erről van szó, pontosan erről: sem örülni, sem búsulni nem lehet pausáléban, és valahol a lelked mélyén tisztában vagy azzal, hogy a közel- vagy távoljövőben valami szomorúság vár rád, mivelhogy ez a dolgok rendje. Ennélfogva most foglaltadsz a bánatodra. Előleget. Most törlesztesz, akkor, amikor a szerencsédből van némi költőpénzed, amikor ilyen apróbb kiadást nem érzel meg különösebben, éppen hogy csak rosszkedvű vagy tőle.

(Az idősebbek és akik unatkoznak, itt abbahagyhatják az olvasást.)

Mert most már azt is tudod, hogy milyen stramm leszel majd, mikor a sors kárpótolja magát a téged ért boldogságokért, és valami bánat ér. Már látlak téged lelki szemeimmel a jövőben, hiszen bőséges választék áll rendelkezésedre az élet kellemetlen meglepetéseiből – mit tudom én, fújni fognak vagy megbukik a darabod, csalódsz a barátodban, elmegy az orrod előtt az autóbusz, vagy valami más komoly lelki megrázkódtatás ér... teszem azt, meghalsz, mire felszabadultan és teli tüdővel elneveted magad, és mindenki csodálkozva néz rád, de te füttyölsz a világra, és jókedvű leszel, és joggal, mert már előlegben lebúsultad a magadét...

Egy ember, akivel nem szeretjük egymást

Minthogy Kenderesi a legnagyobb titokban közölte velem Safranek rólam szóló lesújtó véleményét („esküszöm, hogy letagadom, ha visszamondod”), én is teljes titoktartás mellett mondtam el a magam lesújtó véleményét Safranekről Kolum bácsinak. Kolum bácsi megesküdött, hogy Safraneket illető becsület-sértő közlésem örökre kettőnk titka marad („barátod vagyok, vagy nem vagyok barátod?”), majd rögtön elszaladt Safranekhez, diszkrécióját kérte, és sok mindenre megesketve őt, a legnagyobb titokban elmondta neki, hogy én minek tartom őt.

Ennélfogva Safranek tudja, hogy én őt utolsó strébernek tartom, vásott karrieristának, aki pozícióját homályos összeköttetéseknek köszönheti, de már nem tarthatja sokáig magát, mert évtizedei megvannak számlálva.

Én is tudom, hogy Safranek engem csekély műveltségű és nagyképű fráternek tart, könnyelmű és felelőtlen embernek, aki állandóan láncait csörgetve jár, mert a kártya rabja.

Mindezt azonban – mármint hogy mit tudunk egymásról – a legnagyobb titokban tartjuk, mert

köt bennünket az adott szó őszentsége, továbbá mert egyikünk sem tudna a fenti rágalmakból bármit is bizonyítani, ha ilyesmire sor kerülne. Ennélfogva egymás iránti utálatunk teljesen zártkörű, s ha összetalálkozunk, még magunknak sem szabad arról tudomást vennünk.

*

No, mármost, valami hivatalban van közös dolgunk, s pont ketten vagyunk a liftben, ahol a sors szeszélye összedobott bennünket. Négy teljes emeleten át kell elviselnünk egymást. S minthogy papírforma szerint egyikünk sem tudja, hogy amit ő tud, azt a másik is tudja, tehát a legnagyobb szívélyesség közepette szállunk a plafonig érő mennyebe, s még hozzá beszélgetnünk is kell, hogy minden gyanút eloszlassunk.

Hát beszélgetünk. (Zárójelben közlöm a gondolatokat.)

– Hogy vagy? (Már úgy értem, kár, hogy vagy, bár ne lennél. Miért kell pont neked lenned, mikor annyian nincsenek, de ha már vagy, miért pont itt vagy, hogy gebédnél meg.)

– Köszönöm, jól. (Bizony, öregem, ha megpukadsz, akkor is jól vagyok, ami most pillanatnyilag ilyen pocsek társaságban nem könnyű dolog, de ebből is látszik, milyen jól vagyok, mert még így is jól vagyok.)

– Rég láttalak... (Sajnos, azok a szép idők elmúltak, legszívesebben most is behunynám a szemem, hogy most se lássalak, de nem hunyom be, mert holnap azt híreszteled rólam, hogy trachomám van.)

– Én is téged... (Én is téged utállak a legjobban, és milyen lassan mászik ez a lift, még csak azt se kívánhatom, hogy szakadjon le, mert én is benne vagyok.)

– Jó színben vagy... (Legalábbis nekem tetszik a színed, szép zöld vagy, itt-ott sárgás, és a szemed alatt nagy, lila karikák. Csupa jó színben vagy, hála istennek.)

– Te se panaszkodhatsz... (Nekem aztán semmi esetre se, mert attól félsz, hogy örülnék, és milyen igazad lenne. Olyan vagy már, mint egy öreg majom, gyomorhajra gyanakodnék, de tudom, hogy a gonoszság az, ami ráncokba gyűrve lóg a pofádon...)

A lift nagyot zökken, és végre kiszállunk. Udvariassan tessékeliük egymást, végül is egymásnak megyünk, és lekötelező kakasviadalban zuhanunk ki az ajtón. Mosolygunk, nehogy bármelyikünk észrevegye, hogy ez két jó nagy pofonnak felel meg. Zárójelben.

Prémium

– Egy frászt érdekel engem, hogy ki kap prémiumot és ki nem – morogta Kovács szaktárs a mellette ülő Szakmárinak, miután öt percig pirosló fülekkel figyelt, vajon elhangzik-e az ő neve is. Nem hangzott el. Kétszáz forint volt a legkisebb prémium, ezt Kovács szaktárs éppúgy nem kapta meg, mint a legnagyobbat. A tél folyamán Kovács szaktárs az influenzát többször megkapta, a prémiumot egyszer sem.

– Prémium! – mondta megvetően egy órával később a mosdóban, ahol néhányan kezét mostak. – Marhaság! Az ember dolgozzék rendesen, végezze el a dolgát, a tiszta lelkiismeret, az az igazi prémium! Ezért nem izgat engem az egész ügy, kisebb gondom is nagyobb annál, hogy emiatt mérgelődjem...

Egy órával később találkozott barátjával, Lacházival, akit egy éve nem látott.

– Hogy vagy? – kérdezte tőle Lacházi. – Ne is kérdezd! – legyintett Kovács szaktárs. – Az ember élete csupa bosszúság. Tudod, nálunk is van ez a premizálási rendszer... Jó, mondjuk, ez rendben van... De hogy az ember már hetekkel előbb mást se hall, mint hogy ki kapja... mi kapja... aztán utá-

na megint hetekig másról se beszélnek... Istenem, ezer téma van... itt a tavasz végre... a fákon madarak csicseregnek... meg még ezenkívül is sok érdekes dolog történik... esküszöm, eszükbe se jut... csak a prémium meg a prémium...

– Szép vagy... – suttogta este Kovács szaktárs a menyasszonya fülébe –, szép vagy, Mariska... ez a beszédes szép szemed, ez a karcsú, gyönyörű alakod... Jó veled, Mariska... csak azt nem értem, hogy lehet az, egyes embereket a prémium izgatja fel, és nem a női szépség... Add a szádat, Mariska, azt a cakkosat, és kacagjuk ki azokat, akiket még ilyenkor is a prémium gyötör...

– Szerencsétlen emberek! – kezdte később híressé vált beszédét Kovács szaktárs a Wesselényi utca és a Nagykörút sarkán, mikor is többen köréje sereglettek –, miért futtok a prémium után! Hát nincs átkozott agyatoknak más gondolata... Szemetekben a kapzsiság őrült fénye villog... tülekedtek, verekedtek... s mindez miért? Hát halljátok meg a nagy igazságot, amiért a földre küldettem: én vagyok a falurossza egyedül, ezt tartásátok észben, és térjete meg, mielőtt jön a Nirvána, és mindnyájatokat elnyel a nagy Prémium...

Két héttel később az elmeegógyintézet egyik kies osztályán a pápák és tábornokok nagy szeretettel vették körül új kollégájukat, Kovács kartár-

sat, aki azonban nagyon tartózkodóan viselkedett már a bemutatkozáskor.

– Doktor Prémium vagyok – mondta komoran –, de nagyon kérem önöket, ne beszéljenek folyton rólam...

Szép mama a strandon

Regényes korrajz a kánikula napjaiból

ELŐSZÓ

Már régen megfigyeltem, hogy minden nő feltűnési viselkedésben szenved, azaz szeret az érdeklődés középpontjába kerülni. Ha az ember strandra megy, elbámul azon, hogy a nők a levetkőzésnek hányféle ötletes módját találták ki. Tévedések elkerülése végett ezt nem megrovásként mondom, én semmiféle közösséget nem vállalok embertársaim ama csoportjával, amely könnyezve sírja vissza a régi szép időket, mikor erkölcsös nagymamáink a magyaros szemérem jegyében überzieherben és a fejükön gyöngyös bokrétával fürödtek, nehogy valamelyik hajtincsüket kiszolgáltassák az éhes férfiszemek kapzsi vágyának. Biz én urbánus lélek vagyok, és felette el tudnak gyönyörködtetni a szép női testek, hogy a lelkekről ne is beszéljek.

MÉG MINDIG UGYANERRŐL

Egyébként megfigyeltem, hogy a strandbeli látványokra szitkokat szóró Jeremiás próféták rendszerint az idősebb korosztályból kerülnek ki. Ez már csak azért sem szimpatikus, mert könnyű kockázat nélkül

erkölcsösnek lenni. Egyszer egy nagyon vallásos öregember, aki mindenáron a tökéletesség útjára akart terelni, csaletek gyanánt azt közölte velem, hogy Aquinói Szent Tamást Isten különös kegyben részesítette, amennyiben már húszéves korában mentesítve volt minden szerelmi kísértéstől. Ily módon egész energiáját a lelkiekre tudta koncentrálni. Akkoriban lehettem vagy tizennyolc éves, jellemző azonban elvetemültségemre, hogy még ez a csábító perspektíva sem csinált szentet belőlem, s ezt azóta sem volt alkalmam megbánni. Viszont már most megígérem, hogy ha egyszer el is jutok a Szent Tamás-i tökéletesség már említett fokára, nem fogok csatlakozni az öreg fiúk erkölcsi ligájához. Sok hibám van, de az irigység mindig távol állt tőlem.

A SZÉP MAMA MEGJELENIK

Ezek után hadd térjek rá a szép mamára, úgy is mint a strand népszerűségi versenyének első számú győztesére. A szép mamánál ugyanis voltak szebb mamák is a strandon, nem beszélve arról, hogy „fürdőruhában mi volt ott bedobva!”. Lenge kis nájlón fügefalevelek, cipzáras kis nadrágok, valamint cipzárak nadrág nélkül. A női találékonyság megannyi kedves, bohókás megnyilvánulásai.

A szép mamán nagyon korrekt, ízléses fürdőruha volt, nem több, de nem is kevesebb, mint

amennyit a szabvány előír. Ettől bátran az érdektelenség süllyesztőjébe tűnhetett volna az általános naturalizmusnak már említett orgiájában. Semmiképpen sem biztosíthatta volna számára az első helyet már említett és kétségbevonhatatlan szépsége sem, ha bámulatra méltó találékonysággal rá nem hibáz a nagy ötletre, amely alább következik.

A NAGY ÖTLET

A szép mama a strandon két gyönyörű kisgyerekkel jelent meg.

Tessék elképzelni: egy nagyon csinos, jó alakú, hosszú lábú nő, amint két kis Murillo-angyalkával kézen fogva halad a zuhanyozó felé. Rendkívül izgalmas dolog.

Mert ha egy nő szép, az is jó. Ha egy nő mama, az is jó. De ha egy nő szép is meg mama is, az nagyon jó. Nyert ügye van. Pláne fürdőruhában.

Mindenki a szép mamát és gyermekeit figyelte. Kiváló úszófenoméneket láttam, akik rájuk csodálkozva négy féldecit ittak tisztán, szóda nélkül a medence szörnyű vizéből. Mások elragadtatott hangokat suttogtak ordítva, hogy a szép mama lehetőleg meghallja. A többi nők barnára sülve is sápadoztak az irigységtől. „Hogy nekem ez nem jutott eszembe!” – suhant át agyukon a gondolat, és a legszívesebben ott a helyszínen ikreket

szültek volna, hogy valamiképp behozzák a lemaradást.

ELŐRE TOVÁBB A SIKER ORSZÁGÚTJÁN

A szép mama imponáló rutinnal viselte el diadalait, látszott, hogy a szerep az utolsó részletig a legap-rólékosabban ki van dolgozva. Időnként bevonult a vízbe – az aranyos kicsik azalatt a sekélyben pancsoltak, úgy is mint az idomítás csodái –, majd elhelyezkedett egy kőpadon, és elmerülten kötögetett, gondosan ügyelve arra, hogy hosszan elnyújtott és nagyon formás lábai kellőképpen érvényesüljenek. Előtte a vízben pedig jóképű, vállas, ki-sportolt férfiak, mint a bolondos fókák itták és fújták ki a vizet, fejre álltak, megfulladtak és egyéb csa-csiságokat követtek el, hogy valamiképpen észrevé-tessék magukat. A szép mama mindezt meglelégedés-sel vette tudomásul, ajkán fájdalmas mosollyal kötö-getett, mintha azt mondta volna: „Mit csináljak, ha ilyen szépnek születtem, elég baj ez nekem!” Szívó-san borzolta maga körül tovább a léggör-t. Úgy lát-szott, hogy a hangulatot nem lehet tovább fokozni. Lehetett.

MINDEN JÓ, HA A VÉGE JÓ

Midőn a fülleddtség már tetőpontra hágott, a szép mama hirtelen letette a kötést, szigorú szemével

odaparancsolta az egyik kislányt, és fojtott, ám a strand minden pontján jól hallható hangon a fülébe sziszegte:

– Mancika, ha még egyszer a nadrágon keresztül pisilsz, két olyan egyforma pofont kapsz, hogy megemlegeted.

Az egész aréna felhördült a gyönyörűségtől. Ez az egyszerű, minden sallangtól mentes realizmus elsőprő sikert aratott. A szép mama maga is érezte, hogy ezt már fokozni nem lehet, eltette a kötést, kézen fogta a két kis angyalt, és eltűnt velük a kabinok irányában, mert tudta, hogy pihenni kell, hiszen másnap is lesz előadás.

Karácsonyi idill

Ez karácsony előtt pár nappal történt: Ágh Péter, a fiatal, de máris nagyon tehetséges költő, menyasszonyával, Piroskával egy kirakat előtt állott, és az ott kirakott női fehérneműket nézegette.

– Szép az a nadrág – mondta Piroska, akiből a szerelem kiölt minden szeméremérzetet, minthogy félig-meddig már amúgy is férjhez ment Ágh Péterhez. – Szép az a nadrág, és nem is nagyon drága.

– Olvastam valahol – mondta némi szünet után Ágh Péter –, hogy Vörösmarty Mihály, a feleségének, Csajághy Laurának „A merengőhöz” című gyönyörű versét adta nászajándéknak.

– Tényleg? Érdekes! – mondta Piroska, és tovább sétáltak.

A másik kirakatban ridikülők voltak, csodálatos táskáknak álcázott szatyrok és egyebek. Piroska ezeket is célba vette éjfekete szemével.

– Mit szólsz ahhoz? Milyen aranyos! – mutatott az egyikre.

– Ugyanis a vers időálló valami! – mondta Ágh Péter, költeményei felolvasásakor nemegyszer megcsodált, zengő baritonján. – A vers időálló, mert tehetségből és halhatatlanságból van összeszöve.

A verset nem rágja meg a moly, a vers nem megy szét. Még elveszteni sem lehet – fűzte hozzá –, mert teszem azt, hogy ez esetleg megtörténik, akkor én rögtön leírom emlékezetből...

– Igen – mondta Piroska –, ez memória dolga.

Kéz a kézben sétáltak tovább, elhaladva több játéközlet előtt, melyek ez idő szerint nem érdekelték Piroskát, hiszen nem volt gyereke, minthogy még csak menyasszonyként osztotta meg az élet terheit és örömeit Ágh Péterrel. Viszont egy női konfektőüzlet előtt újból lehorgonyzott.

– Istenem – kezdte mióta hajszolom ezt a fazont és ezt az anyagot! A Micinek van egy ilyen, a múltkor felpróbáltam, istenien állt...

Ágh Péter bólintott.

– Igen – mondta –, kabátot, bugyit, nejlonharisnyát bárki kaphat. De verset csak a kiváltságosak. Képzeld, ha az a Laura egy pár selyemharisnyát kapott volna. Hordta volna egy hétig... kettőig... De Vörösmarty gavallér volt. Nem sajnálta tudását, szívét, zsenijét, nekifeküdt annak a versnek, így született irodalmunk egyik remekműve...

– Fantasztikus, hogy az árakat sosem írják ki... – fakadt ki Piroska. – E mögött valami svindli van...

– Így született irodalmunk egyik remekműve – ismételte Ágh Péter, akinek hangjában némi megbántottság rezgett. – Irodalmunk egyik remekműve,

„A merengőhöz”. Persze ehhez is múzsa kellett. Aki a halhatatlanságot nézte, és nem a kirakatokat.

Piroska elcsodálkozott.

– Azt a Jankát nem érdekelték a ruhák? Hogy lehet az?

– Nem Janka volt, hanem Laura – szögezte le Ágh Péter egy árnyalattal még borúsabban. – Laura volt, mint ahogy te Piroska. És a neve örökre fennmaradt. Mint ahogy a te neved is fennmaradna, ha – teszem azt – a sok ringy-rongy helyett, amiket az emberek így karácsonykor a szerelmüknek ajándékoznak, egy szép szerelmes verset írnék hozzád.

Piroska szeme felragyogott.

– Verset írsz hozzám?

– Igen – bólintott Ágh Péter –, egy kis remekművet... Már itt zsong az agyamban...

Piroska nem röstellt az utcán nyakába ugrani és megcsókolni.

– Te drága! – mondta. – De azért kár, hogy elmondtad. Milyen szép lett volna, ha nem szólsz, ha megmarad meglepetésnek... és csak akkor tudom meg, mikor kibontom a csomagot, és ott találom a nadrág meg a harisnya mellett...

– Valami igazad van – mondta Ágh Péter komoran, és lassan továbbsétáltak az aránylag langyos decemberi délutánban...

Nehéz beteg

Burleszk

Szereplők: Az orvos

A beteg

Szín: Fogorvosi rendelő. Mikor a függöny felmegy, az orvos éppen kiszól az ajtón.

AZ ORVOS

Kérem a következőt.

A BETEG

(infantilis külsejű és hangú emberke, be). Jó napot kívánok. Bocsánat, hogy így, úgyszólván ajtóstul rontok be a házba. Tetszik tudni, a fogamról van szó.

AZ ORVOS

(idegesen) Gondoltam, hogy azért jött. Tessék helyet foglalni.

A BETEG

Ezt mire véljem?

AZ ORVOS

Mit?

A BETEG

Ezt a hűvös fogadtatást.

AZ ORVOS

Kérem... nem érünk mi rá itt csevegni...

A BETEG

Köszönöm, akkor már itt se vagyok. De majd módját ejtem, hogy illetékes helyen szóvá tegyem a doktor úr merőben antiszociális viselkedését.

AZ ORVOS

No de kérem... mondtam, hogy üljön le a székbe, és megnézem a fogait!

A BETEG

Nem ülök egy vadidegen ember székébe. Kérem... az nem gyerekjáték... belenyúlni az ember szájába, és ott rángatni a fogait... Tessék előbb megszerettetni magát velem, tessék megnyerni a bizalmamat...

AZ ORVOS

Hát én ilyet még életemben nem hallottam! Tizenketten várnak az előszobában, és maga itt előadást tart nekem a felebaráti szeretetről! Egyébként, ha pontosan akarja tudni: Kemenes szájsebész vagyok, egyetemi tanársegéd, tanulmányaimat klinikán végeztem, nő vagyok, két gyerek apja...

A BETEG

(*panaszosan*). Ne olyan gyorsan... nem tudom megjegyezni.

AZ ORVOS

És most lássunk hozzá, kérem...

A BETEG

Bocsánat, én még nem mutatkoztam be... Petrovai vagyok, a Virágért dolgozója. Esküvői csokrok, halotti koszorúk nagy választékban.

AZ ORVOS

Hát akkor... kedves Petrovai úr, most, hogy mindent tudunk már egymásról...

A BETEG

Hát mindent azért még nem... például nagyon érdekelne a doktor úr gyerekkora. Szeretném, ha egy kicsit közelebbről megismerném.

AZ ORVOS

(kezdi elveszteni türelmét). Megáll az eszem! Mondja, mit akar maga tulajdonképpen?

A BETEG

Meg akarom kedvelni magát. Mert az, kérem, mégis csak abszurdum, hogy jön egy ilyen magamfajta ember, tele aggodalommal... mert ugye egy ilyen foghúzás nem gyerekjáték... és akkor egy vadidegen ember, egy ilyen hentes, mint ön, rárivall, hogy üljön a székbe... nekiesik egy fogóval... Kérem, én sakkozni nem ülök le egy idegennel, nemhogy fogat húzni! *(Pityeregni kezd.)* Nekem utoljára gyerekkoromban húztak fogat, és az egész másként ment. A doktor bácsi megcsókolt, és szaloncukrot adott...

AZ ORVOS

Na ne vicceljen! Szaloncukrot! Nem mondaná, honnan vegyek én magának szaloncukrot? Nem vagyunk mi erre berendezkedve!

A BETEG

(zsebébe nyúl, zacskót vesz elő) Hoztam magammal egy

negyed kilót, majd mindig adjon belőle. De maga ne egyen. És szólítson Pityunak. Meg akarom szeretni magát, de most még utálom.

AZ ORVOS

(konsternálva) Tiszta örültek háza... Pityu, itt van két szaloncukor, és ülj bele a székbe, mert olyan pofont kapsz...

A BETEG

Ha így beszél, akkor jusst se! *(Bőgni kezd.)* Haza-megyek a mamához...

AZ ORVOS

(kezd ő is meghülyülni) Na, Pityuka, ne sírj... A doktor bácsi nem akar bántani... Nézd csak, a doktor bácsi megsimogatja a hajadat...

A BETEG

(szípogva) Pusztit!

AZ ORVOS

(kétségbeesve megcsókolja) Pfuj, milyen pomádészagod van! Úgy ni, most pedig Pityuka szépen beül a székbe! *(A beteg leül.)* Végre! Na, most nyisd ki azt a kicsi szád... *(Belenéz a szájába, hivatalos hangon):* Bal felső négy. Adunk egy injekciót... *(Veszi a tűt.)*

A BETEG

(ordítózni kezd) Mi az? Tű? Meg akar szúrni? Nem kell, nem kell, nem akarom... Eredj innen, csúnya bácsi!

AZ ORVOS

(*ő is ordít*) Na, most aztán elég! Nem hagyok magamból bohócot csinálni! Végeztünk, kérem!

A BETEG

Ne ordítson! (*Zokog.*)

AZ ORVOS

(*tehetetlenül*) Ne sírjon, kérem, ne sírjon! Pityu... Pityuka! A doktor bácsi csak viccelt!

A BETEG

(*nyűgösen*) Cukrot!

AZ ORVOS

(*ad neki*) Nesze, itt van, életem...

A BETEG

Puszt!

AZ ORVOS

(*megcsókolja*) Na! Most a doktor bácsi egy picikét, egy egészen picikét meg fogja szűrni a szádat, Pityuka. Nem fog fájni.

A BETEG

(*szípogva*) Biztos?

AZ ORVOS

Biztos!

A BETEG

(*megfenyegeti*) Hazudsz, doktor bácsi. Engem valahányszor megszúrtak, mindig fájt.

AZ ORVOS

De most nem fog. És akkor a foghúzás sem fog

fájni, mert Pityukának elzsibbad az a pici szája.
Úgy értem... jobban tátsd ki a szád... (*Beadja az injekciót.*)

A BETEG

(*velőtrázóan sikít*) Becsaptál... becsaptál, undok,
csúnya, hazug doktor bácsi! (*Leköpi.*)

AZ ORVOS

Ne köpködj, te, mert szájon váglak... jó, jó, ne
üvölts, nesze, cukor... nesze, puszi...

A BETEG

(*zokog*) Nem érzem a számát...

AZ ORVOS

Mert már zsibbad!

A BETEG

(*artikulálatlan hangon makog*) Nem érzem a szá-
mat... Megmérgeztek... olyan a szám, mintha köl-
csönadtam volna valakinek.

AZ ORVOS

Szégyen-nyalázat, így viselkedik egy felnőtt ember!
Az előbb egy gyereknek húztam fogat, meg se muk-
kant! (*Hirtelen ötlettel.*) Pityu, ilyen úttörő vagy te,
aki mindjárt pityeregsz? (*Énekel.*) Ejhaj, száll az ének,
száll a nótaszó, ejhaj, úttörőnek lenni de jó...

A BETEG

(*elvigyorogja magát*) Ne hülyéskedj...

AZ ORVOS

Ide figyelj, Pistike, mesélek egy viccet! A múltkor

jön hozzám egy bácsi. Kitátja a száját, kérdem tőle: alsó? felső? Azt mondja: Nem. Király, disznó...

A BETEG

(gyerekesen felnevet. Orvos villámgyorsan bevágja a szájába a fogót. Reccsenés.)

AZ ORVOS

(diadalmasan) Kint van! Na ugye, Pistike, hogy nem fájt? Most pedig szépen öblögessél, ezt a csúnya fogat pedig selyempapírba pakoljuk, és Pistike szépen hazaviszi a mamának. Jó lesz?

A BETEG

(kibúzza magát, egész más hangon, mint eddig) Kérem, doktor úr, hagyjuk ezt az ostobaságot. Felnőtt emberek vagyunk, nem? A viszontlátásra! *(Indul.)*

AZ ORVOS

No nézd csak! És a pénz?

A BETEG

(újra a régi hangon) Pénzt akarsz tőlem? Pfuj, szégyelld magad, csúnya doktor bácsi.

Függöny

Író a szigeten

Menthetetlenül el kellett süllyednie a Normandiának, hogy megismerkedhessem Romulus Jázonnal, Nothingia és a világ egyik leggazdagabb emberével. Egészen a katasztrófaig reménytelen magasságban trónolt mindnyájunk felett, beleértve a hajó kapitányát és a tengert is. Csak az utóbbiban volt annyi önérzet, hogy megbosszulja a rajtunk esett sérelmet, de ez is siralmasan sikerült. A Normandia a szörnyű tengeri viharban zátonyra futott és elsüllyedt, ám Jázont jó szerencséje és a hullámok part-ra vetették a Csiribiri-szigetek egyikén, ahová a sors kifürkészhetetlen szeszélye folytán rövidesen én is követtem őt. Csak ketten maradtunk élve a hajó utasai közül, a többiek mind a tengerbe vesztek, az itt folyó novellában nélkülözhető összes tárgyakkal együtt. Így kerültem közeli ismeretségbe egy élő multimilliomossal.

Kettőnk közül Jázon tért előbb magához.

Addig vándorolt a szigeten, míg egy rakás bennszülöttre nem talált. Akkor elővette pisztolyát, és kétszer a levegőbe lőtt, mire a feketék leborultak, és imádni kezdték, minthogy olvasták Robinzon történetét, és tudták, hogy ilyen esetben hogy kell visel-

kedni. Jázon kézzel, de főleg lábbal megmagyarázta nekik, hogy a törzsfőnökkel akar beszélni. Útközben még leadott néhány lövést, úgyhogy mire megérkeztek, a főnök már az új kunyhóját építette, mert tapasztalatból tudta, hogy a régiből úgyis ki fogják rúgni.

Jázon ezután a levegőbe lövöldözött még egy villás reggelire valót, majd jóllakva ledőlt a főnök egykori kanapéjára, és két bennszülött felváltva legyezte őt. Ez egy ilyen sziget volt.

*

Különben író vagyok, és nem is a legrosszabbak közül, ezért voltam kénytelen hajót fűteni. Hazámban, Nothingiában az ilyesmi nem ritkaság, általában minden tehetséges írónak van valami foglalkozása, ami megmentheti az éhenhalástól.

Mikor Jázonnal a hajótöröttek jól ismert egyenruhájában összetalálkoztam a szigeten, kölcsönösen gratuláltunk egymásnak a szerencsés megmeneküléshez. Úgy tettem, mintha nem tudnám róla, kicsoda. Bemutatkozásomból csak annyit értett, hogy a hajón fűtő voltam, rögtön fel is ajánlotta, hogy visszaérkezve Európába, ő majd beprotezsál engem egy hajóra, ahol, ha megbecsülöm magam, életem végéig elfűtögethetek.

– De minek is várjunk addig – tette hozzá hirtelen. – Holnap majd keresek magának valami munkát a szigeten.

Ő keres nekem valami munkát!

Szelíd, de határozott hangon közöltem vele, hogy épp egy fél órája önállósítottam magam. Retentő lázba jött.

– És mit fog csinálni? – kérdezte izgatottan. – Semmit! – nyugtattam meg. – Nincs kedve társulni hozzá?

Nem tetszett neki ez a hang, de fütyültem rá. Otthagytam, és elmentem madártojást szedni, majd szállás után néztem. Gondoltam, egy tőkéstől is lehet valamit tanulni, és hála Jázon kipróbált módszerének, rövidesen a helyettes törzsfőnök is kunyhó nélkül maradt. A szigeten a gyarmatosítás határozottan nagy lendületet vett.

*

Egyébként sem sokat törődtem Jázonnal, mert valósággal elbűvölt a sziget szépsége. Olyan szabad voltam, amilyen csak rengeteg pénz vagy egy hajótörés árán lehet az ember. A sors iróniája, hogy Romulus Jázon, egy személyben hajótörött és milliomos lévén, kedvére válogathatott a kétféle megoldásban.

Szorgalmas költő lévén, erről mindjárt verset is írtam egy kiugró szikla tetején, valahol a tenger felett. Igazán csinos alkotás volt, s azonnali szükségét éreztem, hogy más is osztozzék gyönyörűségemben. Jelen esetben csak Jázonra gondolhattam, futva tet-

tem meg a kunyhójához vezető utat, s valósággal rárontottam a szendergő milliomosra. Hihetetlenül lelkes vagyok, ha a saját műveimről van szó.

Jázon riadtan ugrott fel, és ijedtében kétszer rám lőtt, de én megszoktam már az írói pálya nehézségeit. Nyugodtan az ágya szélére ültem, és felolvastam a verset. Jázon tökéletesen megnyugodott, és elaludt, ily módon figyelmeztetve tapintatosan, hogy nem holmi bohém szobatárssal, hanem komoly üzletemberrel van dolgom. El is röstelltem magam lehetetlen viselkedésemért, és visszavonultam kunyhómba. Reggelig azzal szórakoztam, hogy a verset mondogattam magamban, író és olvasó voltam egy személyben.

*

Másnap találkozásunk alkalmával Jázon kelletlenül nézegetett.

– Úgy rontott be hozzám, hogy azt hittem, felázadtak a vadak. Mi történt?

Megmagyaráztam neki, hogy egy igen szép költeményt írtam, és azt szerettem volna felolvasni neki. Erre még jobban elkomorodott.

– Hát maga nem fűtő? – kérdezte bizalmatlanul.

Nagy nehezen magyaráztam kettős foglalkozásom rejtélyét. Az egész ügy nem tetszett neki.

– Nézze – mondta –, ez nem komoly dolog. Jellem, első pillanatban láttam, hogy maga nem kö-

zönséges munkás. Nekünk, intelligens embereknek össze kell tartanunk. Én holnap megalakítom a Szi-get Kitermelő Kft-t, szívesen bevinném igazgató-sági tagnak. Sok dolga nem lesz, inkább csak a forma kedvéért naponta megver néhány feketét...

Megköszöntem ajánlatát, és sajnálattal közöltem vele, hogy semmi kereskedelmi érzékkel nem rendelkezem. Igazat adtam neki, ha idegenkedik a modern irodalommal szemben, de – mondottam – vannak tiszteletre méltó kivételek.

– Hallgassa végig ezt a verset, és utána mondjon véleményt! – biztattam lelkesen.

Rosszkedvűen ült le, én pedig felolvastam a költeményt. Kicsit tényleg hosszú volt, de azért több figyelmet vártam volna egy európaítól. Egész idő alatt fészkelődött, és szemmel láthatóan tíz évet fiatalodott, mikor befejeztem a felolvasást.

– Na, isten vele! – mondta gyorsan –, rengeteg dolgom van, várnak a vadak.

És anélkül, hogy művet egyetlen szóra is méltatta volna, elszaladt részvénytársaságot alapítani.

*

Olvasó nélkül egyetlen író sem létezhetik. Még a legsilányabbnak is megvan a maga közönsége, enélkül abbahagyná a szakmát, még ha aranyával fizetnék is sorait. Legnehezebb éveimben is akadtak barátaim, akik a lelket tartották bennem, esküdtek

tehetségemre, s úgy-ahogy kárpótoltak a mellőzésért.

Hajótörötti minőségemben több ízben megpróbáltam felolvasni Jázonnak műveimből, de minden ebbeli törekvésem kudarcba fulladt. Ha látott, már menekült előlem, s a legfurcsább helyzetekben kellett rátörnöm, hogy rajtaütésszerűen némi irodalomban részesítsem. Leginkább emésztés közben leptem meg, de csakhamar túljárt az eszemen, mindenfelé rejtett latrinákat ásott magának.

Egy ízben a következő váratlan kérdéssel fordult hozzám.

– Mondja, érti maga azokat, amiket összefirkált?

– Hogyne! – válaszoltam csodálkozva.

– Becsületszavára?

– Becsületszavamra.

Hitetlenkedve csóválta fejét.

– És mondja, mire jó ez az egész?

– Micsoda?

– Ezek a... versek...

Erre előadást tartottam neki az irodalom és az emberiség több ezer éves viszonyáról, a költészet örök igazságairól, hosszan beszéltem Vergilius, Dante, Goethe műveiről, felsoroltam az összes írózseniket, magamat sem felejtve ki, ismertettem a különböző irodalmi irányzatokat, s rövid összefoglalót adtam a legújabb törekvésekről.

Fáradozásom nem maradt eredmény nélkül. Többé soha nem kérdezett tőlem semmit, ellenben ez időtől bizonyos tisztelettel viseltetett irányomban. Ez a tisztelet ismerős volt nekem, így kezelték a szigetlakók őrülteiket.

*

Ezt a Jázont semmi más nem érdekelte, mint az, hogyan lehetne a gyapjúból aranyat csinálni. Lásd a görög mitológiában Jázon és az aranygyapjú történetét.

Ráeszméltem a megalázó igazságra: ha a sziget egyetlen olvasóját meg akarom nyerni magamnak, lejjebb kell ereszkednem az ő szintjéhez. Így – első ízben alkudva meg a sorssal, s elárulva az irodalom nevelő célzatáról vallott hitemet – áttértem a pusztán szórakoztató művek írására. A világ közönyét el lehet viselni, egyetlen emberét nem. Meg kellett hódítanom kis létszámú közönségemet, az én kis Jázonomat, még áldozatok árán is. Elejtettem a súlyos szimbólumokat és merész hasonlatokat, mesterségem mindama erőteljes kifejezési eszközeit, melyek az idők folyamán egyénivé érelték stílusomat. Kínlódva, de nem minden eredmény nélkül írtam ezeket az újszülött, felsejövő dolgokat, melyek Jázon befogadóképességére szabva, mérték után készültek. Már az elsőnél meglepődve nézett rám.

– No lám – mondta –, ebben már értelmes részek is akadnak. Kár, hogy olyan unalmas. Látja, barátom, ebben az irányban kell haladnia, ha azt akarja, hogy művei ne csak a saját szórakozását szolgálják.

Valósággal belepirultam a dicséretbe, úgy éreztem magam, mint sok évvel ezelőtt, mikor Nothningia legnagyobb írója további munkásságra serkentett. Újra volt célja életemnek, és kezdtem úgy találni, hogy Jázon talán mégsem olyan hatökör az irodalomhoz.

*

Olvasóm elismerése rendkívül ösztönzően hatott munkásságomra. Igyekeztem úgynevezett érdekes dolgokat írni, s ez sikerült is. Írtam mindent: detektívregényt és sanzont, kis pikáns történeteket, romantikus szerelmi históriákat és egyértelmű találós versikéket. Hihetetlenül termékeny voltam, sajnos hajhásztam a népszerűséget.

Jázont tökéletesen meghódítottam. Most már ő járt a nyakamra kéziratokért, most már nemegyszer ő vert fel álmomból, mondván:

– Ugyan, írjon valami jó kis marhaságot, majd megdöglöm az unalomtól.

Azt azonban nem tűrte, hogy „holmi unalmas dolgokkal” traktáljam. Rögtön megérezte, ha valami igazán jót írtam. Ilyenkor szomorúan hagyta abba az olvasást:

– Ez már megint olyan klasszikus dolog. Tudhatná, hogy Romulus Jázont nem lehet becsapni. Megismeri a bővrit.

De ez igen ritkán fordult elő, mindent elkövettem, hogy meg legyen elégedve. Jázon viszont minden elképzelhető módon kedvemben járt, naponta többször autogramot kért, s egy szép napon mint a sziget első és egyetlen mecénása megalapította a Romulus

Jázon-nagydíjat, az év legsikerültebb irodalmi alkotásainak jutalmazására. Versenyházi híján nagyon ki kellett tennem magamért.

Mondanom se kell, hogy a díjat én nyertem meg. A kizárólag Romulus Jázonból álló bírálóbizottság egyhangú lelkesedéssel és testületileg legújabb kuplémat találta jutalmazásra alkalmasnak. Különösen sikerült alkotás volt, Jázon naponta elénekeltette velem. A refrén így hangzott:

*Láridári, bidd el Sári
visszajössz te négykézláb,
ámde úgy ki foglak vágni,
összeszedhet majd a jó anyád...*

A teljes elhülyülés veszélye fenyegetett, mikor váratlan fordulat következett be életemben.

Hosszú ideje éltem már a szigeten, s ismerkedtem a bennszülöttekkel. Békés és munkás emberek voltak, még Jázon se tudta elrontani őket. Esténként körbeültek, pipázgattak, és bánatos dalokat énekeltek.

Szinte észrevétlenül tanultam meg a nyelvüket. Persze Jázon ebben is megelőzött, ő kereskedelmi ügyeinek minél simább lebonyolítása végett hamarabb rákényszerült a tanulásra, úgy tekintve az egészet, mint szükséges rosszat, elengedhetetlen kelléket a boldogulásnak. A bennszülötteknél tett látogatásaim nem nagyon tetszettek neki. Nem sokat törődtem vele, mind több és több időt töltöttem a feketék társaságában.

Egyik este így szólt hozzám az öreg törzsfőnök:
– Mesélj nekünk valamit, nagy fehér ember!

Örömmel kaptam kérésén, elmeséltem egyik vidám és sikamlós történetkémet, mellyel Jázonnál különösen nagy sikerem volt.

Nem tetszett nekik. Minél tovább hallgatták, annál szomorúbbak lettek.

Látva, hogy nincs érzékük a humor iránt, vilámgyorsan elmondtam nekik egy vadonatúj és igen megható romantikus históriámat.

Ezen aztán jó nagyokat röhögtek.

Bosszantott, hogy ennyire nincs sikerem, s így történt, hogy csupa kíváncsiságból egyik régebbi mesémet mondtam el, amelyet még Európában írtam, mielőtt híres író lettem volna a szigeten.

Egyszerre felcsillant a szemük, figyelni kezdtek. Meg-megújuló tetszésnyilvánítással hallgatták a történet fordulóit, s utána valóságos kis akadémiát rendeztek, bámulatba ejtve intelligenciájukkal és ítélőképességükkel. Reggelig meséltem nekik, végre igazi közönség előtt mondhattam el a hajótörésem napján írt versemet s a többieket mind, melyek eddig a helybeli asztalos által készített, durván ácsolt íróasztal fiókjában heverték.

Ezentúl újabb műveimet már a feketék nyelvén írtam, felszabadultan, hogy végre tehetségemet adhatom. Minden este közöttük ültem, és szórakoztattam megnövekedett olvasóim táborát, élvezve az ajándékozás tiszta gyönyörét s meghallgatva az ő meséiket, melyek közt nem egy irodalmi remekre leltem. Bensőséges kultúréletet éltünk.

Jázon nem kis megrökönyödéssel értesült a történetekről. Mikor látta, hogy hasztalan kunyerál olvasnivalóért, kijelentette, hogy elárultam Európát, hűtlenséggel és hálátlansággal vádolt, és beszüntette a napi két kókuszdióból álló kegydíjat.

*

Néhány év múlva angol tengerészek találtak ránk a szigeten. Sokáig töprengtem, otthagyjam-e új hazámat, ahol oly boldog és megbecsült életet éltem. De aztán Jázonra néztem, és megértettem, hogy küldetésem van. Otthagytam a bennszülötteket, és visszatértem Európába a vadak közé.

Falra hányt borsó

Az ezerötszázas évek vége felé történt, hogy barátommal, Sekszpír Vilmossal, a sikeres, de nem túl igényes színpadi szerzővel egy londoni csapszékben ültünk együtt. Premier után voltunk, „Macbeth” című bűnügyi drámájának bemutatója volt, és Vili, aki már akkor utálta a nagyképű kritikusokat és a hisztériás színészeket (ismerte őket, hisz maga is ripacskodott), megszökött a kollektív ünneplés elől. Már akkor is szívesebben ült le velem, mint másokkal, és ez a szokása máig sem változott. Talán nagyképűségnek tűnik, de kétségtelen megbecsüléssel szemlélte irodalmi pályafutásomat. Akkoriban már megjelent néhány versem a legjobb angol folyóiratokban, volt egy speciális irodalmi elméletem, melyet ugyan azóta elmosott az idő, de akkoriban sem keltett feltűnést... szóval jól indultam, írói körökben számoltak velem, s ha pályámat félbe nem szakítja egyre izmosodó tehetségtelenségem, kétségtelenül sokra vittem volna.

Ültünk, ő sört ivott, én szatmári szilvát. Én hallgattam, ő várakozásteljesen függesztette rám szekspíri szemeit. Tudtam, hogy a darabról akarja véleményemet hallani, a darabról, amely valóban elsőprő

sikert aratott, s tényleg nem egy helyen magán viselte a tehetséges író kézjegyét. Egészében azonban éppolyan zagyva rémdráma volt, a hatásvadászat jegyében született fércmű, amilyeneket ez a félrecsúszott zseni az utóbbi időben tucatszámra gyártott. Nem sok kedvem volt nyilatkozni róla.

Ő azonban nem sokáig bírta a kínos csendet.

– Egy szavad sincs? – kérdezte komoran.

– Nézd, Uiljem! – mondtam, hogy zavaromat leplezzem, kínosan ügyelve a helyes angol kiejtésre –, tudod, hogy kedvellek. De mint barátnak, kötelességeim is vannak veled szemben. Te mint költő kezdted... csinos kis szonetteket írtál... aztán egy szép napon kellett a pénz... rátértél a darabgyártásra. Versekből megélni nem lehet...

– Nem bizony! – mondta, és lehajtotta szekszíri fejét. – Folytasd!

– Sikeres darabokat írsz, hatásos rémdrámákat és sikamlós bohózatokat. Kiszolgálod a közönséget, drámáidban gyilkolnak és vérfertőznek, vígjátékaidban disznó vicceket mondanak. A közönség őrjöng és tapsol, a pénz dől hozzád. De kielégít ez téged?

Örömmel láttam, hogy szavaim nem tévesztik hatásukat. Egy könnycsepp gördült le szekszíri szakállán. Úgy éreztem, ez az a pillanat, amikor megmenthetem a siker prédájául odadobott tehetségét.

– Mit gondolsz – kérdeztem –, én nem tudnám azt csinálni, amit te? Nekem is kéne a pénz. De én költő vagyok, és nem alkuszom meg.

– Hogy csodállak ezért... – rebegte alig hallhatóan.

– Nem csodálni kell, hanem utánozni! – mondtam ingerülten. – Vili! – ragadtam meg a kezét –, fel a fejjel, még semmi sincs veszve! Felejtsd el a giccseket, amiket írtál, spongyát rájuk! „Hamlet”, „Othello”, „Vízkereszt” meg az a veronai ostobaság és a többiek... pénzt hoztak a konyhára, rendben van... Itt az ideje, hogy egy kicsit gondolj a halhatatlanságra!

Rám emelte megtört szekspíri tekintetét.

– Abbahagyjam? – kérdezte alig hallhatóan. – És a siker?

– Az olcsó sikernél többet ér a drága!

Csak úgy odavetettem ezt a mondatot, nem is sejtve, hogy ez az aperszü századok múlva mint a művészi program tömör és zseniális megfogalmazása nem fog nemzedékről nemzedékre szállni.

Vilmos kiegyenesedett, az egész ember csupa szekspíri elszántság volt.

– Abbahagyom! – mondta. – Kezet rá!

És az ígéret zálogául szekspíri kezével megszorította az enyémet.

*

Aranyos fiú volt, de gyenge karakter. Nem tartotta be ígéretét.

Abgang

Német szó. Azt jelenti, hogy „kimenet”. Ezt gyengébbek kedvéért jegyzem meg. (Ami enyhén szólva nagyképűség, mert nálam gyengébben senki sem beszél németül.)

Az abgang főleg a színházak táján népszerű kifejezés, azt a fizikai és lelki folyamatot jelöli meg, amellyel és amelyben a színész elhagyja a színpadot.

Nem egyszerű dolog az abgang, mert a színész, midőn elhagyja a színpadot, pótolhatatlan úrt szeret maga után hagyni. Vagyis egy olyan úrt, amit legfeljebb ő tölthetne be újra, ha nyomban visszajönne, erre azonban nincs módja, mert ha nyomban visszajönne, a rendező nyomban lerugdálná a színpadról. Ennélfogva a színésznek úgy kell távoznia a színpadról, hogy a néző őszinte sajnálatának adjon kifejezést, amiért átmenetileg (kis színész esetén a darab egész további tartamára) nélkülözni kénytelen a szóban forgó művész lenyűgöző egyéniségét, és eme fájdalomnak tapsban adjon kifejezést.

Taps! Minden színész álma és éltető kenyere! Taps! Összevert tenyerek spontán és dübörgő ritmusa, az a zene, amelyben a botfülű ember is megtudja különböztetni az igazit a hamis hangtól. Vi-

gyázzunk ennek a muzsikának ősi őszinteségére. Mert nem mindig vigyáztunk.

– Plaudite! Tapsoljatok! – mondta az antik kor színésze, mikor az egyetlen legnagyobb jutalmat várta a közönségtől.

No de hagyjuk a lírát, annál is inkább, mert latinul még annyit se tudok, mint németül. Visszatérve a mondottakra, minél kisebb a színész, annál pótolhatatlanabb űrt szeretne maga után hagyni, ami aztán mindenféle tragikus következményekre vezet. Hatásos kimenet, azaz abgang, sokféle van, és két fő csoportra oszlik, úgymint drámai és vígjátéki abgangra.

Bevált drámai abgangok: velőtrázó sikoly, feltörő zokogás, pofon, ajtóbecsapás, sátáni kacaj, ismerősök a nézőtéren. Ezek mind tapsos abgangok.

Finom drámai abgangok: néma távozás, az ajtóból hosszas visszanézés. Elfojtott sikoly. Halk nyöször. Kimenet után visszajövés, legyintés, újra kimenés. (Sokáig lehet csinálni.) Fájdalmas mosoly. Visszafojtott velőtrázás. Halkan betett ajtó. Sok-sok ismerős a nézőtéren.

Vígjátéki abgangok: vicc. Jó vicc. Szóvicc. Vicc, amit az író talált ki, de a színész nem hajlandó elmondani. Vicc, amit a színész talált ki, de az író nem hajlandó megengedni. A színész mégis elmondja. Utána nagy taps. Színész: Na, kinek volt igaza? Író

megüti a guta. Távozik az élet színpadáról. (Gyenge abgang.)

Operett-abgangok: 1. A szerelmespár részére. Ária befejezése mélyen bele a néző képébe. (Torok-abgang.) Ugyanez prózában: „Visszajössz?” „Soha.” (Kacagva el.) „Mégis szeretem ...” (Egyedül, könnyecsepp szétmorzsolva.) Primadonna maga elé: „Hát én most hova menjek ...” (A nézőtéren itt-ott kuncogás, de biztos taps.) 2. Táncoskomikusi abgangok: szám után ki, szalmakalap bedugva. Szaltóval el, majd flikflakkal vissza. Szubrett hátán ki, szubrett hátán ki-be. Zsákba futás, lepényevés, ökörsütés.

Persze ezek csak példák. Rengeteg a variáció.

Nagy színész megrendeli az abgangot, nagyobb színész maga írja, még nagyobb színész egyedül nevet rajta. Kis színész kunyerál érte. Mondhatom azt, hogy fuszekli? – kérdi esdeklő szemmel. Író fáradtan: mondhatod. Színész másnap szomorúan: nem nevettek... Mondhatom azt, hogy... (Valami újabb ökörséget mond, azon se nevetnek, aztán már meg se kérdi az írot, borzalmasnál borzalmasabb vicceket talál ki, a legrémesebbet akkor mondja, amikor a sajtó testületileg ott van, és egyöntetűleg megállapítja, hogy a szerzőnek milyen alpári humora van.)

Ezzel be is fejezem ezt a kis írásomat. Poén nélkül. Vesszen az abgang! Ne plaudite! Ne tapsoljatok!

Legenda a halhatatlanságról

Burumbu igen jónevű ősember volt a pliocénkorban, az edanthropusok ama fajtájából való, akik a művészeteket lenézik ugyan, viszont remekül értenek a hami-hamihoz, ami – mint ismeretes – pliocénül üzletet jelent. Mindenfélével kereskedett Burumbu, a masztodon nevű háziállattól a kőbaltáig minden kapható volt nála, olcsó ágyékkötőket hozott forgalomba, nemkülönben alig viseltes prémeket, továbbá csendestárs volt a Vidám Ichthyosaurushoz címzett csapszékben is.

Daliás idők voltak azok, az élelmes ember megtalálta számítását, a későbbi, jégkorszak címen ismert dekonjunktúráról még csak nem is álmodott senki, legkevesbé Burumbu, aki nem volt álmodozó természet. Burumbu a legműveletlenebb ember volt az egész akkori fejletlen társadalomban. Ziribár, a festő, aki általában jókat szokott mondani, egyszer meg is jegyezte róla:

– Burumbu és egy intelligensebb majom között csak az a különbség, hogy a majom nem tud beszélni. Így sokkal kevesebb marhaságot fecseg össze, mint Burumbu.

Ez a Ziribár – minthogy a vásznat még nem találták fel – homokba rajzolta hatalmas képeit, melyek ugyan nem voltak mentesek bizonyos formalizmustól, de vitathatatlan szépségükkel az emberek és állatok csodálatát egyaránt kivívták. Sajnos a korabeli kritikusok nem mind állottak hivatásuk magaslatán, s így nemegyszer Ziribár ama képeit dicsérték meg mélységük miatt, melyeknél jó alaposan belemászott botjával a homokba.

Burumbunak fülébe jutott, hogy Ziribár miket fecseg róla, de fütyült rá és egész művészetére, amiből éhen lehetett halni, míg a kereskedelem már akkor jövedelmező ügynek bizonyult. Burumbu mélyen megvetette a festőket, zenészeket, költőket, az egész hordát, amely estelente mégiscsak az ő Vidám Ichthyosaurusában volt kénytelen összeülni, órákig ücsörögve egy stamperli párolt moha mellett. S míg ők ott fontoskodva a művészet egyedüli fontosságát hirdették, Burumbu tovább szorgoskodott, s negyvenéves korára többszörös barlangtulajdonos lett, miközben egyidejűleg tizenkét mamutja futott az ügetőn. (Nem biztos, hogy mamutok voltak, de hogy őssállatok, annyi szent.)

Burumbu üzleti ügyei idővel úgy megszaporodtak, hogy lassan képtelen volt valamennyi elintézendő dolgát észben tartani. Ha lett volna zsebkendője, bizonyosan csomót köt rá, és a dolog el

lett volna intézve, de akkoriban a zsebkendő még nem volt feltalálva, és Burumbu a kor szokásának megfelelően éppúgy a pliocénba fújta az orrát, mint a többiek.

Egyik este azonban remek ötlete támadt. Valami vadlovakkal kapcsolatos rekompenzációs üzletet kellett volna másnap elintéznie, s hogy az ügyet valamiképp el ne felejtse, egy éles kődarabbal felrajzolta a vadlovat luxusbarlangja falára. Ronda ákombákom volt ez az ábrázolat, de azért fel lehetett ismerni a lovat, annak ellenére, hogy mire kész lett, nyolc lába és két feje nőtt. Ha akadt antitalentum az őskori képzőművészetben, Burumbu bizonyosan az volt, de hát őt nem művészi elképzelések serkentették erre a firkálásra, hanem a mindenható üzlet, s annak ez tökéletesen megfelelt. Másnap pontosan tudta, miről van szó, a vadlovakat idejében eladta, rengeteget keresett, két új barlangot vásárolt, s végre sikerült megnyernie szeretőjéül Tintitantát, a kor legnépszerűbb esztrádszínésznőjét.

Burumbu ettől kezdve rendszeresítette a feljegyzéseket. Lassan az egész falat telefirkálta furcsa és valószínűtlen figuráival, melyek segítségével még többet keresett, s mire meghalt, övé volt a fél őserdő, melyet aztán elsőszülött fia, ifjabb Burumbu örökölt. Sajnos nem bizonyult méltónak atyjához, naponta elkártyázott egy barlangot, feslett ősas-

szonyokkal dorbézolt, és mindenféle diluviális adósá-
ságokba keveredett.

De ez történetünk szempontjából már nem is érdekes. Hiszen közben eltelt pár millió esztendő, az ősemberek csontjai a korabeli kezdetleges demokrácia jegyében teljesen egyformán porladtak el a masztodonéval. Ziribár, a festő homokba rajzolt remekműveit is elmosta az idő. Még szerencse, hogy Burumbu közgazdasági természetű feljegyzéseit nemrégiben megtalálta egy híres barlangkutató, hosszú tanulmányokban méltatva azokat, rajtuk bizonyítva azt a nem is vitás igazságot, hogy milyen magas nívón állott a pliocénkor képzőművészete.

Megmentettem a Pillangókisasszonyt

Egy öreg japán elbeszélése

Régen volt.

Nagyon megszerettem azt a Butterfly lányt, az öreg Butterfly legkisebb gyermekét, akit magunk közt csak Pillangókisasszonynak neveztünk, mert mi, japánok, hajlamosak vagyunk a becézésre.

Pillangókisasszony tizennégy éves korára gyönyörű, sudár lánnyá serdült, testvérek közt is megvolt egy méter húsz centi, ami ott nálunk, Japánban igen szép teljesítménynek mondható. Ez az ugrás-szerű fejlődés nálam is minőségi változást hozott létre: beleszerettem.

A kis Ngo (így becéztem őt, hogy könnyebb legyen nevét kimondani) meglehetősen tartózkodóan viselkedett velem szemben. Közeledésemet ímmel-ámmal fogadta, szült ugyan nekem vagy két gyereket, de aztán azt is abbahagyta. Nem voltam az esete.

Elhidegülése szorosan összefüggött egy Pinkerton nevű hadnagy megjelenésével. Amerikai tengerésztiszt volt, megérkezése után – jóformán még le se horgonyzott – csapni kezdte Pillangókisasz-

szonynak a délnyugati szelet. Nem volt nehéz a tapasztalatlan kislányt elcsábítania, mi japánok amúgy is hajlamosak vagyunk a hiszékenységre, az egész buddhizmus ezt bizonyítja.

A kis Ngo beleszeretett Pinkertonba, aki a látogatás kedvéért feleségül is vette. Nem csoda: a kis Ngo nemcsak szép és bájos volt, de úgy énekelt, mint a Kanári-szigeteken senki. De sokszor elgyönyörködtem hangjában, mikor a narancsszüreten dalolgatva úgy kívágta a magas C-t, hogy utána napokig keresgéltek. Ez mind eszembe jutott, és nagyon elszomorodtam, mert elképzeltem, amint most Pinkertonnak dalol, hallatlan zenekultúrája folytán a legnehezebb fekvésekben. Ó, a féltékenység szörnyű dolog.

Aztán Pinkerton egy szép napon már nem csapta a szelet, hanem befogta vitorláiba, és elhajózott vissza hazájába, az Illinois állambeli Soroksárra. De megígérte, hogy amint végez a négyzetes vetéssel, visszajön, és folytatja a japán házasságot, amely éppen olyan unalmas, mint az európai.

Én már akkor tudtam, hogy Pinkerton hazudik, de nem akartam elszomorítani a kis Ngót, akinek a hangja egyre jobban fejlődött, már nemcsak a magas C-t, de a magas T-t is ki tudta vágni. Úgy nézett ki, hogy rövidesen végez az egész ábécével, és rátérhet az egyszeregre. De a kis Ngo szomo-

rú volt, mert noha közben Pinkertonnak is szült egy gyereket, a tengerész a füle botját se mozgatta, és ha igen, kinek telt abban öröme? Pillangókisasszony mégis hű maradt hozzá. Pedig többen megkérték a kezét, például egy tokiói lampiongyáros, majd később egy pálcikaültetvényes a legsötétebb Nagasakiból. Nem beszélve rólam, aki éjjel-nappal a kezét kértem, és egyéb tisztességtelen ajánlatokat tettem.

És Pinkerton hajója mégis befutott egy szép napon. Elképzelhető, mekkora volt a kis Ngo izgalma. Kicsinosította magát, az ablakhoz állt, és Susuki nevű kedvenc bejárónőjével együtt hajnalig zümmögött. Még nem tudta, milyen csalódás vár rá.

A gaz Pinkerton ugyanis megnősült Soroksáron, és kizárólag azért jött vissza, hogy a gyereket, akit pedig Pillangókisasszony egészen más előjellel szült neki, magával vigye. Az új asszony nagyon lusta volt, és lehetőleg minden nehezebb munkát mással végeztetett el.

A kis Ngóban egy világ dőlt össze, ami Japánban nem ritkaság. Hát ezért várt? Ezért énekelt annyit, hogy most szerelmének gyümölcsétől is megfosszák? (Mellesleg: Japánban akkor még a gyümölcsexport meglehetősen kezdetleges volt.) Megpróbált Pinkerton lelkére énekelni, de minden ária, minden staccato hiábavalónak bizonyult.

Pinkerton feltétlenül haza akarta vinni a kis japán gyereket, mert ilyet még Soroksáron úgysem láttak.

És ekkor életem szerelme, a kis Pillangókisaszszony szörnyű cselekedetre szánta el magát. Úgy döntött, hogy öngyilkosságot követ el, még hozzá speciális módon, harakirit, hogy ezáltal is pártolja a fejlődő japán ipart.

Tudjátok ti, kedves olvasóim, mi az a harakiri? Az öngyilkosság legborzalmasabb módja, amit túl lehet élni, de elfelejteni soha. Az ember felvágja a saját hasát, mint a görögdinnyét. Soha, soha ne tegyétek, és ha valaki rá akarna beszélni benneteket, udvariasan, de a legnagyobb határozottsággal utasítsátok vissza.

Erre készült a kis Ngo. Ó, szemtanú voltam, és ennek köszönheti, hogy megmentettem az életét.

Már magasra emelte a tőrt, még egy utolsót énekelt. Aztán megcélozta a hasát, de én előreugrottam, és megragadtam a kezét. Meglepetve nézett rám, nem szerette, ha öngyilkosság közben zavarják.

– Egy pillanatra, Butterfly – mondtam, és kicsavartam kezéből a tőrt. – Drága Pillangókisaszszony, életem egyetlen szerelme, gondoltál már arra, hogy neked milyen isteni hangod van?

– Mért mondod ezt, Sisisüsü? – kérdezte keserűen.

– Mert csacsi vagy! Ahelyett, hogy egy ilyen ostoba amerikaiért öngyilkos lennél, menj el opera-énekesnőnek. Figyellek, mióta élsz, úgy énekelsz, mint egy pacsirta. Vagyont kereshetnél, te meg itt szurkálod magad.

Még sokat beszéltem neki, és lassan igazat adott nekem. A többi már ment, mint a karikacsapás. Összehoztam egy Puccini nevű zeneszerzővel meg két ismeretlen szövegíróval – a nevükre már nem emlékszem –, a többit mindenki tudja. Pillangókisasszony él, és a legjobb egészségnek örvend, akit érdekel, megtekintheti az Operaházban vagy az Erkel Színházban, de a bérletet tanácsos még a nyáron megváltani.

Dicsérik az író

Az író valami jót írt. Mindenki, akivel találkozik, dicséri érte. Itt közöljük az egyes dicséreteket a hozzá való magyarázatokkal együtt.

1. Gratulálok, öregem, rég írtál ilyen jót.

Magyarázat: Pedig elég sűrűn írsz, de beletelik egy fél év, amíg abból a kiszikkadt agyadból egy eredeti ötletet kipréselsz.

2. Én nem szeretem az írásaidat, de ettől el voltam ragadtatva.

Magyarázat: Remélem, van annyi eszed, és megérted, hogy a mondat első felén van a hangsúly. Egyszer már meg kellett mondanom, hogy viszolygok az írásaidtól.

3. Van benne tizenkét sor, amire mindenki büszke lehetne.

Magyarázat: Épp ezért a többi százhuszonnyolc sort fölösleges volt megírnod. Szégyelld magad!

4. Nekem nagyon tetszett. Esküszöm, dühögtem, mikor hallottam, hogy a többiek miket mondanak róla.

Magyarázat: Mert mondtak ám, hajaj, de miket mondtak. És ha meggondolom, nem is dühögtem.

5. Gratulálok, öregem! Egy ilyen régi témát ennyire újszerűen dolgozni fel!

Magyarázat: Ehhez pofa kell, ezt Karinthy óta mindenki megírta már, és sokkal jobban. Én is.

6. Az eleje kicsit unalmasan indul, de a befejezés zseniális! Érdemes az embernek átrágnia magát rajta.

Magyarázat: Mert rágni kell ám, öregem, míg az ember addig a süket befejezésig valahogy elvergődik.

7. Ragyogó, öregem, kár, hogy a végét lelőtted.

Magyarázat: Az ember annyi süket duma után legalább valami csattanót vár, de még az sincs.

És végül: egy néma kézszorítás, amely azt jelenti, hogy: „Nem találok szavakat!”

Magyarázat: Fogadd részvéteimet.

*

Az író mégis örül a dicséreteknak. Tudja, hogy fog még a kolléga írni olyasmit, amit majd ő dicsérhet meg, amúgy istenigazában...

A lottóról

(konferansz)

Kedves közönség, egy pillanatra se hidd, hogy le akarlak beszélni a lottóról, erről a minden ízében magyar szerencsejátékról, mint ahogy engem se tudna lebeszélni senki róla, hiszen törvény- és tekintélytiszteletem közismert. Nem, kedves közönség, én csak meg akarlak tanítani arra, hogy helyesen lottózz, hogy a minden pénteken keservesen kapható napilap ne bosszúsággal, hanem harsány derűvel töltsön el. Már ami a lottórovatát illeti, mert a lap egyéb írásait illetően neked, kedves közönség, hiába adnék tanácsokat. Te a cikkeket nem írod, hanem olvasod, ez a te munkád, és nem is kevés.

Szóval, kedves közönség, mindenekelőtt ne úgy fogd fel a lottót, mint holmi nyerészkedési lehetőséget. Mint ahogy nem is az, erre már rég rájöhetnél volna, ha indokolatlan gőgöddön meg nem törik a valóság. Már tudniillik az, hogy ami kétmillió magyarnak hétről hétre nem sikerül (ötös találat), neked se sikerül, mert szebb lehetsz náluk, de okosabb nem. Aki ötös találatról álmódva dobja szelvényét az urnába, hideg, merkantil jellem, nem a játék érdekli, hanem a pénz, így csalódása megér-

demelt, s útja majd köztisztelőnek örvend, mert azt képzeletben magáról, hogy ő valami detronizált uralkodó, olyan, mint a Habsburg Lottó.

Ugyanez vonatkozik a négyes találatot hajszólokra is. Titokban ugyanúgy az ötösre kacsingatnak, csak józan eszük maradványa enyhíti szemük bandzsaságát. Az ötöst kergető lottósok legalább nagystílű örültek, a négyes megszállottjai ezeknek csak opportunisták maradványai. A sors vendéglátóiparának másodosztályú éttermeiben üldögélnek, az abrosz valamivel piszkosabb, de a gyomruk éppúgy korog.

A hármas találatra spekulálók ártalmatlan bollandok. Egyébként a privát életben munkájukat jól végzik, kifogástalan családapák, a rablóultimót tízfilléres alapon játsszák, lelki egyensúlyukat kizárólag a lottó képes megbontani. Minden héten megfogadják, hogy a háromharmincat kitevő hatalmas összeget (rendszerint egy szelvénnel játszanak) többé nem vonják el szeretteiktől, hanem félreteszik családi házra, televízióra, magnetofonra és más, olcsón beszerezhető közszükségleti cikkekre. Általában hosszú életűek, hacsak nem jön közbe valami.

A tökéletes emberpéldány annál a lottózónál kezdődik, aki már a kettes találatot is főnyereményként fogja fel. Aki tisztában van azzal, hogy a lottót nem az ő szép szeméért találták fel, nem az volt

az eredeti elképzelés, hogy: no itt az ideje, hogy ez a derék Kovács is minden munka nélkül hülyére keresse magát. Aki megbecsüli, hogy háromharmincért, ezért a bagatell összegért vehet, kitölthet, bedobhat, izgulhat, reménykedhetik, álmodhat... az érzések és élmények olyan gazdag skáláját éli át pár fillérért, hogy szinte szégyenkeznie kéne az olcsóság miatt. Ebből a típusból fejlődik ki a jövő embere, a megálmodott Übermensch, a felsőbbrendű ember, aki a tökéletesség legmagasabb fokára ott jut el, mikor vad örömmel tölti el a nulla találat, mert boldogan olvad bele a nagy emberi közösségbe.

Ide kell eljutnod, kedves közönség, egyébként szeretettel közlöm veled, hogy tippjeim a következő hétre: 5, 13, 34, 56, 67. Ezt játsszuk a barátommal hónapok óta, természetesen csakis abban bízva, hogy kifogunk egy ötöst, és vagy bolondok vagyunk, s elveszünk egy szálig, vagy ez a mi tippünk valósággá válik.

A kőbaltától az atombombáig

(konferansz)

Kedves közönség, hogy önök ne csak szórakozzanak, hanem fejlődjenek is itt az este folyamán, most egy kiselőadást tartok önöknek a fegyverek fejlődéséről, „A kőbaltától az atombombáig” címmel.

Hát kérem, az egész ott kezdődött, hogy sok százezer évvel ezelőtt Bölcs Balázs, a nyam-nyam törzs banándíjas tudósa feltalálta a kőbaltát. Ez egy igen elmés szerkezet volt, hosszú farúdra erősített szikladarab, amivel az ember tetszés szerint csapkodhatott. A kísérletek a Ham-ham szigetek egyikén zajlottak le, Bölcs Balázs, a tudós, aki nem volt afféle zabigyerek, saját kezűleg végezte el a kísérleteket, saját kezűleg verte szét a fejét két gorillának és három államtitkárnak, akik túl közel merészkedtek a kísérlet színhelyéhez. Az egész őserdő megegyezett abban, hogy új fejezet kezdődik az emberiség történetében: az új találmány segítségével új alapokra fektethetik a cölöpverést, továbbá játszva megfékezhetik a vadállatokat, akik akkor még négy lábon jártak. A nyam-nyam kormány ki is jelentette, hogy későbbi, még meg nem határozott időpontban az egész őserdő közkin-

csévé teszi a kőbaltát, mikor is a cölöpverés kezdetét veheti.

Ezek után a nyam-nyam törzs meglepte álmában a bum-bum törzs tagjait, és az új találmány segítségével, valamint a cölöpverés teljes elhanyagolásával hülyére verték az egész társulatot, akik csak országuk jelentős részének átengedésével tudtak békéhez jutni. A nyam-nyam kormány világhatalmi helyzete rendkívül megerősödött. Bölcs Balázs, a tudós pedig megkapta a Cerkóf-rendjelet. (Két keresztbe fektetett kókuszdió és benne egy fél liter tej.)

Igen ám – de közben a kőbalta (a nyam-nyam kormány minden elővigyázatossága ellenére) tényleg az egész őserdő közkinccse lett, lassan minden jobb házból való törzs ezzel verekedett, úgyhogy Bölcs Balázs, a tudós, aki szomorúan látta találmányának és a félelem nélküli életnek teljes csődjét, elhatározta, hogy nem mond le az emberiség boldogításáról, újabb fegyvert fog feltalálni, melynek birtokában törzse az egész világra rákényszeríti a békét és a boldogságot.

Fel is találta az úgynevezett nyilat, amelynek részletes leírásával nem untatom önöket, minden lexikonban megtalálható. Ez a nyíl nem volt egy nagy fegyver, de akit hasba lőttek vele, annak a napja el volt rontva.

Hát kérem, az új fegyver következtében az emberiség boldogítása soha nem látott méreteket öltött. Csak az őserdőkben harminckét törzsnek írtották ki még az írmagját is, Bölcs Balázs, a tudós pedig megkapta a Haza Balázsa címet, amely később örökölhető lett, mint a hülyeség.

Bölcs Balázs, a tudós továbbra sem mondott le az emberiség boldogításáról. Újabb és újabb fegyvereket talált fel az állítólagos világbéke érdekében. Ő találta fel a puskaport, ettől rengetegen a levegőbe repültek. Aztán feltalálta a dinamitot, a természet vad erőinek megfékezésére. Erre a találmányra ráment a fél világ, ő viszont megkapta az általa alapított Nobel-díjat, amely később az irodalom terén végzett szörnyű pusztításokat.

Így jutott el Bölcs Balázs napjainkig, vagyis az atombombáig, ahol már rendkívül egyszerűnek nézett ki az egész dolog. Egy gombnyomás... és az egész földgömb megy a Franc...ia országba. Tényleg, az embernek már az a török anekdota jutott eszébe, amely szerint a temetésen az igazhívő megkérdi a török papot, hogy neki mint hozzátartozónak előírás szerint hol kell haladnia a temetési menetben? A koporsó előtt, a koporsó mellett vagy a koporsó mögött? Mire a pap azt mondja neki: Mindegy, fiam, csak egyre vigyázz: benne ne legyél a koporsóban!

Iskolai emlék

Van vagy harminc esztendeje, hogy iskolába jártam, mikor is feleleteimet általában a tömörség és szűkszavúság jellemezte. Ez a szűkszavúság legtöbbször odáig fajult, hogy ki se nyitottam a számat.

Szóval, nem voltam valami jó tanuló, s bizony manapság gyakran zavarba jönnek gyerekeim előtt, ha azóta meg nem változott volna az osztályzási sorrend. Szerencsére azonban megváltozott, miért is az iskolai bizonyítványok alkalmával fölényesen mondhatom a srácoknak:

– Szégyelljétek magatokat, én a ti korotokban csupa ötöst vittem haza...

És még csak nem is hazudok.

No de visszakanyarodva a saját tanulóéveimhez, különösen jól emlékszem egy fiatal tanáromra, aki sajátos szisztémát talált ki a tudatlanság felderítésére. Ha kint a katedra előtt a felelő megakadt, tanárunk sasszeme végigvillant az osztályon, és feltette a kérdést:

– Ki tudja?

Erre azok, akik tudták az anyagot, feltartották a kezüket. Ezek azonban nem érdekelték. Azokat fürkészte, akik mozdulatlanul lapítottak, a kéznél-

külijánosokat, rájuk csapott le. Legtöbbször rám. Nem tudtam olyan kicsire zsugorodni, hogy észre ne vegyen, fel ne szólítson, és hallgatásom elismerésül be ne írja a szekundát.

Rájöttem, hogy ez így nem megy tovább. Hazardírozni kezdtem. Noha legtöbbször halvány fogalmam se volt a szóban forgó kérdésről, ha elhangzott a végzetes kérdés, hogy „ki tudja?” – én is rögtön biciklizni kezdtem az ujjammal. Potyautasként húzódtam meg azon a szellemi óceánjárón, amely büszke orral hasította az ismeretek tengerét, s megreszkiroztam, hogy felfedezve a cápák martalékául dobna.

Jó darabig éltem ezzel az új módszeremmel. Tanárom szeme közömbösen siklott át rajtam, a fedélközben szedte áldozatait, szidva őket, mint a bokrot, és két műszakban irkálva a szekundákat. Sajnos a kezdeti sikerek elbizakodottá tettek, sokszor már meg se vártam, hogy elmondja a „kitudját” – két ujjam úgy szökött a magasba, mintha rugóra járt volna.

Végül is feltűnt neki, hogy egyik napról a másikra ennyire megokosodtam, s egyik különösen hetyke jelentkezésemnél, szörnyű gyanútól megkapottan bökött felém:

– Na halljuk!

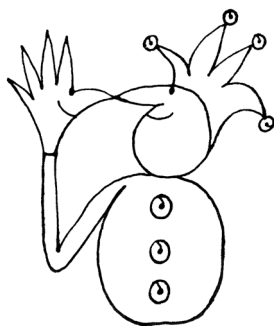
És én felemelkedtem sápadtan és gyűrötten a borzalomtól, mint a tetten ért gyilkos, aki tudja,

hogy hiába tagadna tovább, felemelkedtem, és kétségbeeséstől remegő hangon azt mondtam:

– Bocsánat, én csak azért jelentkeztem, mert ki kell mennem...

Mondanom se kell, hogy szörnyű méregbe gurult, mert ráadásul az egész osztály röhögött, és minél mérgesebb lett, annál jobban röhögött az osztály.

– Maga hülye! – mondta, mint aki valami nagy igazságra jött rá. – Menjen bohócnak!

Csodaszámba ment, hogy év végén mégsem buktatott meg, talán azért, mert ezt elvégezték helyette mások, nemsokára búcsút is mondtam végleg az iskolának. Ismétlem, van ennek már vagy harminc éve. A napokban aztán a színházban, ahol konferálok, szünet alatt megjelent a társalgóban egy idős bácsi, engem keresett. Az én hajdani tanárom volt, aránylag hamar megismertük egymást. Gratulált, tetszett neki a műsor. Kicsit el is beszélgettünk, felelevenítettem a régi történetet s azt is, hogy bohócnak küldött. Jót nevetett.

– Úgy látszik – mondta –, maga volt a legszófogadóbb növendékem...

Nyári emlék

A nyáron két hetet egy kis falusi parasztházban töltöttem. Csömört kaptam a főváros zajától, az unalomig ismerős arcoktól és legfőképpen saját magamtól, épp ezért úgy döntöttem, hogy szakítva mindezzel, a teljes kikapcsolódást vállalom. Csak amikor falura érkezvén kicsomagoltam a holmim, vettem észre, hogy szórakozottságból magamat mégis elvittem, de ezen akkor már nem tudtam segíteni.

Ott, a csendes falu magányában ismerkedtem meg Teodorral, a részeges libával. Mintha ma is látanám őt, amint jellegzetes járásával, betér a talponállóba, ahogy a libák az eperfát hívják.

Teodor alkoholistá volt.

Ugyanis a libák az epertől berúgnak, persze mértéktelen fogyasztás esetén. Három-négy szemtől még csak jókedvűek lesznek, és elgárogják kedvenc dalaikat, de egy negyedkiló elfogyasztása után már megjelennek az alkohol mérgezés összes tünetei.

Ennek a szenvedélynek hódolt Teodor, aki – meg kell hogy mondjam – búbajos részeg volt. Sosem randalírozott, nem kötött bele senkibe, nem akaszkodott senki nyakába. Tömés után nyomban elballagott az eperfához, nyomában ifjú libákkal, akik részben filo-

zófiát, részben az ivás nemes tudományát tanulták mesterüktől. Teodor filozófiájának egyetlen sarkalatos tézise volt, nevezetesen az, hogy csak egyszer élünk. Ez bizonyos fokig magát Teodort is lesújtotta, miért is az eperben keresett feledést.

Esténként az ifjú libák támogatták haza Teodort, miután megivott egy fél eperfát, és ennek következtében elvtársi segítség nélkül állandóan a püspökfalatjára ült. Ám az agya ekkor volt a legsziporkázóbb, kifogyhatatlan volt a tréfákban, s az ifjú gácsérok imádták, mert idős gúnár létére semmi nagyképűség sem volt benne.

(Mondanom se kell, hogy ez a kis írásom nem akar a részegeskedés apoteózisa lenni, de az ellenkezője sem, hiszen magam is megiszom egy-egy deci bort jókedvemben, hogy a rosszkedvemről ne is beszéljek. A tárgyilagosság azonban arra kötelez, hogy mint Teodor egyetlen életrajzírója, hű képet rajzoljak szerencsétlen véget ért barátomról.)

Teodor ugyanis szerencsétlen véget ért, amit mások is megjósoltak neki. Elsősorban egy Viktor nevű körzeti liba, aki gúnár és főorvos volt egy személyben, ebbeli minőségében többször megvizsgálta Teodort. Megállapította, hogy a mája mértéktelenül megduzzadt – persze ez így emberszemmel nézve egy libánál erény, de libaszemmel nézve kimondottan veszélyes. Teodor ilyenkor kiterjesz-

tette szárnyait, és magába szállt, javulást ígért, de aztán eszébe jutott az eperfa, kitört rajta öröklött alkoholizmusa, és a sárga földig leette magát. Kezdődött minden előről.

De ha Viktor, a főorvos, féltette Teodort, s ezért óvta az epertől, Lajos kimondottan gyűlölte őt az eper miatt. Lajos szintén gúnár volt, de aszkéta és bicsérdista. A hosszú élet titkát hirdette, vagyis a növényevés dicséretét, ha a csalánban legyet talált, kiköpte, mert tartózkodott minden húsételtől. Legfőképpen azonban az epertől, amely öl, butít és nyomorba dönt, s amelynek legfőbb prófétáját Teodorban látta.

Sajnos az idő Viktort és Lajost sem igazolta Teodor ügyében. Elutazásom után tudtam meg, hogy egy lakodalom alkalmával mindhármukat egyszerre vágták le.

Elmélkedés a komédiáról

Nem minden ember lakatos. Nem minden ember szuszer, író, mérnök vagy feltaláló. De minden ember színész. Élete háromnegyed részét minden ember átkomédiázza, az alakoskodásnak olyan széles skáláját játssza végig, amelyben lakodalom és temető, öröm és bánat, élet vagy halál, mind csupán egy-egy alkalom a legősbíbb képesség megmutatására.

*

Bölcsőtől a koporsóig tart a komédia. Az unatkozó, anyjáért bőgő csecsemő már „alakít”, már ismeri azokat a hatásos színészi fogásokat, melyek eredményeképpen sikert arathat. Tanulj meg, fiacskám, komédiázni! – mondta az egykori dalszerző, és ez a tanács éppolyan buta, mint amilyen érzelgős. Az újszülött a komédiát a vérében hozza, mint az evés-ivásra, csókra és ölelésre váró hajlamot.

*

Emlékszem az iskolára. Az osztálynak megvolt a maga humoristája, költője, filozófusa és hülyéje. Színésze nem akadt, mert az osztály egyetlen állandó színársulat volt. Az eminens nemcsak élte, de játszotta is

a jeles tanulót, kedves leereszkedésében, bölcs elrédésében, sőt tudásában is több volt a komédia, mint a valóság. A rossz tanulók pedig... Hát azok valóban úgy készültek reggelente, mint a színész fellépés előtt, éppen hogy ki nem sminkelték magukat. Tanulóként gyakran megbuktak, színészként soha.

*

A jó modor és a komédia édestestvérek. Az illik és nem illik bonyolult paragrafusainál kezdődik az emberpalánta szisztematikus színészképzése. A gyermeket felvilágosítják, hogy halálesetnél nem illik nevetni, kistestvér születésekor sírni, rokon néni pusziját undorral letörölni, a felnőttektől hallott ocsmány szavakat használatba venni. A gyermek mihamarabb rájön, hogy vagy beletörik a komédiába, vagy elbukik a létért folytatott küzdelemben, ennél fogva állandóan jól nevelt ifjú benyomását kelti, a rokonok csókját kabátujjának szórakozott mozdulatával törli le, megható pillanatokban visszafojtja röhögését, újszülött testvérkéjét titokban igyekszik eltenni láb alól, s az ocsmány szavakat magányával osztja meg. Készül a nagyobb szerepekre.

*

Annyiszor buktam meg emberismeretből, oly sokszor árultak el azok, akikben vakon hittem, hogy

fel kellett vetnem magammal szemben a bizalmi kérdést: rossz kritikus vagyok, vagy megannyi briliáns színész járkal köröttem? Az utóbbira gyanakszom, hiszen van érzékem a realitás iránt, viszolygom attól, ami erőltetett, s színházban a hamis hangokat hallató színész mindig elundorít. Belé kell nyugodnom, hogy te is, én is, mindnyájan jobbnál jobb komédiások vagyunk.

*

Akkor miért van az, hogy mégsem vagyunk jó színészek? Ugyan melyikünk tudna a színpadon egy kétoldalas szerepet hibátlanul vagy legalábbis negyed olyan jól eljátszani, mint az életben? Hiszen még a hivatásos színészek között is fehér hollónak számít, aki maradéktalanul adja vissza az írótól rábízott figurát. Az emberek kilencven százaléka pedig reménytelenül csetlene-botlana az ember ábrázolásának bonyolult útvesztőjében. Melyik hát az a vonal, amely elválasztja egymástól a színpad és az élet komédiáseit?

*

Megkérdeztem az író. Rögtön kész volt a válasszal. Arról beszélt, hogy a színpad sűrített élet, nem a való, de annak égi mása. Ahogy a költő is néhány ezer szóból választja ki a verséhez elengedhetetlenül szükséges százat, a színésznek is pontos-

san meg kell találnia azt a jellegzetes mozdulatot, hangszínezetet, testtartást, amely adott esetben egyedül és leghívebben tükrözi a lélek sokrétű indulatait.

*

Ez eddig rendben volna, de miért van az, hogy az élet dilettáns komédiása, ha szüksége van rá, pontosan ilyen módon tapint rá a komédia lényegére?

*

Megkérdeztem a színészt. Elgondolkozott.

– Hogy őszinte legyek – mondotta –, de ezt ne add tovább, nem hiszek ebben az egész művészetben. Az a véleményem, hogy kellő szorgalommal, érdeklődéssel és mesterségbeli gyakorlattal bárki elsajátíthatja. Egyébként ne hidd, hogy az életben minden ember jó színész. Gondold csak el, hány-szor mondod erről vagy arról: megjátszotta a butát. Ilyenkor magad is érzed, hogy az illető rossz komédiás.

*

Ezek után elmondom a magam véleményét is. Úgy gondolom, az ember csak akkor komédiázik, ha szüksége van rá. Vélt vagy valódi előnyökért lép ki önmagából, csalásának rugója mindig az elérhető érdek, csak annyit érzékel, amennyi szoros kapcsolatban van vele. Komédiázik, mert célja van, ha kell, be-

csapja önmagát is. De mindig tudja, mit miért tesz, s csak a saját maga írta szerepet tudja eljátszani.

A színészt önzetlensége avatja színésszé. Az embert akarja megmutatni, minden mellékes cél nélkül, az átélés rugója nála nem holmi kicsinyes, köznapi szempont, hanem az alkotás szent révülte, izgalmas és veszélyes isteni játék: embert teremteni a magunk képére.

S ezen még az sem változtat, hogy gázsit fizetnek érte.

Sem Shemidán különös története

(1946?)

I.

Tulajdonképpen érthetetlen, miért okozott Nothingiában olyan nagy meglepetést a háború kitörésének híre. Száz évvel később mindenki bólogatott és megállapította, hogy a ramazúri előrelátható volt. Ez a világ nagy tragédiája: az igazi kortársak mindig száz évvel később élnek, ahogy a magunk kis ügyeiben is rendszerint húsz perccel később jut eszünkbe az a szellemes mondás, amellyel fölényesen elejét vehettük volna a későbbi adott vagy kapott pofonoknak.

Nothingiában azon a napon – figyelmen kívül hagyva a későbbi történelemkönyvet – óriási volt a riadalom. A hadüzenet a szomszédos Anythingiától származott, amely éppolyan pity ország volt, mint Nothingia, mindkét birodalomban egyformán piszok vircsaft folyt. Itt is, ott is olyan hülye király uralkodott, hogy össze lehetett volna zavarni őket. Néha-néha kölcsönösen megtették azt a szívességet, hogy hadat üzentek egymásnak, ily módon fogyasztva az ország munkanélkülijeit.

Ezután történt, hogy Sem Shemidán harmincöt éves nothingi állampolgár megkapta behívóját.

II.

Sem Shemidán ama kevesek közé tartozott, akik határozott programmal indultak el a háborúba: minden körülmények között egészségesen akart onnan visszatérni.

Nagyon szerette az életet, nemcsak úgy általában, hanem kifejezetten azt, amelyet élt: fűszer- és gyarmatáru üzletét, reggeli lapját és kiflijét, a zengugos nicsevani utcákat és hervadó, de még mindig kíváncsú feleségét, amelyek egyaránt távolodó ifjúságára emlékeztették – egyszerűen a létezés minden saját magával kapcsolatos megnyilvánulását. Még Alfrédet, az első segédet is türelemmel viselte el, akiről pedig tudta, hogy feleségével több év óta bűnös viszonyt folytat, s akit rég kirúgott volna, ha asszonya meg nem fenyegeti, hogy ez esetben megcsalja az első jöttmenttel. Lukrécia szótartó nő volt, és Sem irtózott bizonyos betegségektől. Alfréd maradt.

Ezt a Shemidánt szólította harcba Őfelsége rádióüzenete, hogy védje meg Nothingiát az anythin-giaiak ellen, akik egyformán veszélyeztetik Őfelsége trónját és Shemidán üzletét. Sem azonban mindkettőnél többre becsülte életét, nem a fentebb vá-

zolt kiflikkel és egyebekkel, hanem úgy általában a létezés legprimitívebb formáját, tüdővel és végtagokkal. Ezért tartozott ama kevesek közé, akik az említett határozott céllal indultak a háborúba.

A búcsúzás nagyon megható volt. A vonathoz kívánságának megfelelően csak ketten kísérték ki: Alfréd és Lukrécia. Sem szelíden vigasztalta az aszszonykát, felhívta figyelmét néhány romlani kezdő raktári árura. Aztán eltűnt, és felbukkant a vonat ablakában, hogy azt csinálja, amit a többiek: intgetett, és kezdte magát rosszul érezni.

III.

Az anythingiek jól bántak Shemidánnal. Sokkal jobban, mint a nothing őrmester, aki folyton az anyját emlegette, nem a sajátját, hanem Shemidánét, még hozzá a legcifrább jelzőkkel. Az anythingiek barátságosan eldiskuráltak vele.

Ez az után történt, hogy egy vállalkozás alkalmával Sem huszadmagával az ellenség fogságába esett. Ezek megpróbálták, hogy mindent kiszedjenek belőle a nothing csapatok helyzetét illetően, és Shemidán készségesen állt rendelkezésükre.

Annál is inkább, mert néhány társát, akik ebben a kérdésben merevebb álláspontot foglaltak el, a szeme láttára lőtték agyon. Sem tehát elmondott mindent, még azt is, amiről semmit sem tudott, és

később is igyekezett hasznossá tenni magát: távíró-oszlopokat fűrészelt, és röpiratokat másolt, minden munkát készségesen vállalt és gyorsan végzett el. Kicsit meg is hízott a fogságban, mert az anythingiek tűrhető konyhát vezettek.

Shemidán szép napjai akkor értek véget, mikor a nothingek megnyomták az ellenségnek azt a csoportját, amelynél Shemidán tevékenykedett. Az anythingiek megfutottak, hátrahagyva néhány aknát és a foglyokat. Ezek közül néhány nyomban beszámolt Shemidán munkaköréről, ily módon próbálták magukról elterelni a figyelmet. Semet megláncolva szülővárosába vitték, és megindították ellene a hadbírói eljárást.

IV.

Shemidán védelmét egy tartalékos zászlósra bízta, aki jogi végzettsége ellenére értett is valamit a paragrafusokhoz. Épp ezért megmagyarázta védencének, hogy csak töredelmes beismerés segíthet rajta, így talán visszaküldik újra valamelyik harcoló alakulathoz. Shemidán azonban, aki mindig a lehető legrosszabb véleménnyel volt az ügyvédekéről, szentül meg volt győződve róla, hogy ez a mundérba bújtatott fiskális törbe akarja csalni őt. Ennélfogva a főtárgyaláson konokul tagadott, állítólag évei számát is csak hosszas verés után ismerte be. Az elfűrészelt

oszlópokról és lemásolt röpiratokról hallani sem akart. Ez a makacsság végképp felbőszítette a bírakat, akik kötél általi halálra ítélték Shemidánt, mely ítéletet kegyelemből fejbe lövésre változtatták át.

A papnak köszönhette, hogy mégis szépen halt meg. Az, mikor látta, hogy a kilátásba helyezett mennyország az ő összes gyönyörűségeivel sem békíti ki megtévedt lelki gyermekét végzetével, természetes észére hallgatva fél liter rumot itatott meg vele. Így történt, hogy a végzetes reggelen Shemidán vigyorogva lépett a puskacsövek elé...

Elrettentő példaként a temető árkába temették.

V.

Az előző fejezetben említettek rendkívül kellemetlenül hatottak Shemidán özvegyére. Mint szerelmes asszony és jó keresztény megnyugvással fogadta az őt ért csapást, de kellemetlen volt folyton magán éreznie polgártársai bütykös mutatóujját. Túl az első örömen, hogy végre Isten és emberek előtt rendezheti bűnös viszonyát, megdöbbenett az a hír, amit a szeretett férfi így közölt vele:

– Az isten verje meg, nem házasodhatunk össze. Ma meglátogatott egy csomó vén ringyó, és kijelentették, ha elveszem egy hazaáruló özvegyét, kiséprűznek a városból. Ismerem a dögöket, még golyót is kaphatok.

Ezt az ágy szélén ülve, igen hiányos öltözetben mesélte el. Utána elhallgatott, és a körmét rágta.

Lukrécia nem válaszolt, mert okos asszony volt, és tudta, hogy a közvéleménnyel nem tanácsos szembeszállni. Maradt minden a régiben. Az üzlet jobban ment, mert az emberek, ha meg is vetették őket, kíváncsiságukat nem küzdhatték le.

VI.

Közben az anythingiek megverték a kormány csapatait, és bevonultak a városba. Másnap már egész Nicsevon püspöklilában játszott (ez volt Anythingia színe), a megszálló csapatok különben is nagyon rokonszenvesen viselkedtek. Csak a legnagyobb gazembereket lőtték agyon az előre összeállított névsor alapján, ezt is inkább a respektus kedvéért tették. Az F betűnél teljesen megunták, és abbahagyták a dolgot. Ezek után megkezdődött Shemidán rehabilitálása.

Az ötlet a polgármestertől származott, aki kijelentette, nem tűrheti, hogy a város egyik vértanúja a temető szélén húzza meg magát. Rövidesen egész Nicsevon helyeselt neki. A pap pálinkáját már elfelejtették, de arra emlékeztek, hogy Shemidán nevetve lépett a puskacsövek elé. A főúton gyönyörű mauzóleumot építettek, ide szállították Sem minimálisra csökkentett földi maradványait, s immár másodszor helyezték örök nyugalomra.

Lukrécia és Alfréd házasságát azonban újra el kellett halasztani. A hölgybizottság ismét felkereste az özvegyet, és közölte vele, hogy nem lehet hűtlen a nagy vértanú emlékéhez. Ebbe Alfréd is belenyugodott, különben is úgy megszokták már a vadházasságot, hogy vétek lett volna abbahagyni. Alfréd sokat emlegette a megboldogult mártírt, megjegyezvén, hogy hála az özvegynek, baráti szálak fűzték hozzá.

VII.

Tekintettel a váltakozó hadiszerencsére, Shemidánt hetvenhétyszer helyezték örök nyugalomra, állandóan pendlizett az árok és a mauzóleum között. Így teljesedett be rajta mindkét végzete, hogy a hazaárulót a föld be nem fogadja, s hogy a mártírok halhatatlanok.

Sanzon

Volt egy király, aki kimondta:
nincs szükség udvari bolondra!
Mert csíp, ha szól, fullánk a nyelve,
gyanús dolgokkal agya telve,
és szemtelen és hetyke mindig,
s még szemtelenebb, hogyha intik,
hát nem vállalja ezt a gondot,
okos király nem tart bolondot.

A herceg szólt: tán kéne mégis,
mert emlegeti már a nép is,
az elmés gúny, sajnos, hiába,
hagyomány Bergengóciába',
muszáj szerezni egyet végül,
nem lehet udvar bolond nélkül,
le kéne rázni ezt a gondot
s hozatni egy derék bolondot.

Az utolsó írás egy vers... dal... sanzon. Tudomásunk szerint Latabár Kálmán számára készült. Az 1967-es gyűjteményes kiadásban már szerepel, de színpadon az-időtájt nem hangozhatott el. DL

S mert ígérte, hogy mindent vállal,
a király ráállt ímmel-ámmal,
a herceg pénzt, időt se restellt,
s talált egy híres tréfamestert,
ki belisztezve jól a képét
minden mókára kész a népért,
víg, bátor élccel űzve gondot
s jól domborítva a bolondot.

A herceg szólt: pont önre vártam,
kedves... Izé... bíráljon bátran!
szatirikusan, harcrakészen,
meg nem alkudva és merészen,
a tekintély bár lenne csorba,
mindent vegyen nyelvére sorba,
ha így csinálja, nem lát gondot,
mi megbecsüljük a bolondot.

Szidja a lusta susztert, ácsot,
adjon nekik gúnyos tanácsot,
a lassú péket és szakácsot,
a rágós húst, a rossz kalácsot,
szabót, kocsist, parasztot, hentest,
a festőt is, ha meztelent fest,
mindebből ne csináljon gondot,
mi megvédjük a jó bolondot.

A bátor élcnek nincs határa,
csapjon a naplopók hadára,
s ne féljen, hogy tréfája mint hat,
hoppmesterig... akárkit szidhat!
Szólt a bolond: már értek mindent,
de nem így képzel a nép minket,
én nem vállalom ezt a gondot,
keressetek egy más bolondot!

Tartalom

Az ember és a fagyalt	5
Mikulási mese	8
Az ember magányos lélek	10
Sétáltatom a kisfiamat	13
Átrendezzük a lakást	16
Messziről jött ember	19
Hogy köhögjünk – mit köhögjünk...	22
Shakespeare a mellényzsebben	24
Miért szereti Spitzné az amerikai filmeket?	26
Példázat a fiatalságról	29
A gyanakvó ember	32
Tréfás kalauz	35
Az én papagájtörténetem	38
Egyéni beszélgetés a fogammal	41
Hallali	44
Barátságos ház	47
Kocsmai mesterdalnokok	51
Bajnokok az üdülőben	54
A Patyomkinnál fogok jelentkezni	58
Tálalom magam	61
A csúnya szó	63
Szenvedély	66
Színész, színpad nélkül	70

Tanulékony apa	74
Önéletrajz	79
Önzetlen szerelem	82
Nő a gyerek	86
Jóság	89
Két boldog asszony	92
Csodaöreg	95
Fogadás	98
Medvebőr	103
Egy ember, akivel nem szeretjük egymást	106
Prémium	109
Szép mama a strandon	112
Karácsonyi idill	117
Nehéz beteg	120
Író a szigeten	127
Falra hányt borsó	139
Abgang	142
Legenda a halhatatlanságról	145
Megmentettem a Pillangókisasszonyt	149
Dicsérik az író	154
A lottóról	156
A kőbaltától az atombombáig	159
Iskolai emlék	162
Nyári emlék	165
Elmélkedés a komédiáról	168
Sem Shemidán különös története	173
Sanzon	180

